

Titelblad

Aalborgs monumentale udvikling fra 1816 til 1937

- med fokus på syv statuers rolle i byens samfundsmæssige udvikling

The development of monuments in Aalborg 1816 – 1937

with special attention to the significance of seven statues within the city's societal development

Vejleder: Helge Gamrath

Forord

Interessen for dette specialeemne blev vakt i forbindelse med kursgangen ”Brug af historien” på Historiestudiet i marts 2004. Helt specifikt blev vores interesse vakt i forbindelse med en diskussion om, hvilken rolle statuer og monumenter spiller i såvel historien og det samfund de er blevet opstillet i. Ved en nærmere undersøgelse af Aalborgs statuer og monumenter erfarede vi, at der her var tale om et emne der var forholdsvis uberørt. Denne kombination af lokalhistorie og et uudforsket område udgjorde fundamentet i vores valg af emne.

I vores arbejdsproces med de udvalgte statuer har vi på lokalt plan har vi erhvervet os en betydelig kontaktflade. Vi er blevet mødt med stor interesse og hjælpsomhed alle vegne, og vi skylder de enkelte personer en stor tak. Disse er: Jan Karlsen, Aalborg Kommune. Keld Djernø, lokalhistoriker. Inger Blat, Aalborg Historiske Museum. Jytte Gramkow, Nordjyllands Kunstmuseum og Tove Michelsen, Lokalsamlingen på Nordjyllands Landsbibliotek.

Sidst vil vi gerne takke vores vejleder Helge Gamrath for at have udvist stor interesse, engagement og kommet med kyndig og brugbar kritik.

Afsluttet i Aalborg december 2004

Kristian Bak

Søren Langberg Simonsen

INDLEDNING OG PROBLEMFORMULERING (FÆLLES).....	1
METODE OG TEORI (FÆLLES).....	4
FREM GANGSMÅDE (FÆLLES).....	4
KILDEPRÆSENTATION	6
<i>Aalborgs Historie bind 5 og 6 (Kristian).....</i>	6
<i>Danmarks Historien bind 10 og 11 (Søren).....</i>	7
<i>Ny Dansk Kunsthistorie bind 5 og 6 (Kristian) .....</i>	7
<i>Skulptur i det fri i Aalborg (Søren).....</i>	8
<i>Erindrings og glem sels politik (Kristian) .....</i>	8
<i>Aviser som historisk kilde (Søren) .....</i>	10
TEORI.....	12
<i>Skulpturteori (Kristian) .....</i>	12
<i>Teori vedrørende rytterstatuer (Søren) .....</i>	14
<i>Erindringsteori (Kristian).....</i>	15
<i>Vores brug af den præsenterede teori (Fælles) .....</i>	17
AALBORGS POLITISKE FORHOLD CA. 1816 TIL 1937 (FÆLLES).....	19
<i>Købstadsreform .....</i>	19
<i>Det første kommunevalg .....</i>	20
<i>Grundloven .....</i>	20
<i>Valgretten .....</i>	21
<i>Aalborg Byråd .....</i>	22
<i>Aalborgs repræsentanter i Folketinget .....</i>	24
AVISERNE I SAMTIDEN	25
DE LOKALE AVISER (SØREN).....	25
NATIONALE AVISER (KRISTIAN).....	26
<i>Illustreret Tidende .....</i>	26
<i>Politiken.....</i>	26
<i>Jyllandsposten .....</i>	27
<i>Berlingske Tidende .....</i>	28
KUNSTHISTORISK AFSNIT (CA. 1800-1940) (SØREN)	29
<i>Guldalder og klassicisme.....</i>	29
<i>Realismen .....</i>	31
<i>Billedhuggerkunsten fra o. 1860 til 1890 .....</i>	32
<i>Billedhuggerkunsten i det nye århundrede og i mellemkrigstiden.....</i>	33
<i>Rytterstatuekunstens udvikling og teknik igennem tiderne .....</i>	34
ANALYSE	37
MOLTKE-STØTTEN (SØREN)	38
<i>Præsentation af Adam Ludvig Moltke (1743-1810) .....</i>	39
<i>Udseende, stil og placering .....</i>	40
<i>Kunstneren bag værket.....</i>	43
<i>Initiativet bag opsætningen af Moltke-støtten .....</i>	44
<i>Indvielsesceremonien .....</i>	44
<i>Endnu en obelisk i Aalborg? .....</i>	46
<i>Delkonklusion.....</i>	47
SCHLEPPEGRELL-STATUEN (KRISTIAN).....	49
<i>Præsentation af Frederik Adolph von Schleppegrell.....</i>	49
<i>Udseende, stil og placering .....</i>	50
<i>Kunstneren bag værket.....</i>	51
<i>Initiativtagerne til opførelsen af Schleppegrell-statuen .....</i>	52
<i>Debatten omkring opstillingen .....</i>	52
<i>Indvielsesceremonien .....</i>	55
<i>Delkonklusion.....</i>	59
<i>Forholdet mellem Moltke-støtten og Schleppegrell-statuen .....</i>	60

CHRISTIAN IX'S RYTTERSTATUE (SØREN)	62
<i>Præsentation af Christian IX</i>	63
<i>Udseende, stil og placering</i>	63
<i>Kunstneren bag værket</i>	65
<i>Initiativet bag oprettelsen af Christian IX's rytterstatue</i>	66
<i>Debat omkring opstillingen af Chr. IX's rytterstatue</i>	67
<i>Indvielsesceremonien</i>	71
<i>Politiets håndtering af begivenhedernes gang</i>	80
<i>Billede- og filmmateriale</i>	81
<i>Delkonklusion</i>	82
<i>Forholdet mellem Schleppegrell-statuen og Christian IX's rytterstatue</i>	83
SKIPPER CLEMENT-STATUEN (KRISTIAN).....	84
<i>Præsentation af Skipper Clement</i>	85
<i>Stil og udseende</i>	85
<i>Kunstneren bag værket</i>	87
<i>Debatten om opstillingen af en Skipper Clement-statue</i>	88
<i>Manglende elementer i debatten og tilblivelsen af en Skipper Clement statue</i>	95
<i>Delkonklusion</i>	95
<i>Forholdet mellem Christian IX's statue og Skipper Clement statuen</i>	97
BY OG LAND, CIMBRERTYREN OG GÅSEPIGEN. VIRKSOMHEDSGAVER TIL AALBORG BY (FÆLLES).....	99
DE TRE VIRKSOMHEDER, SOM STOD BAG DE FORSKELLIGE DONATIONER (FÆLLES)	99
<i>Cementfabrikkerne (By og Land)</i>	99
<i>De Danske Sprit Fabrikker (DDSF) (Cimbertyren)</i>	99
<i>C.W. Obel. (Gåsepigen)</i>	100
SKULPTURERNE	101
BY OG LAND (KRISTIAN)	101
<i>Udseende, stil og placering</i>	101
<i>Kunstneren bag værket</i>	102
<i>Indvielsesceremonien</i>	102
CIMBRERTYREN (SØREN)	104
<i>Udseende, stil og placering</i>	104
<i>Kunstneren bag værket</i>	105
<i>Indvielsesceremonien</i>	106
PIGEN MED GÅSEN (GÅSEPIGEN) (KRISTIAN)	107
<i>Udseende, stil og placering</i>	107
<i>Kunstneren bag værket</i>	109
<i>Indvielsesceremonien</i>	109
<i>Initiativet bag de tre skulpturer</i>	109
<i>Delkonklusion</i>	110
<i>Forholdet mellem Skipper Clement statuen og By og Land, Cimbrertyren og Gåsepigen</i>	111
PERSPEKTIVERING OG KONTEKSTUEL BEARBEJDNING AF STATUERNE	112
<i>Hvilken betydning kan statuens lokalisering i bybilledet have på erindringen? (Søren)</i>	112
<i>Under hvilke omstændigheder bliver statuerne indviet? (Kristian)</i>	115
<i>Statuernes rolle i den lokale historie set i forhold til den nationale udvikling (Søren)</i>	118
KONKLUSION (FÆLLES)	128
SUMMARY (FÆLLES)	130
LITTERATURLISTE (FÆLLES)	132
BILAG	137

Indledning og problemformulering

Rundt omkring i Aalborg står der op til flere statuer og monumenter, som vi hver dag passerer uden egentlig at tillægge nogen anden værdi, end værende et dekorativt element i det samlede bybillede. Vi har valgt at stoppe op, da vi har en formodning om, at der bag hver statue, skulptur eller monument må der knytte sig en eller flere historier. Desuden må der eksistere en baggrund for deres opsætning samt knytte sig et budskab til dem. Statuens historie, rolle og funktion vakte vores opmærksomhed og interesse, og er grundlaget og udgangspunktet for dette speciale.

Endvidere er vi af den opfattelse, at der i forvejen ikke har været andre som har stoppet op og givet en detaljeret fortolkning eller bearbejdning af de historier og bagvedliggende motiver, som omgiver statuerne i det aalborgensiske bybillede. Dette fremstod som en yderligere motivationsfaktor, eftersom vi her har fået muligheden for at studere og bearbejde et forholdsvis uberørt emne.

Hvad ønsker vi at opnå? *Ud fra syv nøje udvalgte statuer vil vi prøve at give et billede på hvordan samtiden har ønsket at en person eller en begivenhed skulle erindres. Derud over vil vi forsøge at skabe en indsigt i Aalborgs udvikling med udgangspunkt i de debatter som har eksisteret før, under og efter de syv statuers opsætning.* Disse syv statuer er, med opsætningsår i parentes:

- Moltke-støtten (1816)
- Schlepperegrell statuen (1880)
- Chr. IX's rytterstatue (1910)
- Skipper Clement statuen (1932)
- By og Land (1935)
- Cimbrertyren (1937)
- Gåsepigen (1937)

Opsætningstidspunkterne for de syv statuer strækker sig over en periode, der tager sin start i 1816 og slutter i 1937. 1816 er året, hvor Aalborg får sit første monument: Moltke-støtten rejst i Frederikskilde, den nuværende Kildepark, til ære for Adam Ludvig von Moltke, som

var den kommanderende general i Nordjylland. Op igennem perioden og frem til slutningen af 1930'erne bliver der rundt i Aalborg opstillet adskillige statuer og monumenter, der udadtil er forskellige i størrelse, karakter og motiv, men som i visse tilfælde også har været anledning til en større politisk debat. Elementer såsom kunstnerens budskab i skulpturen og de debatter, som en pågældende skulptur eller statue har rejst, har været centrale i vores udvælgelse af skulpturer og statuer i perioden. I 1937 bliver den sidste større skulptur, Cimbrertyren, rejst på Vesterbro i Aalborg. Denne opsætning markerer afslutningen på et yderst frugtbart årti for Aalborg mht. opsætning af statuer og skulpturer. I tiden efter 1945 og frem ændrer skulpturkunsten sig i en mere abstrakt retning. Denne abstrakte udvikling, føler vi, indvarsler en ny kunstperiode for Aalborg, som lægger sig mere op ad det rent kunstteoretiske frem for det politiske og historiske. Dels starten på en ny kunstperiode, samt manglen på vores personlige interesse for de mere kunstteoretiske aspekter har medført, at 1937 sætter punktum for vores tidsramme.

Samtlige udvalgte statuer vil gennemgå, i den udstrækning det er muligt, de samme bearbejdninger og undersøgelser. Det har dog vist sig, at mht. indvielsen af Chr. IX's rytterstatue i 1910, at vi her har med en begivenhed at gøre vis omfang i avis- og byrådsdebatterne overstiger de andre behandlede statuer. Baggrunden for dette skal findes dels i de politiske magtkampe som dominerede hele landet, samt venstrefløjens foragt over, at den første større statue i Aalborg centrum afbildede en kongelig. Derfor vil afsnittet omhandlende Chr. IX's rytterstatue indtage en markant plads i projektet.

Eftersom det er vigtigt at se statuerne i hhv. deres politiske og kunstneriske kontekst, vil der indgå en beskrivelse af Aalborgs politiske udvikling i perioden samt et kunsthistorisk afsnit, der præsenterer de forskellige kunstneriske strømninger i tiden.

Derudover vil der i processen med at undersøge det monumentale Aalborg også blive lagt et teoretisk syn. Der vil blive brugt forskellige teorier, der behandler: menneskekroppen som motiv, rytterstatuer og statuer som erindringssteder.

Vi har udarbejdet en analysemodel, som vi vil afprøve på de udvalgte skulpturer, med det argument at dette vil kunne give os mulighed for sammenligninger og spore udvikling over tid. Strukturen i dette afsnit vil være kronologisk. De centrale elementer i denne model er:

- Beskrivelse af statue og biografiske oplysninger om den portrætterede person

- Statuens udseende, stil og placering
- Kunstneren bag værket
- Initiativet bag statuen
- Debat omkring opstillingen
- Indvielsesceremonien

Resultaterne fra analysen vil afslutningsvis indgå i en perspektivering og kontekstuel bearbejdning af statuerne. Formålet med dette afsnit er at dreje debatten væk fra den enkelte skulptur, og i stedet forsøge at trække nogle lange linier i hele perioden. Måden hvorpå dette vil ske, vil tage sit udgangspunkt i en række opstillede spørgsmål. Disse spørgsmål vil desuden være inspireret af erindringsteori. Erindringsteori dækker over adskillige elementer, og derfor vælger vi kun at benytte enkelte dele afhængigt og uafhængigt af hinanden, i takt med hvor vi finder dette relevant og brugbart. Overskrifterne på spørgsmålene vil fremstå således:

- Hvilken betydning kan statuens lokalisering i bybilledet have på erindringen?
- Under hvilke omstændigheder bliver statuerne indviet?
- Statuernes rolle i den lokale historie set i forhold til den nationale udvikling.

De resultater som denne perspektivering måtte føre med sig, vil sammen med analysernes delkonklusioner indgå i den samlede og afsluttende konklusion på dette speciale.

Metode og teori

Vi erfarede på et tidligt tidspunkt, at vores valg af projektemne ville medføre en del kildemæssige udfordringer, eftersom der ikke på noget tidligere tidspunkt er skrevet noget samlet, detaljeret og analytisk værk om statuer i Aalborg i perioden 1816 til 1937. Følgende afsnit vil fremstå som en præsentation af vores fremgangsmåde i udvælgelses- og sorteringsprocessen af hvilke statuer og monumenter, vi fandt det relevant at beskæftige os med. Dernæst vil vi komme ind på hvorledes vi har indsamlet de brugte kilder, og præsentere de mest benyttede.

Fremgangsmåde

Den første større opgave bestod i en registrering af de aalborgensiske statuer og monumenter der blev opstillet i perioden. Herefter ville det være muligt dels at skabe et overblik og dels kunne foretage de første skridt i udvælgelsesprocessen. I udførelsen af denne opgave benyttede vi primært H. P. Jensens værk ”Skulptur i det fri i Aalborg”, som viste sig at være et udmærket opslagværk i forbindelse med at lokalisere de enkelte statuer. Dog viste værket sig hurtigt at indeholde adskillige fejkilder; specielt mht. historiske facts. Ud fra de brugbare oplysninger som vi kunne udlede af H. P. Jensens værk, kunne vi konkludere at der i perioden blev opstillet 28 statuer. Samtlige 28 indvielsesceremonier blev undersøgt i de største lokalaviser. Hvorledes de samtidige kilder, aviserne, havde valgt eller ikke valgt at dække indvielsen af de enkelte statuer fremstod deslige som en udvælgelsesproces, eftersom mediernes dækning af begivenheden hurtigt viste sig at være en god indikator på de potentielle samfundsmæssige og politiske debatter som kunne udledes af de enkelte statuer.

I vores arbejde med aviser på mikrofilm har vi søgt på i alt 28 statuer med varieret udbytte heraf. I nogle tilfælde har det ikke været muligt at finde noget som helst om den pågældende statue. Det, mener vi, kan skyldes, at den pågældende statue enten har været ubetydelig i såvel interesse samt i det aalborgensiske gadebillede. Andre derimod har haft såvel den lokale samt den nationale presses bevågenhed og været genstand for debat såvel før, under og efter opsætningen.

Valget af de tre lokale aviser skyldes, at opsætningen af en statue ofte er en lokal begivenhed, og derfor behandles og omtales dette i den lokale presse. Valget af tre og ikke én lokal avis skyldes, at der er tilfælde, hvor de politiske processer bag opsætningen har været meget

dominerende og derfor også har influeret på, hvorledes aviserne, som havde en betydelig politisk tilknytning, har fremstillet indvielsen af en pågældende statue.

I arbejdet med aviser på mikrofilm er det en stor fordel, for hhv. overblikket og arbejdsbyrden at have eksakte datoer at arbejde ud efter. I de tilfælde hvor H. P. Jensens værk ikke har kunnet være behjælpelig med dette, har vi måttet søge andet steds. Dette har bl.a. resulteret i personlig kontakt med en anden lokal forfatter, Kjeld Djernø, journalist Søren Bak fra Nordjyske Stiftstidende og Jan Karlsen fra Aalborg Kommune. Denne hjælp har været ganske brugbar, men de mange forslag og henvisninger er dog blevet behandlet kritisk. Det benyttede materiale vil senere i dette afsnit blive præsenteret og kommenteret.

Kildematerialet viste sig i flere tilfælde at være helt fraværende, og det skal derfor ikke skjules at de syv statuer, som vi valgte at basere projektet på, i høj grad blev valgt ud fra at de havde noget af den højeste koncentration heraf. Deres opstillingsperiode var desuden også af højeste prioritet, da vi ønskede at kunne arbejde ud fra et bredt tidsperspektiv, og dette mener vi at de udvalgte statuer kan repræsentere udmærket.

I forbindelse med indsamlingen af empiri erfarede vi, at de oprindelige byrådsprotokoller ikke længere er tilgængelige da disse gik til grunde i forbindelse med synagogebranden i 1945. Hele det kommunale arkiv, dvs. alle sagsakterne, gik i denne forbindelse tabt. Ifølge Aalborg Stadsarkiv er de eksisterende uddrag dog tilpas dækkende, da disse inkluderer det samme med få undtagelser.

Den videre proces i indhentningen af yderligere kildemateriale har bragt os vidt omkring, og involveret adskillige personer. Eftersom der i tilfældet med opsætningen af statuer og monumenter er involveret adskillige parter, har vores empiriske arbejde deslige betydet at vi løbende har fået en betydelig kontakthænde. Statuerne er kommunes ejendom og ansvar og derfor har vi haft en omfattende kontakt med Teknisk Forvaltning. Informationer om de forskellige kunstnere er hentet primært på Nordjyllands Kunstmuseum. De politiske processer bag initiativet og opsætningen har i flere tilfælde været til debat i byrådet, og disse forhandlinger er opstillet på Stadsarkivet. Disse institutioner har været de mest benyttede blandt flere hvor vi har skabt kontakt, fået hjælp og indsamlet et værdifuldt kildemateriale.

Udover den indsamlede empiri på de ovennævnte institutioner og arkiver, har det også været nødvendigt at tillægge projektet en teoretisk tilgang. Vi har valgt, at benytte os af forskellige erindringsteorier, som kan være med til at give nogle forklaringer på hvad der ønskes at erindre ud fra en statue, og desuden fremstå som en hjælp i processen med at skabe et overordnet billede af Aalborgs udvikling set igennem de forskellige statueopsætninger.

Kildepræsentation

Aalborgs Historie bind 5 og 6

Eftersom vi beskæftiger os med en periode, der strækker sig fra 1816 til 1937, samt at vi har erfaret, at forskellige opsætninger af statuer har påvirket den politiske debat, fandt vi det nødvendigt, at sætte os ind i Aalborgs politiske udvikling og situation i samme periode. Til dette formål har vi benyttet ”Aalborgs Historie” bind 5 og 6. Denne har vist sig at være yderst detaljeret og har derfor givet os et godt indblik i Aalborgs politiske og historiske udvikling.

”Aalborgs Historie” bind 5 har undertitlen ”Aalborg under stilstand og fremgang fra 1814 til 1970” og opdelt i to dele. Den første strækker sig fra 1814 til 1890 og er forfattet af Per Bo Christensen. Anden og sidste del er forfattet af Jens Topholm og strækker sig over perioden fra 1890 til 1970. Værket er meget omfattende og fremstiller i detaljer hvorledes Aalborg gennemgår de samme udviklinger som resten af landet også gennemgik i århundredet, og værket er derfor yderst brugbart. En kritik af bogen er valget af opbygning. Opbygningen er emnebaseret, hvilket eksempelvis betyder at Aalborgs sundhedsmæssige udvikling fra eks. 1814-1890, bliver behandlet på en gang, hvorefter man begynder forfra igen når næste emne behandles. Dette er med til at ødelægge læserytmen i et værk, hvor indholdet ellers er udmærket. Dette vil blive benyttet løbende igennem analysen og perspektiveringen. Bind 6 beskriver arbejderbevægelsens historie i Aalborg 1870-1970. Bindet er opbygget kronologisk og består af tre dele. Første del dækker perioden 1870-1925 og beskæftiger sig med arbejdernes organisering. Anden del omhandler perioden 1925-1950 der skildrer arbejdernes historie, besættelsen og den økonomiske krise. Tredje del og sidste del behandler perioden 1950-1970 omhandler arbejderbevægelsens under velfærdssamfundets fremvækst. *”Resultatet er et imponerende værk”* lyder det fra en anmelder¹, og bind 6 er et godt værk

---

¹ Federspiel, Søren i ”Historie”, år 2000 nr. 2 p. 371

over arbejdernes historie i Aalborg. Endvidere har bind 6 den fordel, at det er gennemillustreret med grafer og billeder, der ledsager den skrevne tekst godt. Vores brug af dette bind vil primært være i forbindelse med politiske debatter og udviklinger, samt beskrivelsen af Aalborg som industriby.

Danmarks Historien bind 10 og 11

Flere af de behandlede statuer i dette projekt har udover deres lokale rolle også haft et nationalt islæt over sig, eftersom der er tydelige eksempler på hvorledes udformningen og budskabet er karakteristisk for den nationale folkestemning og tendens, som er oppe i de enkelte samtider. Endvidere har vi søgt at finde sammenhængen, i vores perspektiveringsafsnit, mellem Aalborgs lokale udvikling set i forhold til den nationale indenfor projektrammen 1816-1937. Et grundlæggende redskab og hjælpemiddel i disse forskellige processer har været Gyldendal & Politikens seneste udgave af Danmarks Historien.

Vi har primært benyttet os af Bind 10 "Fra reaktion til grundlov" 1800-1850 af Claus Bjørn, og Bind 11 "Det folkelige gennembrud" 1850-1900 af Kristian Hvidt.

Det 19. århundrede er et af de mest begivenhedsrige og betydningsfulde århundreder i Danmarks historie. Danmark må fra 1800-tallets start gennemgå afståelsen af Norge og efterfølgende statsbankerot. Efterfulgt af en længere fredperiode bliver frøene til såvel udenrigspolitiske og indenrigspolitiske begivenheder sået, og omkring midten af århundredet kulminerer dette i krig og skabelsen af en grundlov. Claus Bjørn tager herefter over, og kommer godt ind på demokratiets spæde udvikling og den folkestemning, der efterfulgte nederlaget i 1864. Alle samfundets lag lige fra husmanden, herremanden og hoffet beskrives, og den flerpartiske udvikling i slutningen af århundredet bliver deslige fremstillet.² Begge bind giver en yderst kompetent fremstilling af udviklingerne i det danske samfund i det 19. århundrede.

Ny Dansk Kunsthistorie bind 5 og 6

Bind 5 behandler symbolismen og impressionisme, Henrik Wivel skriver; "... *med overblik og overskud*."³ og forfatteren trækker linjer frem og tilbage, for at give læseren en fornemmelse af hvordan de forskellige emner hænger sammen. Bindet er rigt illustreret og er yderst

---

² Rüdiger, Mogens i "Berlingske Tidende" 13/12 2003

³ Nørlyng, Ole i "Berlingske tidende 15/9 1994"

velskrevet⁴. Kritikken af bind 5 har bl.a. gået på, at forfatteren ikke rigtigt formår at få læseren til at "gå ind i billederne" og derved få læseren til at se nærmere på disse. Bind 6 i "Ny Dansk Kunsthistorie" omhandler den tidlige modernisme i Danmark, blandt andet beskriver bindet den danske kunst ved afslutningen af det 19. århundrede og de tendenser, der indvarsler det 20. århundrede. Denne udvikling behandler forfatteren kronologisk. Kritikken af bind 6 omhandler forfatteren, der anklages for ikke at være en særlig begejstret skribent ligesom hun heller ikke fortager de store analyser og heller ikke beskæftiger sig med begrebsafklaringer.⁵ Dog er der stor ros til den præcision der er i fremstillingen af emnet. Fra vores side vil disse to bind stå som den primære inspirationskilde i udførelsen af vores kunstaftsnit.

Skulptur i det fri i Aalborg

H.P. Jensens værk "Skulptur i det fri i Aalborg" er siden sin første udgivelse i 1949 udkommet i nyreviderede udgaver i 1978 og senest i 1996. Vi har primært benyttet det seneste værk i dette projekts indledende proces, samt enkelte steder i analysen hvor der blev lagt en kunstnerisk vinkel. Værket fungerer som et udmærket register, og giver en fin kunstnerisk fremstilling af alle af byens statuer. Ydermere indeholder værket nogle gode billeder af de enkelte statuer, hvor af vi har valgt at benytte flere af disse i projektet.

Dog erfarede vi på et tidligt plan, som før omtalt, at denne bog ikke kunne bruges til meget andet. Begrundelsen herfor skal findes i de adskillige historiske fejkilder der optræder i bogen, hvor der enten er tale om helt ukorrekte historiske oplysninger eller oplysninger uden nogen konkret historisk kilde. Selvom at værket gav et godt overblik medførte de adskillige historiske fejkilder et udvidet feltarbejde og kildeindsamling fra vores side.

Erindrings og glemsels politik

Består af otte artikler skrevet af samme antal forskellige forfattere. Denne antologi er en del af et forsknings projekt der forsøger at "*..tage udgangspunkt i (...) at formidling af historie er et tværhumanistisk arbejdsfelt og det er baseret på et tværinstitutionelt samarbejde*".⁶ Det

---

⁴ Friborg, Flemming i "Weekendavisen 23/9 1994"

⁵ Bogrevy i "Weekendavisen 20/1 1995"

⁶ Jensen, Bernard Eric "Erindring og glemsels politik" 1996. p. 7

tværfaglige udgangspunkt understeges bl.a. via den store faglige spredning, der er blandt forfatterne, som tæller museumsfolk, litterater, historikere og etnologer.

En general kritik af antologien, der er baseret på flere anmeldelser, går på, at der ikke eksisterer en synlig sammenhæng mellem artiklerne⁷, og at de teoretiske synspunkter ikke er afstemt mellem forfatterne.⁸ Antologien fremstår dermed som otte uafhængige artikler, der fejler i deres forsøger at skabe en fælles ramme for projektet, samt begreberne og de teorier der bliver brugt.

Når dette er sagt vil vi i projektet dog kun gøre brug af to af artiklerne i denne antologi, nemlig Anette Warrings og Bernard Eric Jensens bidrag. De øvrige artikler mener vi ikke har været brugbare i denne sammenhæng, og derfor vil denne kildepræsentation ikke gå i dybden med disse artikler.

“Kollektiv erindring - et brugbart begreb?” af Anette Warring diskuterer begrebet kollektiv erindring ud fra de to franske teoretikere Maurice Halbwachs og Pierre Noras værker. Anette Warring kritiserer dem begge for ikke, at tænke på hvordan erindring kan distribueres socialt, hvilket eksempelvis vil sige, at erindringer skabt ud fra historiske oplevelser ikke kan overføres mellem mennesker. Endvidere stiller Anette Warring spørgsmålstejn ved Halbwachs og Noras teorier om forholdet mellem erindring og historie. Dette forhold lægger op til en adskillelse mellem de to begreber, hvilket Anette Warring kritiserer kraftigt, da hun ikke mener, at denne adskillelse kan opretholdes. Mads Mordhorst skriver i sin anmeldelse af bogen, at Anette Warrings artikel kunne være en god introduktion til selve bogen, og kritiserer at den er blevet placeret midt i bogen.⁹

Trods den kritik bogen, som helhed, har fået af anmelderne, er et af lyspunkterne denne artikel af Anette Warring, der prøver at forklare og diskutere det svære begreb kollektiv erindring.

“Historieformidling og erindringspolitik” af Bernard Eric Jensen, rejser spørgsmålet om hvor historieformidlingen skal placere sig i det postmoderne samfund. Dette forsøger Bernard Eric Jensen at klarlægge via en undersøgelse af den stigende interesse i jubilæer og mindedage. Problemet med denne artikel er, at Bernard Eric Jensen rejser en masse gode spørgsmål og

---

⁷ Jørgensen, Claus Møller i “Historie, 1997, nr. 2” p. 416

⁸ Madsen, Carsten i “Fortid og nutid, 1997, 3. oktober p. 153-235”. Og Mordhorst, Mads i “Historisk tidsskrift - bind 98 hæfte 1” p. 146

⁹ Mordhorst, Mads.(1998) p. 137-138

*“... han er på tærskelen til en ny tilgang til historien, men heller ikke han vover at give et bud...”*¹⁰ på denne nye tilgang. Denne kritik, er ikke kun mynte på Bernard Eric Jensen men også på antologien som helhed.

Trods den omfattende kritik af bogens forskellige artikler omhandlende erindringsteori, har vi dog alligevel valgt at benytte dette værk, som inspiration i vores teorivalg. Dette skyldes, at denne forening og beskrivelse af erindringsteori rejser nogle værdifulde spørgsmål til de etablerede teoretikere. Måden hvorpå bogens forfattere udvælger og kritiserer de ”gamle” teorier og forsøger at skabe deres egne, har været motivationen og argumentationen for vores brug af dette værk.

Aviser som historisk kilde

Med fremkomsten af flerpartisystemet i slutningen af det 19. århundrede opstod der deslige flere aviser med klare politiske tilhørsforhold. Omkring 1. verdenskrig toppede eksistensen og oplaget af de partipolitiske aviser, og der var i de større danske byer tale om et generelt avismønster. Der var her tale om det såkaldte politiske firebladssystem med et venstreblad, et konservativt blad, et radikalt blad og et socialdemokratisk blad. I tiden herefter blev den skarpe opdeling mere blødgjort, som følge af bladdøden, og efterhånden var der kun en enkelt, ofte en borgerlig, avis tilbage i de enkelte byer. I 1960’erne og 1970’erne havde den overlevende avis et stadigt voksende stofområde at dække, mens de samtidig skulle informere læsere af alle politiske observanser. For ikke at skræmme læsere væk, blev aviserne derfor mere og mere afpolitiserede. Denne udvikling gjorde ikke aviserne fuldstændigt upolitiske, men den tidligere tætte forbindelse mellem presse og politik forsvandt, og det blev efterhånden acceptabelt at være kritisk overfor de partier man ”tilhørte”.¹¹

Vores brug af de forskellige avisartikler er primært blevet foretaget ud fra en interesse i, at få begivenhederne før, under og efter en statueopsætning belyst i de forskellige aktuelle øjeblikke, samt at fange tidens karakteristiske fremstillingstone i aviserne. Det er derfor svært, set i lyset af den klassiske tvedeling i kildeudnyttelse med levnings- og beretningsudnyttelse, at hævde hvorvidt vi har lagt os op af den ene tilgang mere end den anden. De ovenstående kriterier lægger sig primært op ad en beretningsudnyttelse, eftersom avisartiklerne har

---

¹⁰ Madsen, Carsten (1997) p. 234

¹¹ Hansen, Søren Toft ”Det stod i avisen... - kildekritiske overvejelser ved brug af aviser” Småskrifter fra Historiestudiet. Aalborg 2001. p. 2.

undergået kritiske undersøgelser fra vores side i forbindelse med politisk tilhørsforhold, nærhed på begivenhederne og pålidelighed. Men ser vi på tilfældet med opsætningen af Chr. IX's rytterstatue, så kan aviserne tillige levningsudnyttes eftersom den igangværende debat vidner om, at der ligger handlinger bag kildens fremkomst. Her tænker vi bl.a. på socialisternes fremgang i form af aviser og byrådsmedlemmer, der vidner om, at debatten om rytterstatuen ikke havde været nær så omfattende hvis ikke det havde været for socialismens opståen og tilstedeværelse.

I udnyttelsen af aviser som historisk kilde er det nødvendigt, som ved al anden historisk undersøgelse, at forholde sig kildekritisk til materialet. I tilfældet med aviser kan problemet med at skildre og gengive komplicerede begivenheder nemt opstå. Vi har derfor benyttet os af flere af aviser i forbindelse med den samme begivenhed, for på den måde at sammenligne beskrivelser og dermed sætte det mest "korrekte" billede sammen. Derudover har vi, hvor det har været muligt, benyttet billede og filmmateriale der, taget risikoen for manipulation for øje, har bidraget med helt konkrete billeder af begivenhederne, og dermed været behjælpelige i at be- eller afkræfte hændelsernes forløb.

Slutteligt skal det pointeres, at brugen af aviser som historisk kilde kan være en lang og opslidende proces, og derfor er det vigtigt at benytte sig af alle de hjælpemidler som er til rådighed.¹² I den forbindelse har bl.a. valgt at bruge Søllinge og Thomsens "De Danske Aviser", som giver en god præsentation af alle af landets aviser, samt hjælper med at placerer avisernes politiske tilhørsforhold og deres udvikling op igennem historien.

---

¹² Ibid. p. 21

Teori

I arbejdet med at besvare de opstillede spørgsmål i problemformuleringen, har vi fundet det nødvendigt at lægge en teoretisk vinkel på besvarelsen, dersom en statue i sig selv indeholder op til flere budskaber og symboler, som kræver en analyse, der bl.a. tager sit udgangspunkt i en eller flere teorier.

I vores forarbejde med at finde og udvælge relevante teorier har vi fundet frem til tre overordnede teorier, som hver for sig dækker over de forskellige aspekter, som vi mener er relevante, når en statue skal analyseres.

Til den helt konkrete analyse af en statues udseende har vi valgt at benytte en kombination af flere skulpturteorier, der både stiller og prøver at komme med svar på baggrunden for opsætningen af en statue. Dernæst vil vi lægge et erindringsteoretisk syn, der søger at fremstille en statue i en større samfundsmæssig kontekst. Denne teori kan bruges, når vi i analysen vil se på, hvad beskueren, det være sig individet eller kollektivet, får ud af en statue, og hvilken samfundsmæssig rolle statuen spiller op igennem vores tidsperiode.

Endelig har vi valgt at benytte en teori, der udelukkende koncentrerer sig om rytterstatuer. Brugen af denne teori kommer som en logisk følge af, at der i analysen vil komme et større afsnit om rytterstatuen af Kong Christian IX på J. F. Kennedys Plads i Aalborg.

Skulpturteori

Historisk set er det ofte den herskende klasse, der har bestemt hvilke monumenter, der er blevet stillet op. Alligevel skal man være opmærksom på om der er usædvanlige alliancer omkring opstillingen af monumenter. Det kan være, at den almindelige del af befolkning er gået sammen uden om eliten, for at presse deres vilje igennem for at få et monument rejst af deres egen helt eller forbillede.¹³

I en skulpturanalyse indgår der flere elementer, som der skal tages højde for. Det mest åbenlyse er udformningen af monumentet/ skulpturen.

Derudover kan et monument tolkes ud fra følgende kriterier:

---

¹³ Nielsen, Tønnes Bekker: "Kultur, mentalitet og ideologi. Århus 1984 p. 17

A) : Den historiske periode, monumentet henviser til, og

B) : Den historiske periode, monumentet blev til i – men også B's opfattelse af perioden A.

Denne behøver ikke at være sammenfaldende med nutidens opfattelse af A,¹⁴ eftersom samtidens syn på den historiske periode var måske ikke det samme, som den er i dag.

Når man analyserer en skulptur, er det givtigt at se på den i lyset af den "historiske" stil, den er fremstillet i, og hvordan det påvirker forståelsen af skulpturen. Det er også vigtigt at se på, hvordan og i hvilken grad skulpturen stemmer overens med de nationale og æstetiske holdninger i samtiden, samt at tænke på:

- Hvorfor opstille en skulptur?
- Hvordan ser skulpturen ud?
- Hvorfor har den denne udformning? Omkring udformningen af et monument, er det værd at forholde sig til, om der er modsætninger mellem den fysiske udformning og den eventuelle tekst/ de symboler/ det formsprog, der ledsager monumentet/skulpturen.
- Hvem har bestemt udformningen? I analysen af et monument er det også vigtigt at lægge mærke til kunstneren - hvordan han vælger at udforme sit projekt - bliver han påvirket - og hvordan er processen, inden værket bliver godkendt. Er der evt. ændringer, eller synes noget at være undertrykt i værket.
- Er monumentet bestilt og af hvem?
- Er den produktet af en konkurrence?
- Hvilke materialer er den lavet af?
- Hvordan er forholdet mellem skulpturen og dens masse, omgivelser, mv.?

I analysen af monumenter er det værd at undersøge soklen, hvordan den er udformet og af hvilket materiale, den er lavet. En sokkel har flere funktioner, blandt andet er soklen med til at isolere skulpturen fra sine omgivelser. På den måde har soklen en beskyttende funktion¹⁵, endvidere kan soklen også bære inskriptioner og forskellige andre udsmykninger.

---

¹⁴ Ibid. p. 15-17

¹⁵ Et godt eksempel på, at en sokkel beskytter, er, at det bliver overvejet om "Vikingeætlinge" fra 1992, skal have en sokkel, efter at den for anden gang er blevet beskadiget.

En høj sokkel har samme betydning, som når vi i overført betydning sætter noget op på en piedestal, eller roser folk til skyerne. Dermed er en høj sokkel tegn på, at monumentet eller den afbildede har haft stor værdi, og derfor ønsker kunstneren at ophøje skulpturen.¹⁶

Formen på en sokkel har også en betydning. En rund sokkel indbyder beskueren til at kredse rundt om skulpturen, hvorimod en oval eller rektangulær sokkel er med til at give skulpturen en fornemmelse af retning.

Soklen kan være lavet af et andet materiale for at fremhæve skulpturen, og i disse tilfælde er soklen ofte lavet af en grov stenart, mens skulpturen er lavet af eksempelvis bronze. På den måde kan soklen være med til at fremhæve skulpturen.¹⁷ Soklen kan på den anden side også være en integreret del af monumentet, hvor skulpturen nærmest udspringer af den. En sokkel kan have mange funktioner, og kan være en stor del af monumentet, på den anden side kan den også bare være en cementblok, der beskytter mod den trafik, der er omkring monumentet.

Teori vedrørende rytterstatuer

Set over et tidsmæssigt perspektiv fra oldtidens græske hestefigurer til nyklassicismens store fritstående ryttermonumenter, har rytterstatuen undergået en betydelig udvikling. Fælles for disse værkers bagmænd har dog været de omfattende tekniske problemer, som foreningen af mandeskikkelse og hest i stor monumentalform har medført. Der er utallige eksempler på de store vanskeligheder som et så stort monumentalværk medførte; dens størrelse, kostbarhed, problemer med støbningen, mangel på råstoffer og opstilling af statuerne. Udover at være store problemer i sig selv må de utvivlsomt også i høj grad have været virket hæmmende for kunstnerens fantasi.

De store forhold under hvilke de store offentlige monumenter ofte skulle fremstå har i høj grad vakt problemer mellem udformning og materiale. Et specifikt eksempel herpå er hestefigurens tynde lemmer, der i de fleste tilfælde, selv bronzefigurerne, har fordret at mindst tre lemmer har haft kontakt med fundamentet. Skulle hestens absolut fremstilles rejst på bagbenene har andre støtter været nødvendige, såsom halen eller, som det er tilfældet med Christian V's rytterstatue, en allegorisk figur, der kunne virke som en bærepille.

---

¹⁶ Troelsen, Anders et al. "Synsvinkler på skulpturen - antologi om skulpturanalyse" Århus 2002. p. 62

¹⁷ Ibid. p. 61-63

Ser vi bort fra de rent tekniske problemer på rytterstatuens udførelse, kan det deslige konstateres at problemerne ikke var færre indenfor det mere kunstneriske aspekt. I og med at kunstneren havde to elementer at arbejde med – hesten og rytteren – var han nødvendigvis underlagt visse regler. Af naturlige årsager var hestekroppen større end rytteren, og samtidig måtte den ikke være mere dominerende end rytteren og derved fjerne fokus. Set forfra på en fritstående rytterstatue måtte hestens hoved og hals ikke dække rytteren. En kunstnerisk løsning herpå var derfor at rytterens og hestens hoved drejede til hver sin side.¹⁸

Samspeilet mellem rytter og hest vanskeliggøres endvidere ved de to elementers holdning. Hestens horisontale overlinie fra manke, ryg, lænd og sluttende i den nedadhangende hale brydes af rytterens vertikale holdning. Forbindelsen mellem de to forskellige elementer ses derfor i rytterens arm eller arme, som holder ved tøjlen og på den måde skaber en naturlig forbindelse.¹⁹

Erindringsteori

Vi har valgt at præsentere nogle eksempler på erindringsteori, for på den måde at give læseren et kort indblik i traditionen omkring erindringsteori, og derefter komme ind på hvorledes vi agter at bruge erindring i forhold til monumenter og skulptur.

Den første, der udforskede erindringens sociale strukturer, var franskmænden Maurice Halbwachs, der var elev af Durkheim og medlem af Annals-skolen.²⁰ Ifølge Halbwachs kan erindringer kun eksistere i socialform, og derfor giver det ingen mening at tale om individuel erindring adskilt fra social erindring. Den enkeltes vidnesbyrd behøver hjælp fra andre for at beslutte hvad det skal huskes, glemmes og hvorledes oplevelsen skal tolkes.

*"Vores erindring forbliver kollektive og den fortælles til os af andre, også selvom det drejer sig om begivenheder, som vi kun var en del af, ellers som kun vi overværede. Vi er i virkeligheden aldrig alene"*²¹

---

¹⁸ Friis, Hjalmar: "Rytterstatuens Historie i Europa" København 1932. p. 458

¹⁹ Ibid. p. 458

²⁰ Maurice Halbwach var fransk sociolog, han levede (1877-1945). Og Skrev blandt andet; *Les cadres sociaux de la mémoire* fra 1924 (*The social Frameworks of memory*). I 1941 udkom *La topographie légendaire des évangiles en terre saint* (*The Legendary Topography Of the Gospels In the Holy Land*) og *La mémoire collective* (*The Collective Memory*) skrev han færdig I 1941, men bogen udkom først 5 år efter hans død, i Buchenwald 1945 Warring, Anette i "Erindringens og glemmelsens politik" p.209-210

²¹ Halbwachs, Maurice "La mémoire collective" p. 2 - findes i engelsk udgave (*The Collective Memory* fra 1980) Oversættelsen til dansk er fra Warring, Anette; "Erindrings og glemmelsens politik" p. 210

At vi aldrig er alene skal ikke tolkes bogstaveligt, og det betyder ikke at der er nogle der følger med os rundt fysisk. Derimod bærer at vi alle rundt på et antal af personer. Disse personer, eller den gruppe vi ”bærer rundt med” identificerer vi os med. Vi inkorporer gruppens synspunkter, og vores erindringer er derfor betinget af gruppen.

Ifølge Halbwachs er nutiden og den sociale kontekst altid udgangspunktet for alle erindringsprocesser. Vi genskaber hele tiden fortiden igennem vores erindringer, og for hver gang vi tænker tilbage bliver erindringen ændret. Således vil den oprindelige oplevelse til sidst blive forandret og erstattet af et stereotypet billede som formerer den kollektive erindring.²²

Halbwachs argumenterer for kollektiv erindring som den eneste erindringsform. Til dette har han tilføjet to understående kategorier: Autobiografisk og historisk erindring. Autobiografisk erindring er baseret på erindringer der er oplevet personligt, hvorimod den anden kategori, den historiske, dækker over erindringer som er blevet tilegnet igennem f. eks. skrevne beretninger, fotografier, film etc., og dækker derved over erindringer som vi ikke personligt har oplevet. Autobiografisk og historisk erindring kan ifølge Halbwachs på ingen måde kombineres, men en så skarp adskillelse er ifølge Anette Warring ikke holdbar og argumenterer således herfor:

”Men så tydelig forskellen på erfaret og formidlet erindring synes at være, ligeså klart er det, at et skarpt skel ikke kan opretholdes i praksis. Således er det ikke utænkeligt, at empatiske mennesker kan indhentes af slægtingens eller andres traumatiske erindringer (...) føjer erfaret og formidlet erindring sig ofte sammen i et uadskilleligt hele.”²³

Med dette citat argumenter Anette Warring for, at der eksisterer en mulighed for at der kan opstå et forhold mellem erfaret og formidlet erindring.

Warring og Halbwachs er dog, uafhængigt af hinanden, begge overbevist om, at personlige erindringer kan opsluges af den kollektive erindring, og den individuelle erindring revideres således at den passer med den kollektivt erindrede fortid. Denne proces gør, at det bliver

---

²² Warring, Anette i *”Erindrings og glemselspolitik”* p. 210–211

²³ Ibid. p. 214

sværere og sværere at skelne individuelle erindring fra den kollektive, og til sidst ophører vi med at skelne dem.²⁴

Hvor Halbwachs konstaterer, at der kun er tale om kollektiv erindring, fører Peter Burke denne teori videre og kommer med bud på hvorledes denne proces i praksis fungerer. A) mundtlig overførsel, b) nedskrevet overførsel af erindring, c) billedmæssig overførsel af erindring i kunstmalerier, fotos, film, statuer, monumenter, medaljer o. lign., d) handlinger, som videregiver erindring, når de overfører færdigheder og e) rumlig overførsel af erindring. Disse punkter har til formål, at vise den sociale forbindelse hvorpå kollektiv erindring overføres.²⁵

Den franske historiker Pierre Nora beskæftiger sig med kollektive erindringssteder. Hans studier af disse erindringssteder tager sit udgangspunkt i: flag, folkeviser, nationale monumenter, nationale mindedage, historiske begivenheder og personer etc. Disse symboler repræsenterer den nationale kollektive erindring. Nora udtrykker det på følgende måde:

*"Erindringsstederne er de mest oprindelige fortidsminder. Det er ekstreme udtryk for en erindrende bevidsthed, som har overlevet en historisk tid, der på den, fordi den har forvist den."*²⁶

I erindringsteori indgår glemsel også som et meget centralt element. Glemsel er en naturlig del af erindring. For at være i stand til at erindre må vi samtidig også være i stand til at glemme store dele af vores oplevelser. Denne sorteringsproces gør det muligt, at erindre de oplevelser der giver mening og har betydning. Den kollektive erindring skal ses som resultatet af en omfattende udvælgelsesproces, hvilket er ens betydende med, at den oprindelige oplevelse er stærkt reduceret.²⁷

Vores brug af den præsenterede teori

I arbejdet med vores udvalgte skulpturer, vil vi blandt andet benytte dele af Peter Burkes teori (videreudvikling af Halbwachs) og hans punkt c), der bl.a. omhandler hvordan mennesker via statuer og monumenter kan erindre. Denne teori vil blive brugt i forbindelse med analysen og

---

²⁴ Ibid. p. 213-215

²⁵ Ibid. p. 217-218.

²⁶ Nora, Pierre: *"Entre Mémoire et Histoire. La problématique des lieux"* p. XXIV. Oversættelsen til dansk er fra Warring, Anette i *"Erindrings og glemselspolitik"* p. 224

²⁷ Ibid. p. 215

i perspektiveringen. Vi vil også benytte dele af Noras teori omkring kollektive erindringssteder, hvilket skyldes, at vi formoder at de kan være med til at kaste lys over hvilke symboler og monumenter der får betydning for erindring. Udover at blive brugt i analysen, vil denne tillige indgå i perspektiveringen, i et forsøg på at komme med bud på hvordan de udvalgte statuerne kan symbolisere den aalborgensiske udvikling.

Et af problemerne i brugen af erindringsteorierne er, at de kan være svære at gøre operationelle. Vores kritik bunder mest i, at teoretikerne ikke har kunnet demonstrere, i form af empiriske undersøgelser, at deres teorier er brugbare redskaber i et mere praktisk og analytisk arbejde. Derfor er vores udgangspunkt og brugen af erindringsteorierne primært vores egen, og den vil blive brugt i det omfang vi finder det brugbart og givtigt for projektet.

Aalborgs politiske forhold ca. 1816 til 1937

I dette afsnit har vi valgt at præsentere dele af Aalborgs politiske historie. Relevansen af dette afsnit skyldes i høj grad, at det politiske klima kan have haft indflydelse på, hvilke skulpturer og monumenter, der er blevet stillet op. Afsnittet vil primært være opbygget kronologisk, men da afsnittet både handler om politik på lands- og lokalt plan, samt derforuden at beskæftige sig med overgangen til et mere demokratisk styre, kan der forekomme spring i tid. Det skal understreges, at dette afsnit skal være med til at give et overblik over det politiske liv i Aalborg. Når vi i senere afsnit behandler de forskellige udvalgte skulpturer, vil vi komme nærmere ind på de konkrete samtidige politiske forhold.

Købstadsreform

Der var en del politisk uro i det 19. århundredes Europa, hvor demokratiske tanker begyndte at slå rod i nogle lande, hvilket senere førte til en demokratisering af de politiske forhold rundt om i Europa. Denne proces smittede af på Danmark, hvor den enevældige konge i 1821 besluttede, at der skulle oprettes fire stænderforsamlinger. Dog skabte loven om stænderforsamlingerne ikke demokrati med det samme, da kun 2,8 % af befolkningen havde valget, og en meget mindre del var valgbare. Nørrejylland's Provinsielstænderforsamling åbnede den 11. april 1836, og medlemmerne blev valgt for en seksårs periode.²⁸ Ved stænderforsamlingen blev blandt andet købstædernes styreform diskuteret, og det førte til købstadsreformen i 1837, der dog ikke var banebrydende i sig selv, og reglerne for den kommunale styreform var ikke ændret væsentligt i forhold til de tidligere bestemmelser. Det var stadigvæk amtmanden, og Det Danske Kancelli, der havde opsyn med købstæderne, - herunder budgetplanlægning, regnskabsopgørelse og gennemførslen af større projekter. På dette tidspunkt var der ikke meget selvstyre til købstæderne. Byerne blev som før reformen styret af borgmesteren, den kongelige rådmand og byskriveren. Dog var det politiske styre blevet udvidet med et borgerrepræsentantskab, der måtte vælge to borgere til bystyret.²⁹ Den nye købstadslovgivning var i tråd med tidligere lovgivning på området, men i offentligheden blev loven set som et brud med tidlige lovgivning. Ifølge P. Munch skabte den

---

²⁸ Christensen, Per Bo et. al: "Aalborgs Historie" Bind 5 "Aalborg under stilstand og fremgang fra 1814-1970. Aalborg 1990 p. 140 og Munch, P. "Købstadstyrelsen i Danmark: fra Kristian IV's Tid til Enevældens Ophør (1619-1848)" København 1977.p. 147.

²⁹ For at være valgbar til borgerrepræsentantskabet var det krævet, at man skulle være over 25 år, være grundejer og have boet i byen i 3 år og have borgerstatus. Endvidere måtte man ikke være beslægtet med nogen anden fra repræsentantskabet, nærmere end i andet led. Ved valg af formand, var det en ældste i repræsentantskabet der blev udpeget. Munch, P (1977) p. 93

nye lovgivning et betydeligt opsving i byernes kommunale liv, og nogle borgere følte sig mere myndiggjorte.³⁰

Herunder talte de forskellige borgerrepræsentantskaber, der i kraft af deres myndiggørelse blev mere aktive og pressede på for at få ændret praksis på forskellige områder. På lokalt plan kan det nævnes at diskussionen omkring en fastforbindelse til Nørresundby blev gennemført på initiativ af og hårdt arbejde fra borgerrepræsentantspionen.³¹

Det første kommunevalg

Interessen for valg til borgerrepræsentationen var ikke stor. Det første valg blev holdt den 4. januar 1839, og ud af Aalborgs befolkning på lidt over 7000³² var der kun 450 stemmeberettigede.³³

På valg var der 189 forskellige kandidater, der alle kom fra det bedre borgerskab såsom købmænd, håndværksmestre, skippere og enkelte fra andre erhverv. Ud af disse mange kandidater valgtes 12.³⁴ Valghandlingen foregik over flere dage og langt fra alle valgberettigede borgere deltog i hele perioden. Engagementet blev mindre de følgende år, og der var kun to der skulle vælges til borgerrepræsentantskabet.³⁵

Grundloven

Imens treårskrigen rasede, skrev kongen under på Danmarks Riges Grundlov den 5. juni 1849. Den danske styreform gik fra enevælde til indskrænket monarki, endvidere blev magten tredelt i en lovgivende, dømmende, og udøvende magt. Derudover fik Danmark et parlamentarisk system, der skulle bestå af to kamre; Folke- og Landsting. Den politiske indflydelse blev udvidet til at omfatte 15 % af befolkningen, Grundloven sikrede forsamlings- ytrings- og trosfrihed og princippet om, at alle er lige for loven. Grundlovens § 96 gav mulighed for kommunalt selvstyre.³⁶ Grundloven var en rammelovgivning, der stak retningslinjer ud for, hvordan det danske samfund skulle bygges op. Derfor gik der nogle år, før Grundlovsparagrafferne blev fulgt op med konkrete love. I 1868 kom den nye

---

³⁰ Ibid. p. 162-163

³¹ Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 140-142

³² Tallet ligger mellem 7.048 og 7.192. Det første tal er fra 1834 og det andet tal er fra 1840, derfor må tallet i 1839 være i mellem de to tal og måske lidt nærmere de 7.192. – De to tal er hentet fra ”Aalborgs Historie” Bind 5, p. 46. (tabel omkring folketællinger).

³³ Munch, P. (1977) p. 182

³⁴ Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 141

³⁵ Ibid. p. 142-143

³⁶ Ibid. p. 144-145

kommunalreform. Med den fik kommunerne lov til selv at lægge budgetter og mulighed for at ansætte egne funktionærer. Herudover blev skolevæsnet og fattigvæsnet kommunens ansvar. Dog var der stadigvæk opsyn med kommunerne fra centralt hold, og med reformen overgik ansvaret fra amtmanden til indenrigsministeren.³⁷

I Aalborg betød reformen, at borgerrepræsentationen blev nedlagt, og Aalborg Byråd blev oprettet. Byrådet skulle bestå af 20 mand inklusive borgmesteren, der skulle lede byrådsforhandlingerne. Der blev nedsat 10 faste udvalg, der skulle varetage forskellige områder i byen. Senere blev der nedsat en ligningskommission, der skulle opkræve skatter. Disse skatter var det primære økonomiske grundlag for kommunen.³⁸

Valgretten

For at kunne stemme til folketingsvalget skulle man være: mand over 30 år og uberygtet. Dog kunne man ikke stemme, hvis man ikke havde egen husstand, stod i privat tjenesteforhold, fik eftergivet gæld eller fik understøttelse fra fattigvæsnet eller ikke havde haft fast bopæl i over et år i valgkredsen. Dermed var der store dele af befolkningen, der ikke kunne stemme.

For at kunne stemme til byrådet, skulle man opfylde de krav, der var til folketingsvalget og endvidere være skatteyder i valgkredsen. At kun mænd havde stemmeret, udelukkede 50% af befolkningen i Aalborg, og at man skulle være skatteyder udelukkede i 1890 yderligere 38,2%. Alle disse regler gjorde, at det kun var halvdelen af Aalborgs husstande, der havde valgret til byrådet. Dette lille udsnit af den aalborgensiske befolkning valgte dog kun 10 af Aalborg Byråds 19 medlemmer, eftersom de sidste 9 blev valgt udelukkende af de højst beskattede borgere i byen. De velhavende stemte hermed to gange til byrådet.³⁹

Valgretsreglerne til byrådet blev ændret i 1908, og der blev indført forholdstalsvalg. Kvinder og tyende fik lov at stemme, dog måtte man ikke have udestående skat, derfor var der mellem 3000 og 5000, der ikke kunne stemme.⁴⁰ I 1915 fik kvinderne og tyendet valgret til folketinget, og aldersgrænsen blev sænket til 25 år. Den sidste borgmester i Aalborg, der var udpeget af kongen, blev afløst af en folkevalgt i 1919, og byrådet blev lidt mere demokratisk. Forholdstalsmåden bevirkede, at flere små partier, kunne repræsentere sig selv, hvilket førte

---

³⁷ Ibid.p..144-145

³⁸ Havnevæsnet, kasse og regnskab, fattigvæsnet, skolevæsnet, brolægningsvæsnet, vandvæsnet, kommunes bygninger og ejendomme, mark- vejvæsnet, brandvæsnet og pontonbroen. Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 145-148

³⁹ Ibid. p. 360-361

⁴⁰ Reglen om at ikke at have noget udestående skat, blev først afskaffet i 1958. Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 361

til dannelsen af en række nye partier og organisationer. En af disse var Det Radikale Venstre, der stillede op til byrådet i 1913.

Aalborg Byråd

Politisk var Aalborg Byråd domineret af Højre indtil omkring århundredskiftet. I 1891 var alle 19 byrådsmedlemmer fra Højre. I 1906 havde det politiske billede ændret sig, så Højre kun havde 9 og Socialdemokraterne 10 medlemmer. Det var Højre og Socialdemokratiet som kæmpede om magten, men Venstre var dog en vigtig medspiller, der via en alliance med Socialdemokratiet var med til at gennemføre det politiske skifte.

Den politiske organisering i vælgerforeninger gav borgerne en mulighed for at deltage i det politiske liv, dog indenfor de begrænsninger, der var i valgretten. Det vigtigste i perioden var, at menigmand fik tid, råd samt viden til at kunne deltage i den politiske debat. Et eksempel på, at menigmand begyndte at deltage mere i det politiske liv, var stemmeprocenten, der var på 44 % i 1882, men kom op på 70,2 % i 1888. Denne forøgede stemmeaktivitet ledte til det egentlige demokratiske gennembrud og lagde grunden til, at andre end Højre fik magten i Aalborg.

Venstre og Socialdemokratiet indgik en alliance, der var bygget på et fælles had til Højre, og det fungerede både ved lokalvalg og rigsdagsvalg, indtil et af partierne var stærkt nok til at stå alene.⁴¹

I 1894 blev seks små byer⁴² omkring Aalborg udskilt fra Aalborg Amts Kreds 2, hvilket gav Socialdemokratiet mod til at gå til valg alene. Det gav en sejr til Højre, men gav en fremgang for Socialdemokratiet på 8,4 %. Da Højre alligevel vandt magten i byen, indgik Venstre og Socialdemokratiet et nyt samarbejde 1898. Samarbejdet førte til valgsejr og udløste store jubelscener i Aalborg. Dog forblev Højre det største parti i Aalborg med 51,1%, hvorimod Socialdemokratiet havde 48,9%.⁴³

Ved byrådsvalget i 1900, erobrede Venstre og Socialdemokratiet via deres alliance alle 10 pladser, der blev valgt af den almindelige vælgerklasse. Der var 5 pladser til hvert parti, og

---

⁴¹ Ibid. p. 349

⁴² Byerne var; Mou, Storvorde, Sejlflod, Dokkedal, Vokslev og Dall fra. Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 352-353.

⁴³ Ibid. p. 353-354.

oppositionen havde vundet en kæmpe sejr. Alligevel ønskede Socialdemokraterne ikke at stille op sammen med Venstre ved byrådsvalget i 1906, og dermed blev alliancen brudt.⁴⁴ Bruddet blev et stort tema i valgkampen. Valgkampen for at vinde de 10 pladser i byrådet var hård og præget af slagord, der skulle overbevise vælgerne. Højre stod som vogterne af sagligheden, det upolitiske, sparsommeligheden og princippet om, at den der yder mest, skal nyde mest.⁴⁵ Venstre og Socialdemokratiet stod for politiske reformer, herunder reformer på de sociale og kulturelle områder. Derudover kæmpede Venstre og Socialdemokratiet for et mere demokratisk styre.

Socialdemokratiet vandt en stor sejr og fik 10 pladser, hvilket ikke faldt i god jord hos den kongevalgte borgmester, der udtrykte sin tvivl om, hvorvidt Socialdemokratiet formåede at sikre byens tarv.⁴⁶ Socialdemokratiet fik kun lov til at sidde på magten i en kort periode på 3 år, hvorefter forskellige alliancer mellem borgerlige partier sikrede borgerligt flertal i Aalborg fra 1909 til 1925.

Det blev Socialdemokratiet, der kom til at lede Aalborg byråd i perioden 1925 -1940, og de skulle bevise, at de kunne holde skatten fra at stige og sørge for, at byen ikke gik fallit, hvilket modstanderne påstod ville ske, hvis Socialdemokratiet kom til magten.

1920'erne og 1930'erne var præget af mangel på boliger, arbejdsløshed og social nød. Disse kriser taklede Socialdemokratiet bl.a. ved hjælp af succesfulde projekter og investeringer. De mest kendte af disse var: Det nye Vesterbro, Limfjordsbroen, Nordjysk Udstilling m. fl. Et positivt resultat af denne nye strategi var økonomisk vækst, som kom borgerne til gode i form af en sænkning af skatten. Endvidere steg indkomsten i Aalborg mere end noget andet sted i Danmark med 45,5 % over en ti-årig periode fra 1928 til 1938.⁴⁷

Selvom landet gennemgik krisetider, klarede Socialdemokratiet at få Aalborg igennem kriserne uden stor arbejdsløshed og skattestigninger, hvilket var ensbetydende med partiets succes i denne periode.

---

⁴⁴ Bruddet havde været længe undervejs blandt andet fordi der var stor uenighed om, hvilke personer der skulle stilles op til forskellige poster, blandt andet omkring folketingsvalget i 1903. Endvidere ønskede Socialdemokratiet, at de skulle tildeles flere mandater end Venstre. Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 357

⁴⁵ Ibid. p. 349

⁴⁶ Ibid. p. 359

⁴⁷ Ibid. p. 384-385

Aalborgs repræsentanter i Folketinget

Aalborg amts 2. valgkreds var en sikker Højre-kreds indtil folketingsvalget i 1876, hvor Venstre fik erobret posten. Højre vandt kredsen igen i 1879, men allerede to år efter fik Venstre med støtte fra Socialdemokratiet posten tilbage og holdt den indtil 1892, hvor splittelsen mellem Venstre og Socialdemokratiet gjorde, at Højre vandt kredsen.

Via alliancen med Venstre lykkedes det i 1898 Socialdemokratiet at slå igennem på landsplan og få N. L. Christensen valgt til Folketinget. I 1901 genvandt Socialdemokratiet deres folketingsmandat i Aalborg, og det blev igen N. L. Christensen, der skulle repræsentere Socialdemokratiet i Folketinget.

I 1920 kom der fokus på Aalborg, da en tidligere konservativ⁴⁸ dannede centrumbevægelsen og fik halvdelen af de konservative stemmer ved folketingsvalget i 1920. Ideen med et parti, der varetog middelstandens interesser, fangede an på landsplan, og forskellige partier stillede op til byrådsvalg, dog med ringe tilslutning. Dannelsen af disse partier skabte et broget billede af den borgerlige fløj.⁴⁹

---

⁴⁸ Højre skiftede navn til: Det konservative folkeparti i 1915. Christensen, Per Bo et al. (1990) p.362-363

⁴⁹ Socialdemokratiet stod alene på venstrefløjen, indtil Venstre Socialisterne brød ud af Socialdemokratiet, og Danmarks Kommunistiske parti blev dannet i 1920. Dog var tilslutningen til disse to nye partier minimal, og Socialdemokratiet stod endnu alene. Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 363

Aviserne i samtiden

I det følgende afsnit vil de aviser vi har benyttet blive præsenteret.

De lokale aviser

I tiden omkring århundredskiftet ændredes pressebilledet i Aalborg, da to nye større aviser så dagens lys. Som den første blev Nordjyllands Arbejderblad grundlagt i 1887. I de første 10 år af sin eksistens var avisen stærkt knyttet til Demokraten i Århus, og faktisk kom størstedelen af avisens nyheder herfra, indtil den blev selvstændig i 1897 og fik redaktion i Aalborg.

Bladets første redaktør var N. L. Christensen. Avisens politiske ståsted var udpræget socialdemokratisk.⁵⁰ Igennem tiden havde avisen forskellige navne. I perioden fra 1887 til 1905 hed avisen Nordjyllands Arbejderblad, hvorefter den skiftede navn til Nordjyllands Socialdemokrat. Dette navn holdt indtil 1945, hvor avisen endnu en gang blev omdøbt og fik navnet Ny Tid.⁵¹

Den anden store konkurrent var Aalborg Amtstidende, som blev grundlagt i 1889 og fra starten lagde den en klar Venstre-politik. Vilhelm Larsen blev redaktør og skabte via sin skarpe Venstre-reformpolitik en fremgang for avisen, som blev en magtfaktor i aalborgensisk politik.

Aalborg Amtstidende lukkede i 1862, men genopstod 27 år senere i 1889 under samme navn.⁵²

I tiden efter 1945 gennemgik Aalborg Amtstidende og Nordjyllands Socialdemokrat forskellige op- og nedture. I 1969 havde begge aviser dog et så stort millionunderskud, at de valgte at slå sig sammen under det nye navn Nordjyske Morgenblade A/S. Samarbejdet blev dog en fiasko, og allerede i 1971 måtte avisen lukke, og Aalborg Stiftstidende havde i realiteten udkonkurreret to gamle konkurrenter.⁵³

Aalborg Stiftstidende havde været den dominerende avis i Aalborg i siden dens oprettelse i 1767 under navnet Jyske Efterretninger. Selv efter de nye avisers oprettelse havde Stiftstidende et stort oplag. Jyske Efterretninger hed avisen fra 1767 til 1826, hvor den

---

⁵⁰ Ibid. p. 351-352

⁵¹ Jensen, Lars Tvede: Jyske Efterretninger – Historien om Aalborg Stiftstidende gennem 225 år” Aalborg 1991 p. 226

⁵² Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 351-352

⁵³ Jensen, Lars Tvede (1991) p. 173-174

skiftede navn til Aalborg Stiftstidende. Ligesom Amtstidende støttede Aalborg Stiftstidende også Venstre dog i en mere moderat form. De to aviser udviklede efterhånden en markedsdeling, hvor Aalborg Amtstidende satsede på landdistrikterne, hvorimod Aalborg Stiftstidende satsede mere på selve Aalborg.⁵⁴ I 1999 skiftede Aalborg Stiftstidende navn til Nordjyske Stiftstidende, hvilket den endnu hedder.

Det skal for god ordens skyld nævnes, at der indenfor vores tidsperiode (1816-1937) har eksisteret andre lokale aviser. Disse har ligesom de benyttede aviser gennemgået en nærmere undersøgelse, men er efterfølgende blevet sorteret fra. Frasorteringen skyldes primært, at de ikke har eksisteret i de perioder, hvor de udvalgte statuer blev opstillet.

Nationale aviser

Illustreret Tidende

Illustreret Tidende kom første gang på gaden den 2. oktober 1859 som et ugentligt tidsskrift. Baggrunden for tidsskriftets opståen skal ses i et større perspektiv, eftersom der i de større europæiske lande allerede eksisterede lignende organer, og den danske udgave menes at være et resultat af denne tids trend.⁵⁵ Illustreret Tidende beskrev i mere end 60 år samtiden på en unik måde bestående af en kombination af nyheder med dertilhørende karakteristiske illustrationer. Desuden indeholdte Illustreret Tidende også andet litterært stof såsom fiktive historier og andre føljetoner. Omkring 1870 stagnerede salget, eftersom andre og flere ugeblade så dagens lys, og bladet mistede dermed monopolet på denne form for populærjournalistik. I tiden frem gennemgik bladet op- og nedture, og selvom man til sidst udvidede bladet med 12 sider, fra de oprindelige 8 til 20, måtte man alligevel se sig tvunget til at dreje nøglen om i 1924.⁵⁶

Politiken

Viggo Hørup og Edvard Brande startede i 1884 en ny avis, som fik navnet Politiken. Oprettelsen af dette nye dagblad skyldes primært, at der, blandt de førømtalte personligheder og flere andre, var en trang til at oprette et kamporgan for Venstres radikale fløj. Bladets

---

⁵⁴ Ibid. p. 91

⁵⁵ Lebech, Mogens "Illustreret Tidende for 100 aar siden..." København 1961. p 7.

⁵⁶ Søllinge, Jette D. og Thomsen, Niels: "De Danske Aviser 1634-1989" Bind 2 1848-1917. Odense 1989 p. 130.

indhold og politiske dagsorden var præget af en ironisk, men dog kompetent fremstilling af dets modstandere, som bl.a. talte Højre og deres pro-militaristiske holdninger, de national-liberales lovprisning af den romantiske kultur og de grundtvigiansk-moderates valenhed. Selvom Politiken frem til århundredets slutning ofte var genstand for de religiøse kredsers protester, formåede bladet alligevel at etablere sig som et toneangivende organ i hovedstadens vigtigere kredse, og Politiken udviklede sig snart til at være en god forretning.⁵⁷ Avisens oplag var i starten og op igennem de første årtier af det 20. århundrede støt stigende med ca. 2.000 i 1884, ca. 41.400 i 1910 og ca. 65.700 i 1916.⁵⁸

Jyllandsposten

I 1871 åbnede Jyllands-Posten i Århus under ledelsen af et konsortium bestående af ledende personligheder i byen. Økonomisk fik bladet bl.a. støtte af den tidligere konseilspræsident grev C. E. Frijs. I begyndelsen var avisen politisk uafhængig indtil den i 1877 blev et talerør for den konservative forfatnings- og forsvarspolitik, og senere blev nært tilknyttet partiledelsen. I lokale og visse andre konkrete spørgsmål kunne der dog stadigvæk tolkes en vis uafhængig linie, men i den nationale og internationale politik var og blev JP konservativ. Avisens nyhedsstof udvikledes stærkt op igennem slutningen af århundredet, hvilket bl.a. skyldes, at der oprettedes en privat aftentelegrafforbindelse med København og ansættelse af korrespondenter fordelt inden- og udenfor rigets grænser. Den kompromisløse konservative linie blev der ikke ændret meget ved, da avisen bevægede sig ind i det 20. århundrede. Hvor man måske ville drage den konklusion, at den til tider ret aggressive og kompromisløse tone kun var et instrument der blev spillet på, indtil avisen havde fået kæmpet sig op på et tilfredsstillende oplags- og dermed økonomisk niveau, tog man fejl. Fra 1900-1920 gennemgik JP en hastig fremgang, og selvom den blev provinsens største avis, fortsatte man med den samme attitude. Udenrigspolitisk støttede den England under 1. Verdenskrig og kritiserede Tyskland i en sådan grad, at den til sidst i 1918 blev forbudt i Kejserriget syd for grænsen. Avisens oplag var i 1877 ca. på 1605, i 1906 på ca. 4147 og i 1918 ca. på 17800.⁵⁹

---

⁵⁷ Ibid. p. 174.

⁵⁸ Ibid. p. 174.

⁵⁹ Ibid. p. 472-474.

Berlingske Tidende

Berlingske Tidende er den ældste stadig eksisterende avis herhjemme med udgivelsen af sit første eksemplar i 1749. Avisen var fortrinsvis en københavneravis og voksede sig hurtig til at blive hovedstadens førende. Eftersom den udkom i en tid, hvor kongemagten stadigvæk var den øverste, bar Berlingske Tidende tydeligt og forståeligt præg af at være meget royalistisk og samtidig ret forsigtig. I 1830'erne løsnedes regeringens greb dog, og med hjælp fra foretagsomme redaktører, økonomiske satsninger på at forøge bredden og mængden i nyhedsstoffet på det indenlandske område og m.m. voksede avisen. Den politiske linie var moderat-konservativ.⁶⁰ Avisens oplag var i 1749 på ca. 800, i midten af 1800-tallet på ca. 8.000. Berlingske Tidende begyndte dog at blive mere toneangivende efter 1913 med et oplag på ca. 14.000. På kun 7 år steg oplaget til 35.000 i 1920, og avisen blev et de førende danske dagblade.⁶¹

---

⁶⁰ Sjøllinge, Jette D. & Thomsen, Niels: "De Danske Aviser 1634-1989" Bind 1 1634-1847. Odense 1988 p. 104-105.

⁶¹ Bramsen, Bo: Politikens historie, set indefra 1884-1984" Bind 1. København 1983. p 24

Kunsthistorisk afsnit (ca. 1800-1940)

Kunsten er i sig selv et helt separat kapitel i Danmarks historie, som sideløbende med og influeret af andre elementer i samfundet konstant er genstand for udvikling. Vores emneperiode strækker sig fra 1816 til 1937, hvilket i sig selv kræver en nærmere gennemgang af, hvilke tendenser og strømninger, der var dominerende indenfor dansk kunst, og hvorledes disse påvirkede udviklingen. Guldalder, romantik, realisme og impressionisme er nogle af de mest dominerende stilarter indenfor dansk kunsthistorie op igennem 1800-tallet, og det gælder selvfølgelig såvel malere som billedhuggere. I præsentationen af de forskellige kunstarter vil vi prøve at komme dels med et generelt billede, men samtidig have for øje at vores projekt primært omhandler statuer og skulpturer.

Guldalder og klassicisme (starten af 1800-tallet til o. 1850)

Omkring århundredskiftet til det 19. århundrede bevæger dansk kunst sig ind i en generationslang periode, der har fået betegnelsen *Guldalderen*. Karakteristisk for denne epokes kunstnere er dyrkningen af det åndelige, fantasien og at vise et følelsesmæssigt udtryk, samt længslen efter det ideelle og en stor lykkefølelse. Derudover stræbte man også efter at blive guddommeliggjort, eller i det mindste forsøge at blive det. Virkeliggørelsen af disse idealer og drømme kom bl.a. til udtryk i tidens skulpturarbejde, som havde sin inspirationskilde i den antikke græske kunst, og derfor har fået betegnelsen *klassicistisk*. *Klassicismen* kom til udtryk i form af bl.a. mytologiske og antikke personfremstillinger, hvis særpræg var nøgenhed, naturlighed og idealbillede. Et af klassicismens yndede kunstsymboler var obelisker. Romerne havde i antikken importeret dette kunstsymbol fra Ægypten, og i Europa fik obeliskerne en status som magtsymbol. Eftersom klassicismen hentede sin inspiration fra denne periode, oplevede obeliskerne fra omkring starten af det 19. århundrede en ”genfødsel.” England og Frankrig var i stand til at hente originale obelisker fra Ægypten, men i Danmark nøjedes man med at fremstille dem selv.⁶²

Har vi nævnt skulpturkunst i første halvdel af 1800-tallet, må vi som en naturlig følge heraf – og nærmest som synonym herpå – også nævne Bertel Thorvaldsen. Denne var tidens største

---

⁶² Kryger, Karin ”Frihedsstøtten” København 1986. p. 80

danske samt internationale klassicistiske skulptør, og dominerede næsten enerådigt perioden.⁶³

Denne danske kunstner var næppe klar over ved sin ankomst til Italien i 1797, at hans efterfølgende arbejder ville komme til at dominere og påvirke ikke bare dansk, men i særdeleshed europæisk kunst. Bertel Thorvaldsen dimitterede i 1796 fra Kunstakademiet i København og havde inden da allerede modtaget flere store udmærkelser for sin kunnen. Kunstnerens første ophold i Italien skulle komme til at vare i 22 år, og ved sin hjemrejse til Danmark i 1819 var han på sin karrieres top.⁶⁴

Thorvaldsen var ved sin ankomst til Rom fast besluttet på at blive, og det betød, at han måtte gå på kompromis med sin stil. Med i bagagen fra Kunstakademiet i København havde han den fine franske klassicisme og arbejder indenfor portrætkunst. I Rom måtte han, for at slå sit navn fast blandt konkurrenter og samlere, ændre sine fremtidige værker i stil og til et større format. Stilen var den mytologiske, som Rom var god inspirationskilde til.⁶⁵

Tidens, og dermed også Thorvaldsens, klassicistiske stil skulle også ses som en gengivelse af datidens overklasse. Såvel indenfor malerkunst som skulpturkunst var det stort set udelukkende adelige eller folk fra overklassen, som blev portrætteret. Det økonomiske aspekt i bestillingen af et portrætverk reserverede denne luksus til en begrænset gruppe. Desuden var det ikke i tidens ånd, romantikken, at gengive et billede eller en skulptur af en almindelig borger, da dette kunne ødelægge det pæne og ubekymrede billede af romantikkens idealverden. Påvirket af denne strømning gengav Thorvaldsen sine samtidige modeller som romere eller grækere i perioden 1800-1820.⁶⁶

Dominansen indenfor hans felt skulle ikke bare ses i form af hans betydelige kundskaber, men også i hans stadigt stigende kontaktflade og stigende efterspørgsel af hans kunst blandt ledende europæiske personligheder. Store og små berømtheder sad model for Thorvaldsen, og han kom i tidens løb til at levere et for eftertiden uvurderligt bidrag til ikonografien.⁶⁷

Thorvaldsens popularitet rundt om i Europa blev bl.a. bekræftet i dennes rejse til München i

---

⁶³ Poulsen, Vagn: "Dansk Kunsthistorie 1750-1850, bind 3 Akademiet og Guldalderen." København 1972 p. 217

⁶⁴ Ibid. p. 264

⁶⁵ Ibid. p. 237

⁶⁶ Ibid. p. 268

⁶⁷ Ibid. p. 256

1830. Han besøgte den bayerske hovedstad i forbindelse med afleveringen af gravmonumentet over fyrst Eugen af Leuchtenberg og bestillingen på Maximilians rytterstatue. I den forbindelse blev han modtaget med overvældende æresbevisninger af de mest toneangivende kredse, som endnu ikke havde opgivet håbet om at gøre ham til bayrer.⁶⁸

Hans klassicistiske bidrag til såvel den danske som den europæiske kunst var uvurderligt. Hans lange italienske ophold var uden tvivl en af hovedårsagerne til hans store succes, eftersom hans evner var for store til et lille land som Danmark, og han nok ville have haft svært ved at udvikle sig her. Det markante bidrag, han som dansker havde givet til kunsten i Europa i første halvdel af 1800-tallet, var med til at efterlade en kilde til inspiration og påvirkning til eftertidens hjemlige billedhuggere.⁶⁹

Realismen (ca. 1850-1870)

Dateringen af realismen kan føres tilbage til starten af det 19. århundrede. Den angivne datering skal ses i lyset af, hvornår det største antal kunstnere beskæftigede sig med denne kunstart. Som indenfor alle andre kunstarter og retninger er det såvel udefrakommende påvirkninger samt indre udviklinger, som er med til at kunsttendensen i tiden ændrer sig. Realismen er derfor ingen undtagelse.

I 1839 kom franskmanden Daguerre med de første fotografier. Male-, tegne- og skulpturkunsten havde hermed mistet sit monopol på at gengive virkeligheden. Om Daguerre har været klar over de påvirkninger hans fotografier havde på kunsten, vides ikke. Ikke desto mindre gav fotografiet den mulighed, at øjeblikket kunne fanges med dets personer, lys, skygge og ikke mindst virkelighed, og med andre ord var skildringen af ren objektivitet kommet nærmere. Begejstringen for dette nye apparat var stort, og kunstnerne havde fået en konkurrent, der umuligt kunne ignoreres. Mange valgte derfor at alliere sig med denne nye opfindelse og kastede sig ud i gengivelsen af den objektivitet, som fotolinsen kunne indfange. Fotografiet blev i nogle tilfælde taget i brug af kunstneren, i stedet for en tegnet skitse i mål for at opnå den præcise nøjagtighed og dermed realisme. Set i forhold til romantikken,

---

⁶⁸ Ibid. p. 264

⁶⁹ Ibid. p. 280

beroede realismen helt og aldeles på den enkelte kunstners forhold til og indtryk fra den reale synlige verden.⁷⁰

På den hjemlige front kom Thorvaldsen til at spille en rolle i hele den omvæltningsproces, som kunsten var ved at gennemgå. Paradoksalt nok var det Thorvaldsens succes som kunstner, samt på dennes eget museum og hyldest til klassicismen, at en del af fundamentet til den nye tids kunstneriske strømning blev lagt. Helt præcis drejede det sig om Jørgen Sonnes frise på Thorvaldsens Museum, der fremstiller den store billedhuggers hjemkomst og modtagelse. På frisen var der afbildet helt almindelige folk, som man kunne støde på overalt i det københavnske gadebillede. Thorvaldsens kunstnerkolleger og arbejdere blev fremstillet, som de gik og stod. I de seneste 50 år havde man vænnet sig til klassicismens afbildning af græske og romerske guder og helte, og det var derfor svært for folk pludselig at betragte hverdagssituationer som kunst.⁷¹ Ikke desto mindre skulle disse nye motiver komme til at præge morgendagens kunst.

Billedhuggerkunsten fra o. 1860 til 1890

De, i perioden fra 1860 til 1890, mest toneangivende danske billedhuggere havde hovedsageligt taget deres uddannelse enten hos H. W. Bissen eller J. A. Jerichau, der ligesom Bertel Thorvaldsen også benyttede sig af et stort antal medhjælpere. Efterhånden blev H.W. Bissen den mest førende af de to. Dels pga. flere bestillingsarbejder og af den simple grund, at de unge elevers ve og vel bekymrede ham mere, end det var tilfældet i den mere menneskesky Jerichaus værksted.⁷²

Trods realismens fremmarch fra midten af det 19. århundrede forblev det idylliske element stadig som en del af billedhuggerkunsten. Thorvaldsens klassicisme fortsatte hos Bissen over i en nationalistisk og senere naturalistisk stil. Billedhuggerne kastede sig over en bestemt genre, der skulle kunne gengive idyllen.

Nederlaget i 1864 bidrog også til påvirkningen af billedhuggerkunsten i form af en opblomstring af statuer og mindesmærker af berømte afdøde mænd i Danmark. Personen bag

---

⁷⁰ Voss, Knud: "Dansk Kunsthistorie 1850-1900, bind 4, Friluftsstudier og virkelighedsskildring" København 1974. p. 9-11

⁷¹ Ibid. p. 473

⁷² Ibid. p. 383

denne nationale tanke menes at være Ferdinand Meldahl, som i 1872 skitserede en plan for, hvordan man ad lange boulevarder i København skulle opstille statuer af helte faldet for fædrelandet. Derved skulle beskueren dels få en mindre rejse ned igennem landets historie og ikke mindst få vækket nationalfølelsen.⁷³

Billedhuggerkunsten i det nye århundrede og i mellemkrigstiden

I tiden omkring det 19. århundredes slutning begyndte tendenserne indenfor dansk skulpturkunst at tage nye drejninger. Hvor nogle valgte at forsætte i Thorvaldsens klassicistiske stil, fandt andre skulptører deres inspiration i Paris, ligesom Thorvaldsen selv havde gjort et århundrede tidligere i Rom. I den danske gruppe i Paris var den kvindelige skulptør Anne Marie Carl-Nielsen, som ved århundredets start blev for billedhuggerkunsten, hvad hendes mand Carl var for musikken.⁷⁴

Den parisiske kunstnergruppes retning var stærkt inspireret af en nyromantisk form, der lagde stor vægt på sjæl og form. I bund og grund kan denne kunstneriske tendens eller retning oversættes til, at gruppen søgte at ramme et formsprog, som bl.a. havde til formål at sprænge realismen og klassicismens rammer. Det nyromantiske aspekt hos disse kunstnere kom til udtryk i deres fascination af det heroiske, historiske og mytologiske.⁷⁵ Endvidere fik skulpturen en mere selvstændig rolle, og dens formkunst og symbolik blev prioriteret højt. Mest kendt herhjemme, og vel også i udlandet, er Edvard Eriksens *Den lille Havfrue* fra 1913 på Langelinie i København. Denne er et eksempel på det nyromantiske og følsomme element, der kendetegnede stilen. Det historiske element var, at havfruen var en figur fra et kendt eventyr af H.C. Andersen, og mytologisk kom det til udtryk igennem det erotiske motiv med de blottede bryster og den fine og glatte overflade.⁷⁶

Efter den første verdenskrig blev tendensen til en ny klassicisme udbredt. 1920'erne og 30'ernes klassicisme var en mangesidet kunstopfattelse med forgreninger til både de mest reaktionære strømninger, og de progressive og kulturradikale, der igennem deres klassiske

---

⁷³ Ibid. p. 385

⁷⁴ Wivel, Henrik "Ny Dansk Kunsthistorie – Symbolisme og impressionisme" Bind 5. København 1994. p. 205

⁷⁵ Ibid. p. 205

⁷⁶ Ibid. p. 211

billeder søgte at fremstille en sum af menneskelige idéer og derved også havde et betydeligt humanistisk tilsnit.⁷⁷

Det historiske aspekt var, som hos nyromantikerne og symbolisterne før krigen, stadigvæk et yndet motiv. Dog uden de samme heroiske og mytologiske undertoner udførte Johannes Bjerg i mellemkrigstiden flere officielle opgaver, der var præget af statuer af historiske personer, som f.eks. billedhuggeren J.A. Jerichau til Ny Carlsberg Glyptotek, Skipper Clement i Aalborg og Hans Tausen i Ribe.⁷⁸

Trods de nye retninger og tendenser op igennem det nye århundrede fremstod den antikke skulptur stadigvæk som et yndet motiv blandt tidens danske skulptører, inden at skulpturerne udviklede sig til at blive mere abstrakt i udseendet.

Rytterstatuekunstens udvikling og teknik igennem tiderne

Arbejdet bag og udarbejdelsen af en rytterstatue er meget omfattende. Der indgår som regel tre elementer i denne type statuer; rytter, hest og sokkel som både separat samt i fællesskab skal give beskueren et budskab. Det efterfølgende afsnit vil primært tage sit udgangspunkt i Hjalmar Friis' omfattende værk "Rytterstatuens Historie i Europa" fra 1933. Beklageligvis er rytterstatuen af Chr. IX i Aalborg ikke blandt de behandlede danske rytterstatuer. Dette afsavn bliver dog opvejet og kompenseret af nøje fremstillinger og generelle analysemetoder, hvorved brugen af dette værk kan retfærdiggøres. Afsnittets første del vil omfatte den historiske udvikling i rytterstatuekunsten, og de kunstneriske og tekniske problemer indenfor denne kunstart vil omfatte det andet og sidste afsnit.

Som større offentligt mindesmærke træffes rytterstatuen for første gang i den arkaiske kunstperiode i slutningen af det. 6. århundrede f. kr.⁷⁹ Både romerne og grækerne kreerede hesteskulpturer, dog var den romerske model karakteriseret af at være noget mere tung og massiv i modsætning til den dristigere og finere græske kunst. Hos romerne indtog de meget detaljerede og yderst realistiske portrætskulpturer en vigtig plads i byernes samlede udseende, og disse blev prioriteret højt under såvel republikken men i særdeles grad også i kejsertiden.⁸⁰

---

⁷⁷ Abildgaard, Hanne "Ny Dansk Kunsthistorie – Tidlig modernisme, Bind 6," København 1994. p. 161

⁷⁸ Ibid. p. 161

⁷⁹ Friis, Hjalmar (1932) p. 21

⁸⁰ Ibid. p. 452

Op igennem middelalderen er kunsten tæt knyttet til kirkerne, hvilket forklarer at rytterskulpturerne fra denne tid er formet i sten. Dette materiale giver rytterstatuerne et meget stift udseende, hvorved det realistiske fremstillingsbillede falder i autenticitetsværdi. Det manglende kendskab til hippologi ses tydeligt, da størstedelen af hestens krop generelt bliver dækket af et dækket et såkaldt skaberak.⁸¹

Mest kendt af såvel bronzerytterstatuerne samt fritstående offentligt monument er nok rytterstatuen af Marcus Aurelius på Kapitolet i Rom. Denne var romerske kejser fra 161-180 e. kr., og rytterstatuen menes at være fra omtrent 173 e. Kr.⁸² Statuen blev antageligt først opstillet på Caeliushøjen i Rom og fik i 1538, på foranledning af Michelangelo, sin mere berømte plads på Kapitolet.⁸³ Statuen er den eneste af sin art eftersom den undgik samme skæbne som andre hedenske oldtidsmonumenter, som i det kristne Rom blev destrueret. Grunden til statuens overlevelse menes at bygge på en misforståelse, eftersom statuen havde benævnelsen "equus Constantini" hvorved den i lang tid blev tolket som en rytterstatue af den første kristne romerske kejser Konstantin 1.⁸⁴

Det fritstående ryttermonument gennemgår op igennem det 17. og dele af det 18. århundrede, med barokkunsten, en betydelig opblomstringsperiode. Alle dele af monumentet krævede plads. Hest og rytter var fremstillet i overvældende scener, og mens de var i voldsom bevægelse. Udformningen som hidtil var uset gjorde tillige endeligt op med relief- og vægfladernes snærende bånd. Tillige var mange af soklerne i en så betydelig størrelse, at deres rolle næsten sidestilledes med statuen. Endvidere var disse også så rigt udsmykket – i tilfælde med egne figurer – at en åben plads var obligatorisk.⁸⁵

I lande som England, Irland, Holland, Tyskland, Danmark, Sverige og Rusland så rytterskulpturen også sin fremvækst. De skiftende perioder i disse landes kunst er med til at understrege, at størstedelen af hele den europæiske rytterstatuekunst siden den græske oldtid

---

⁸¹ Ibid. p. 453

⁸² Villadsen, Ole "Dansk skulptur – udtryk, udvikling og sprog" København 2001. p. 15

⁸³ Friis, Hjalmar (1932) p. 21

⁸⁴ Ibid. p. 63

⁸⁵ Ibid. p. 222

er udformet på grundlag af kunsten i Italien og Frankrig, der på forskellige tidspunkter i historien skiftedes til at have den ledende rolle indenfor de forskellige kunstperioder.⁸⁶

---

⁸⁶ Ibid. p. 455

Analyse

Denne del af projektet vil tage sit udgangspunkt i en analysemodel med følgende overordnede struktur:

- Præsentation af det portrætterede person.
- Statuens stil, udseende og placering
- Kunstneren bag værket
- Initiativet bag statuen.
- Debat omkring opstillingen
- Indvielsesceremonien

Ovenstående analysemodel er fundamentet i vores analyse. Grundet forskelle blandt de udvalgte statuers baggrund og historie vil der forekomme enkelte tilfælde hvor enten et af de præsenterede underafsnit er irrelevant og derfor ikke benyttet, eller en anden indfaldsvinkel er påkrævet hvilket medfører et supplerende underafsnit.

Efter det andet analyseafsnit (omhandlende Schlepperegrell-statuen) og frem, vil der forekomme et komparativt afsnit omhandlende den netop behandlede statue og den foregående. Denne sammenligning har til formål at undersøge og belyse hvorvidt der er en sammenhæng, såvel historisk og kunstnerisk, mellem de enkelte statuer.

Moltke-støtten

Eget foto.

Præsentation af Adam Ludvig Moltke⁸⁷ (1743-1810)⁸⁸

A.L. Moltke blev født i Kassel den 6. december 1743. Hans far var officer i den hessiske hær og blev senere dansk officer. I 1754 blev A.L. Moltke i en alder af 11 år officersaspirant i den dansk hær, og allerede i 1769 blev han premiermajor.

I 1769 gik A.L. Moltke i tjeneste hos Katharina II, hvor han kæmpede mod tyrkerne. A.L. Moltke vendte i 1772 tilbage til Danmark og søgte atter genoptagelse i den danske hær. I 1778 udnævntes han til oberst og chef for Falsterske Geworbne Infanteriregiment i København. A.L. Moltke blev i 1779 beordret til Aalborg med sit regiment, og han blev dermed byens første garnisonschef.⁸⁹

I jobbet som garnisonschef skulle A. L. Moltke stå for et samarbejde med Aalborg by. Til tider var forholdet mellem garnisonen og Aalborg anspændt, for selvom Aalborg havde haft en positiv vækst inden for handel og industri, lagde de 1000 mennesker, der tilhørte garnisonen et pres på byen.⁹⁰ A.L. Moltke var udmærket bevidst om, at hans regiment var en belastning for byen, og derfor benyttede han de soldater, der havde gennemgået rekrutturen, til at oprette parker og beplante disse, for på den måde at give noget tilbage til byen. Det første sted, garnisonen beplantede, var området ved Papegøje-kilden, der lå i Papegøjehaven.⁹¹ A.L. Moltke tegnede selv det haveanlæg, der skulle ligge i forbindelse med kilden.⁹²

Udover at beplante kilden, beplantede garnisonen også Karolinelund, Blegkilde og Skovbakken, og selv i moderne tid⁹³ videreføres beplantningsarbejdet i samarbejde med Jysk Trænregiment og Aalborg Kommunes Parkforvaltning.⁹⁴

A.L. Moltke var god til at skaffe midler til forskellige projekter. Han oprettede bl.a. skoler til soldaterne og deres børn, fik lavet forholdene bedre på det militære hospital og oprettede en fattigkasse for de dårligst stillede familier med kontakt til garnisonen.⁹⁵ A.L. Moltke gik ind for at motivere soldaterne i stedet for at skræmme dem. Understående citat kan illustrere dette:

---

⁸⁷ Frem over vil Adam Ludvig Moltke, blive betegnet A.L. Moltke.

⁸⁸ Engelstoft, Poul. "Dansk Biografisk leksikon" bind 10. København 1936. p. 19

⁸⁹ Godfredsen, Ebbe "Aalborg og Garnisonen" Aalborg 1996. p. 19

⁹⁰ Aalborg by var ansvarlig for indkvartering og kost til de 1000 mennesker der var tilknyttet garnisonen.

⁹¹ Den senere Frederikskilde og i dag kaldet Kildeparken.

⁹² Poulsen, Gert et. al. "Aalborg Historien – Aalborg fra politisk skandale mod økonomisk katastrofe fra 1680 til 1814" bind 3. Aalborg 1990. p. 340

⁹³ Helt op til 1996 var samarbejdet i stand mellem Parkforvaltningen og Jysk træregiment.

⁹⁴ Godfredsen, Ebbe (1996) p. 22

⁹⁵ Engelstoft, Poul. (1936) p. 20

“Der skal mere appelleres til karlenes æresfølelse og kappelyst end til frygten for stokken.”⁹⁶

Alt i alt var A.L. Moltke en populær herre:

“Han havde sjældne evner til at vinde ikke alene soldater, men alle befolkningsklasser i by og land...”⁹⁷

A.L. Moltke søgte flere gange om at blive afskediget pga. alder og svagt helbred, hvilket blev bevilget i april 1808, og to år efter døde A.L. Moltke den 20. januar 1810.⁹⁸

Udseende, stil og placering

Støtten er 4,2 meter høj, og den står på et betonfundament. Sokkelen består af to kalksten, hvor den nederste er grå, og den øverste er rødlig.⁹⁹ Oven på disse er der to blokke i lys grå og svagt rødlig marmor.¹⁰⁰ Der er udhugget en niche i den øverste af de to blokke, og i nichen er placeret en ildurne udført i bronze. Oven på de to blokke er der et “mellemstykke”, der er ca. 15 cm. I hvert af de fire hjørner er der en kanonkugle, som er støbt i bronze. Over dette “mellemstykke” er der en marmorplade, hvorpå der står en 2½ meter høj obelisk.

Obelirken er i lyst gråt marmor, og på forsiden af obelirken er der et bronzerelief med faner, skjolde hjelme og våben. Midt på obelirken er der en tavle i bronze, hvorpå der står: ADAM LUDVIG MOLTKE - HELLIGET AF MEDBORGERE - MDCCCXVI. Toppen af obelirken er udformet som en pyramidespids.¹⁰¹

---

⁹⁶ Godfredsen, Ebbe (1996) p. 21

⁹⁷ Engelstoft, Poul (1936) p. 20

⁹⁸ Ibid. p. 19

⁹⁹ Kalkstenes mål er: Den nederste der er grå: (193 X 131 X 9 cm), den oven på der er rødlig (156 X 100 X 15 cm) Oplysningerne er fra “Tilstandsrapport og renoveringsforslag” p. 1 Aalborg kommune Teknisk Forvaltning Park og Natur 17/3 2003.

¹⁰⁰ Marmor blokkende måler; Den nederste: (123 X 71 X 28 cm) Den øverste: (118 X 64 X 82 cm) Oplysningerne er fra “Moltke-støtten, Tilstandsrapport og renoveringsforslag” p. 1 Aalborg kommune Teknisk Forvaltning Park og Natur 17/3 2003.

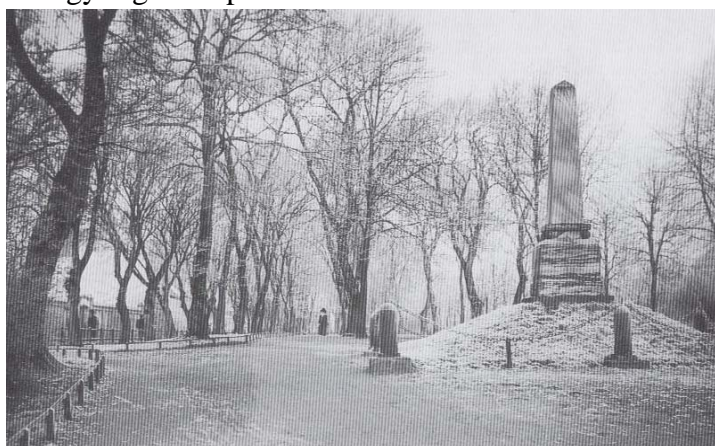
¹⁰¹ Aalborg Kommune Teknisk Forvaltning, Park og Natur “Molke-støtten, tilstandsrapport og renoveringsforslag” p. 1

Karakteriseringen af Moltke-støtten som en obelisk skal dels ses i dens udformning og konstruktion. Obeliskens som monument stammer oprindeligt fra Ægypten, hvor den symboliserede en solstråle og rejstes til ære for solen. Obeliskens er senere blevet opfattet som et evighedssymbol. Moltke-støttens konstruktion falder ind under definitionen på en obelisk, da denne er en monolit, dvs. hugget af én sten.¹⁰²

Nogle af forskellene på en obelisk og en statue ligger i anvendelsen af materiale samt personificeringen af den afbillede person. Med en statue er det muligt for kunstneren at komme med dels et konkret bud på personens udseende, dels at forsøge at sætte en stemning og følelse hos beskueren af, hvorledes den afbildede var som person. Dette kan fx illustreres med Skipper Clement-statuen, som vil blive behandlet nærmere senere i projektet. Denne bliver præsenteret i tung rustning med stort sværd og en robust grimasse. Det er her tydeligt, i hvilket lys kunstneren har ønsket, at oprørslederen skulle fremstå.

Hvorledes kan Moltke-støtten så kompensere for det personlige udtryk, som en statue kan? A. L. Moltke var kendt for sin interesse for kulturlivet i Aalborg, men igennem hele sit liv først og fremmest soldat. Derfor erstattes et billede af manden med objekter, der illustrerer hans profession: fire kanonkugler og et bronzerelief med faner, skjolde, hjelme og våben. Ud fra disse objekter må beskueren selv danne sig et billede af A. L. Moltke

Hvorfor der er rejst en marmorobelisk og ikke en statue over Moltke, kan vi ikke give noget endegyldigt svar på. Derimod kan vi ud fra samtidens kunstperiode komme med et bud. Den

Moltkestøtten omkring år 1900. Foto fra "Aalborg og garnisonen"

dominerende kunsttendens i denne periode var den klassicistiske, som var en kunstretning, der lod sig inspirere af den antikke græske kunst og dens idealer. Her var bl.a. obelisker et yndet motiv. Derfor kan det måske være muligt at se udformningen af monumentet som en afspejling af kunstperioden.

Desuden blev der kort efter Moltke-

---

¹⁰² Kryger, Karin (1986) p. 79-80

støttens opførelse udarbejdet et udkast til endnu et monument over en anden betydningsfuld aalborgenser, Christoffer Quist, og denne skulle også mindes med en obelisk. Endnu et tegn på at obelirken var et af de fortrukne monumenter i samtiden.

Siden Moltke-støtten blev rejst i 1816 i Kildeparken (dengang Frederikskilde), er den blevet flyttet to gange i hhv. 1932 og 1951.¹⁰³ Ligesom det har været tilfældet med andre af Aalborgs statuer og monumenter, så måtte Moltke-støtten også bøje sig for den infrastrukturelle udvikling i form af trafikale omlægninger, vejgennembrud samt nye bebyggelser.¹⁰⁴

Vesterbroprojektet som stod på fra 1931 til 1932 var en stor begivenhed i Aalborg såvel på det politiske, økonomiske og trafikale område. Socialdemokraterne havde længe slået på, at med dette gennembrud ville Aalborg få den bedste gennemkørsel nogen by kunne tænke sig. Det havde været nødvendigt at bruge 4.233.000 kr. til at opkøbe 75 huse og siden rive dem ned, og selve anlægget af gaden var løbet op i 1.500.000. Med andre mindre udgifter stod man til sidst med en slutudgift på omkring 6 millioner kr., hvilket i 1932 ikke var småpenge.¹⁰⁵ Det nye Vesterbros retning gik direkte indover Moltke-støtten, men eftersom dette projekt havde en så høj politisk og økonomisk prioritet kunne støtten af byens første garnisonskommandant logisk nok ikke stå i vejen for projektet, og derfor blev Moltke-støtten flyttet nogle meter mod nord.

Moltke-støttens nye placering efter Vesterbros gennembrud omkring 1932. Det påtegnede kryds skal markere støttens hidtidige og oprindelige placering. Foto fra "Moderne gennembrud i Aalborg i 1930'erne".

Det oprindelige anlæg, som havde omkranset støtten og den lille jordhøj, den stod på, flyttede også med, så skaden og problemerne med den nye placering var til at overse.

¹⁰³ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹⁰⁴ Jensen, Bente: "Moderne gennembrud i Aalborg i 1930'erne" Aalborg 2003 p.81

¹⁰⁵ Ibid. p. 81

Ved flytningen i 1932 gjorde man imidlertid en opdagelse, da man under støtten fandt en lille blykapsel indeholdende 5 guldplader og 9 sølvplader. På disse plader var indskrevet navnene på de aalborgborgere, der i sin tid havde doneret penge til opsættelsen af støtten.¹⁰⁶

I oktober 1951 stod Moltke-støtten på ny i vejen for byens udvikling. Denne gang skyldtes det anlæggelsen af Aalborg-hallen. Flytningen kunne denne gang ikke begrænse sig til et par meter, eftersom hele pladsen, hvorpå støtten stod, skulle inddrages i det nye byggeri. Moltke-støtten blev derfor flyttet ned i selve Kildeparken, hvor den står den dag i dag. Ved flytningen og den nye opstilling blev det lille anlæg, der omkransede støtten, sløjfet, og den lille jordhøj, hvorpå den havde stået, blev ligeledes annulleret.¹⁰⁷ Hvorfor disse oprindelige omgivelser ikke længere er en del af Moltke-støtten, er vi ikke klar over. Muligvis har den nye lokation ikke været ideel eller tilladt en sådan omkringliggende udsmykning.

I midten af oktober 2004, blev Moltke-støtten fjernet endnu engang, dog for senere at optage samme plads, da denne skulle renoveres. Vi var personligt tilstede ved denne flytning primært i håbet om, at finde de omtalte guld- og sølvplader. Jagten viste sig desværre at være ufrugtbar, eftersom pladerne ikke var at finde, og deres eksistens og skæbne må forblive uafklaret.¹⁰⁸

Selvom Moltke-støtten har været flyttet to gange, så har disse flytninger ikke skabt nogen større debat eller utilfredshed. Grunden til dette kan udledes af flere aspekter. Primært har de projekter, som har krævet dens flytning været af stor betydning for Aalborgs udvikling, men i lige så høj grad har støtten altid stået på et sted, som den har haft sin oprindelige tilknytning til; enten ved indgangen til eller som nu inde i selve Kildeparken.

Kunstneren bag værket

Der blev ikke hyret en kendt kunster til at lave Moltke-støtten. Det var derimod et samspil mellem en del aktører, der gjorde opførelsen mulig.¹⁰⁹ Det var blikkenslageren F.W. Meyer, der tegnede støtten samt ildurnen, kanonkuglerne, pladen med våbenene og inskriptionen. F.W. Meyer var født i Hamburg og udlært i Dresden. Selvom han var udlært blikkenslager,

---

¹⁰⁶ Gotfredsen, Ebbe (1996) p. 23.

¹⁰⁷ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹⁰⁸ Nordjyske Stiftstidende 21/10 2004

¹⁰⁹ Aalborg Stiftstidende 27/6 1954

fik han stor ros for Moltke-støtten.¹¹⁰ P.H Sciellerup, som stod for beplantningen omkring monumentet, brugte meget tid på anlægsgartneri og blev senere Ridder af Dannebrog for sit arbejde indenfor kirkegårdskulturen. Stenhugger Steen Borregaard, der tog sig af opstillingen af monumentet, var heller ikke kunsterisk uddannet, men han lavede en del gravsten.

Initiativet bag opsætningen af Moltke-støtten

I 1782 blev klubben ”Enigheden” stiftet med det formål at etablere en fond, der skulle arbejde for en forskønnelse af byens grønne områder.¹¹¹ A. L. Moltke var i sin position som garnisonschef også en af de ledende skikkelser i byens sociale top, og han var derfor et oplagt valg til at sidde i bestyrelsen for denne fond. Som tidligere nævnt ønskede Moltke at kompensere for sine soldaters slid på og besvær for byen, og han betragtede et medlemskab i ”Enigheden” som et godt udgangspunkt for dette. I Enigheden sad han sammen med to andre personer fra byens elite: Agent Christoffer Quist og Pastor Knud Henneberg.¹¹²

I 1801-02 fik ”Enigheden” beplantet Papegøjekilden, og det anlagte anlæg og parken høstede megen ros. I juli 1802 besøgte Kronprins Frederik Aalborg og omdøbte Papegøjekilden til Kronprins Frederikskilde.¹¹³

Da A. L. Moltke døde i 1810, var de to andre medlemmer af ”Enigheden” de største drivkræfter og initiativtagere til, at der skulle rejses et mindesmærke af den mand, som i samarbejde med dem havde skabt byens første rekreatiomsområde: Frederikskilde.

Indvielsesceremonien

Den 16. oktober 1816 blev marmorstøtten til ære for A. L. Moltke afsløret under festlige omstændigheder. Udover almindelige feststemte borgere var der også repræsentanter fra byens bedre borgerskab, som A. L. Moltke også selv havde været en del af. Den lokale avis, Aalborg Stifts Jydske Efterretninger, beskrev allerede samme dag festlighederne, og fem år senere udkom der desuden et mindre skrift, hvori bogtrykker J. Schiern beretter om, hvorledes dagen forløb.

---

¹¹⁰ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹¹¹ Gotfredsen, Ebbe (1996) p. 69

¹¹² Gotfredsen, Ebbe ”Kildeparken – glimt fra garnison og militærmusik” Aalborg 2002. p. 6

¹¹³ Poulsen, Gert et al. (1990) p. 340

Uafhængigt af hinanden beskriver begge kilder dagen i et meget positivt og poetisk lys. A. L. Moltkes minde sættes højt, og udfra hhv. avisen og skriftet nød A. L. Moltke stor agtelse og respekt i lokalsamfundet.

Følgende uddrag fra Aalborg Stifts Jydske Efterretninger er kendetegnende for ordvalget samt den stemning, der ønskedes fremstillet:

”Onsdagen den 16 October var en sand Nationalfest og Glædesdag for Aalborg, da det med saa megen Flid og Smag forfærdigede Æresminde over vor uforglemmelige Adam Ludwig v. Moltke, General og Ridder af Elefanten, i Alleen ved Frederiksminde var opreist, og blev indviet ved en særdeles passende og kraftfuld Tale af S. T. Hr. Etatsraad Hornsyld, der saa varmt kaldte den Foreviges Fortienster af Byen og i Særdeleshed af det Sted, hvor Mindet blev sat, i taknemmelig erindring og tillige tolkede, hvad alle Tilstædeværende følte (...) den øvrige tilstædeværende Familie [Moltkes] (...) vare omringede af en indbuden talrig Forsamling af den indquarterede 2det Jydske Infanterie-Regiments 2den Battalions Officerer, Byens Embedsmænd og Borgere ”¹¹⁴

Artiklen forsætter i ret detaljerede vendinger med at præsentere flere af de fremmødte. Alt i alt får man det indtryk, at det ikke har løbet stille af sig med de mange tilstædeværende med alt lige fra soldater, embedsmænd og lokale aalborgensere.

Fem år senere udtrykker J. Schiern det således:

Det var tæt ved Aalborg i Alléen til Frederikskilde. Onsdagen den 16. Oktober 1816, at Støtten, der prunker til Ære for den afdøde elskede General Moltke blev indviet af erkjendtlige Medborgere. Selve Himlen smilede venlig ned til den højtidelige Folkefest. Vejrliget var det skønneste, man nogensinde oplevede paa en Efteraarsdag, og Stadens Indbyggere ildede med glad Jubel til Strædet, hvor de saa ofte i de blide Sommeraftner glemte Dagens Møje og hvor de nu for Eftertiden skulle skue Mindet om den elskede Hedenfarende.”¹¹⁵

Forskellene mellem de to kilder er tydelige at se, og skyldes nok primært tidspunktet, som de hver især er skrevet på. Avisartiklen er skrevet umiddelbart efter indvielsesceremonien og er fyldt med detaljer om begivenhederne, talen og beskrivelser af de fremmødte. Jens Schierns skrift er trods alt skrevet fem år efter begivenhederne, og indeholder logisk nok ikke samme detaljer, da disse muligvis er glemt. På den anden side skal det heller ikke udelukkes, at J. Schiern i sin mere poetiske fremstilling ikke har ønsket at gå i detaljer som artiklen.

¹¹⁴ Aalborg Stifts Jydske Efterretninger. 16/8 1816

¹¹⁵ Schiern, Jens ”Støtten ved Frederiks-Kilde” Aalborg 1821.

Vi betragter ikke de to kilders forskelle som nogen ulempe, eftersom begge beretninger på hver sin måde kan give et indblik i hvorledes indvielsesceremonien foregik. Beskrivelser som *"Sand Nationalfest og Glædesdag"* i avisen og *"højtidelig Folkefest"* i skriftet kan være med til at illustrere hvilken stemning, der var på dagen. Udtryk som *"uforglemmelige Adam Ludwig von Moltke"* og *"elskede General Moltke"* kan demonstrere hvor betydningsfuld og populær A. L. Moltke havde været for Aalborg. Stemningen på dagen og synet på manden kan være med til at give os et billede af den kulisse som omgav opstillingen og indvielsen af Moltke-støtten.

Endnu en obelisk i Aalborg?

Udover Moltke-støtten kom det også på tale, som førnævnt, at rejse endnu en obelisk¹¹⁶ i Aalborg, denne til minde om agent¹¹⁷ Christoffer Quist (1757-1815)¹¹⁸ og hans arbejde, interesse for og ledelse af søndagsskolerne i Aalborg.¹¹⁹ Mindesmærket nåede dog ikke længere end til tegnebrættet. Agent Quist var en yderst aktiv mand, og han var involveret i mange projekter, og virkede bl.a. sammen med A.L. Moltke for oprettelsen lystanlæggene i Aalborg. Derudover var han også kaperreder,¹²⁰ leder af en arbejdsanstalt,¹²¹ lavede renovationskontrakter med byen,¹²² oprettede en oliemølle¹²³ og lånte penge ud til forskellige projekter.¹²⁴

Trods alle de forskellige projekter, Quist var involveret i, var arbejdet med søndagsskolerne det, borgerne ville hylde ham for.

Grunden til at Quist og et mindesmærke er nævnt i dette afsnit om Moltke-støtten skyldes primært, at der har været antydninger, dels i bogen *"Det grønne Aalborg"* af Kjeld Djernø og i en avisartikel fra 1966 af Svend B. Olsen,¹²⁵ om at mindesmærket, som var på tale for Quist,

---

¹¹⁶ Obelisk er tegnet af Blikkenslageren F.W. Mayer. - Djernø, Kjeld *"Det grønne Aalborg"* Aalborg 1999. p.17 (se bilag 1)

¹¹⁷ Titlen "agent", søgte Quist under henvisning, til at han havde været amtsforvalter, Quist fik titlen i 1790, han søgte den for letter at kunne indgå ægteskab.

¹¹⁸ Engelstoft, Poul. *"Dansk Biografisk leksikon"* bind 11. København 1937. p. 553

¹¹⁹ Poulsen, Gert et al. (1990) p. 322-323

¹²⁰ I alt udrustede Agent Qvist fire kaper skibe 3 mindre og et større. Af disse hed et af de mindre kaperskibe: *"Den lille Røver"*, og et af de større hed: *Hævneren af Harne"* Engelstoft, Poul (1937) p. 553

¹²¹ Poulsen, Gert et al. (1990) p. 233

¹²² Ibid. p. 240

¹²³ Engelstoft, Poul. (1937) p. 553

¹²⁴ Poulsen, Gert et al. (1990) p. 313

¹²⁵ Aalborg Stiftstidende 21/4 1966

var udtænkt ligesom Moltke-støtten for at hædre hans indsats ved oprettelsen af Frederikskilde. Dette er forkert. Var mindesmærket for Quist blevet til noget, ville han være blevet hædret for sin indsats indenfor søndagsskolerne i Aalborg, og altså ikke Frederikskilde som A. L. Moltke. Der eksisterede en klar forbindelse mellem A. L. Moltke og Quist, eftersom begge var medlem af ”Enigheden”, men mht. de to mindesmærker i Frederikskilde var der ingen forbindelse. Dette bekræftes i den indskrift, som skulle have prydet mindesmærket over Quist: *”I Aalborg Søndagsskolars Navn Helliges dette Minde om Christoffer Quist...”*¹²⁶

Delkonklusion

Baggrunden for rejsningen af Moltke-støtten i 1816 skal ses ud fra A. L. Moltkes indsats dels i arbejdet med udvidelsen af grønne områder i Aalborg, specielt Frederikskilde, og hans popularitet i lokalbefolkningen.

Ved indvielsen af støtten kan to skriftlige kilder berette om stor begejstring blandt de mange fremmødte. Disse talte ikke bare almindelige borgere, men også byens ledende skikkelser.

I vores undersøgelser af Moltke-støtten har vi ikke støt på tilfælde af debatter om dens placering, udseende og budskab i såvel samtiden som eftertiden. Endvidere har Moltke-støtten ej heller medført de store politiske debatter. Der er flere grunde til dette: dels har dens tre forskellige placeringer holdt sig indenfor en tilpas radius af den oprindelige plads, samt i og omkring Kildeparken. Som obelisk er den mere neutral end en statue, statuens størrelse taget i betragtning selvfølgelig, og derved har dens udseende ikke lagt op til de store debatter. Sidst, men ikke mindst er Moltke-støtten et monument over en person, der primært blev husket for sit kulturelle arbejde for byen. Havde det været for sit politiske virke er muligheden for, at borgene havde været delt sandsynligvis været større.

Ønsket om, at man har valgt at erindre A. L. Moltke i form af en obelisk og ikke en statue, kan vi ikke give noget endegyldigt svar på. Derimod har vi søgt at finde en mulig grund herfor ud fra samtidens kunsttendens. Denne var klassicistisk, hvilket betød, at en obelisk var et yndet motiv. Muligheden for, at en statue har været for dyr, skal heller ikke udelukkes. Dog

---

¹²⁶ Se bilag 1

kan det ses på et samtidigt projekt, hvor en anden af byens ledende skikkelser også skulle mindes med en obelisk.

Schlepppegrell-statuen

Foto fra "Skulptur i det fri i Aalborg"

Præsentation af Frederik Adolph von Schlepppegrell

Frederik Adolph von Schlepppegrell blev født lidt uden for Larvik i Norge den 28. juli 1792.

Hans familienavn stammede fra en gammel adelsslægt fra Lüneburg, og så langt tilbage som i 1563-70 var der eksempler på, at hans forfædre havde været i den danske konges tjeneste.¹²⁷

---

¹²⁷ Godtfredsen, Ebbe (1996) p. 91

Den unge Frederik Adolph startede sin militærudannelse i 1804, hvor han blev sendt til militærskolen i Kristiania for at blive uddannet til officer. I 1807 deltog han som sekondløjtnant i krigen imod Sverige, hvor hans evner som officer blev bemærket. I 1814 blev Norge forenet med Sverige, men Schleppegrell nægtede at sværge den svenske konge troskab og blev sammen med bl.a. Olaf Rye afskediget. Kort efter søgte han om optagelse i den danske hær, og i april 1816 tilgik han Aalborgregimentet med rang af premierløjtnant.¹²⁸

I 1820 kom regimentet, med Schleppegrell som stabskaptajn, tilbage til Aalborg, hvor han var indkvarteret frem til 1842. I løbet af denne lange periode opnåede han rang af oberstløjtnant og udnævnelse til Ridder af Dannebrog.¹²⁹

Schleppegrell avancerede senere til generalmajor og deltog aktivt i Treårskrigen 1848-50. Selvsamme krig skulle blive hans endeligt, da han i slaget ved Isted den 23. juli 1850 blev dræbt ved et hovedskud i forsøget på at tilbageerobre to danske kanoner.¹³⁰

Afslutningsvis kan det siges om F. A. Schleppegrell, at han i modsætning til sin forgænger A. L. Moltke udelukkende var soldat og ikke var engageret i forskellige kulturelle foreninger som A. L. Moltke. Ikke desto mindre opnåede Schleppegrell i sine 20 år i Aalborg en vis popularitet, og det blev stærkt beklaget, da han i 1842 blev kommanderet til København.¹³¹

Udseende, stil og placering

Selve statuen er lavet af bronze og er omkring 3 meter høj¹³². Den afbilder General Schleppegrell, der stikker sin højre hånd ind under uniformsjakken på brystet, imens den anden hånd hviler på sablen. Schleppegrells positur er i det hele taget ret afslappet: frem for at stå ret som den soldat, han var, er fødderne forskudte, og sablen bliver brugt som en støtte i stedet for som et våben.

Erindringsteoretisk er det vigtigt at slå fast, at Schleppegrell spillede to roller: en som national helt og en anden som garnisonschef og populær borger i Aalborg. Hvad har eftertiden så ønsket, at erindre ham for? Set ud fra statuens udformning, og jævnført med de to andre

---

¹²⁸ Ibid. p. 91

¹²⁹ Nordjyske Stiftstidende 21/6 2004

¹³⁰ Godtfredsen, Ebbe (1996) p. 93

¹³¹ Ibid. p. 93

¹³² Illustreret Tidende 25/5 1879

udkast, blev han fremstillet som en officer med overblik og ro, frem for som en soldat, der faldt i kamp. Vi mener, at selvom han var en national helt, og aalborgenserne sikkert har været stolte af hans krigsindsats, har de ønsket at fremstille ham ud fra deres egen erindring om ham. Denne har været som en soldat i fredstid, og derfor er den nationale erindring sat i baggrunden.

Soklen er bygget op af to lag sten. Oven på disse er selve soklen placeret. På venstre og højre side set forfra er der to inskriptioner, som lyder: "*Faldt ved Isted 28. juni 1850*" og "*Født i Norge den 28. juni 1792*". På forsiden af soklen er der anbragt et større basrelief forestillende Saga. Soklen er lavet af sten, og statuen i bronze, hvilket er med til at adskille soklen fra statuen.

Illustreret Tidende skrev om statuen: "...Ansigtet er godt truffet, og at hele Holdningen er lige saa betegnende som æstetisk tiltalende."¹³³ Som citatet forklarer, udstråler generalens ansigt, ligesom resten af statuen, overblik, ro, afslappethed, nogle af de egenskaber, Schleppegrell ønskes husket for.

Kunstneren bag værket

Statuen af Schleppegrell er udført af Andreas Paulsen født i Haderslev 1836, og død i 1915¹³⁴. Han arbejdede nogle år i Bissens atelier, og udover Schleppegrell statuen lavede han blandt andet et mindesmærke for forulykkede fiskere, der er placeret i Skagen Kirke.¹³⁵ Udover at beskæftige sig med kunst var Andreas Paulsen stærkt nationalt interesseret. Den stærke nationale interesse kan ses i statuen af general F.A. Schleppegrell og busterne af general Olaf Rye og oberst N.C. Lunding, der alle havde deltaget i krigene mod Tyskland. Andreas Paulsens stil var klassicistisk og usentimental. Karakteristisk for hans stil var, at den tog sit udgangspunkt i det enkle og diskrete.¹³⁶ Andreas Paulsen havde fået tildelt opgaven med at udarbejde en statue af Schleppegrell, efter at han havde vundet en konkurrence herom. Han havde konkurreret med tre andre kunstnere: Hasselriis, Prior og Malthe. Noget billede af de andres udkast findes ikke, og hvorfor Andreas Paulsen vandt, ved vi ikke, derimod har vi fået udleveret kopier af personlig korrespondance mellem Priors søn, Thomas Prior og Aalborg

---

¹³³ Illustreret Tidende 25/5 1879

¹³⁴ www.kid.dk / Kunst Indeks Danmark

¹³⁵ Jensen, H. P. "Skulptur i det fri i Aalborg" Aalborg 1997. p. 19

¹³⁶ www.kid.dk

Kunstmuseum fra 1944. Heri indgår tre beskrivelser af udkast til Schleppegrells statue. Ud fra disse beskrivelser kan det tolkes, at Andreas Paulsens fremstilling ikke har været meget forskellig fra de andre kunstneres, da de lægger sig tæt op ad det endelige produkt.¹³⁷

Initiativtagerne til opførelsen af Schleppegrell-statuen

Det forlød i Illustreret Tidende den 25. maj 1879 at:

*”En Kreds af patriotiske mænd i Aalborg stillede sig, som det vist vil erindres, for længere Tid siden i Spidsen for en Indbydelse til Bidrag for et Monument for den ved Isted faldne Helt, Generalmajor Schleppegrell, der i adskillige Aar havde været nøie knyttet til Aalborg, som var hans Afdelings Garnisonssted.”*¹³⁸

Disse patriotiske mænd kom fra Danske Vaabenbrødres afdelinger i Aalborg og Nibe, og initiativet til rejsningen og indsamlingen til et mindesmærke tog sin start i 1875. Disse veteraners ønske om, at hædre F. A. Schleppegrells minde, skyldes dels generalens tilknytning til garnisonen i Aalborg, hvor flere af dem havde haft ham som overordnet, dels den nationale vilje, der herskede i Danmark efter de to slesvigske krige.¹³⁹ Efter at det var lykkedes for komitéen at indsamle omkring 12.000 kr. til udførelsen og rejsningen af statuen, gik staten ind i sagen og skænkede 4000 pund kanonmalm.¹⁴⁰ Denne donation af jernmalm svarede i samtidens priser til omtrent 2.000 kr., hvilket må siges ikke at have været en hel ubetydelig hjælp.¹⁴¹

Debatten omkring opstillingen

I Byrådet diskuteredes forskellige placeringer af Schleppegrell-statuen. Denne debat startede ved byrådsmødet den 30. april 1878, hvor det blev vedtaget at arbejde på at finde en passende plads til statuen.¹⁴² ”Komiteen for tilvejebringelse af et mindesmærke for General Schleppegrell” var de første, der foreslog en placering. Komiteen foreslog, at placere statuen i den østlige del af Frederikskilde. Dette forslag blev fremlagt på byrådsmødet den 24. juni 1879, men blev ikke accepteret i første omgang, eftersom byrådet ønskede en mere central placering af statuen. Byrådet indstillede derfor, at der fortsat skulle søges efter en plads:

---

¹³⁷ Bilag nr. 2. Brev fra Thomas Prior. November 1944

¹³⁸ Illustreret Tidende 25/5 1879

¹³⁹ Djernø, Kjeld. Artikel i Det Ældre Aalborg. Aalborg oktober 1990.

¹⁴⁰ Djernø, Kjeld. (1990)

¹⁴¹ Illustreret Tidende 25/5 1879

¹⁴² Byrådsmøde den 30/4 1878. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1878” Aalborg 1879. p 25

”Da stemningen i Byraadet var for, at Monumentet burde anbringes i byen, vedtoges det at anmode Forretningsudvalget om at tage dette Spørgsmål under nærmere Overvejelse og eventuelt at foreslaa det Sted her i byen, som man maatte anse for passende til Monumentets Anbringelse.”¹⁴³

Derfor fortsatte jagten på en passende plads til Schleppegrell. På byrådsmødet den 25. november 1878 fastholdt komiteen, at den bedste plads til statuen ville være i Frederikskilde, da de ikke har kunnet finde en passende plads andre steder i byen. Byrådet fastholdt dog sin beslutning om, at statuen burde kunne placeres tættere på byen blandt andet vest eller nord for Budolfi kirke eller ved Toldboldpladsen.¹⁴⁴:

”... Byrådet maatte fastholde sin Formening om at, Mindesmærket burde opstilles herinde i Byen og i saa Henseende matte overlade til Kommiteen at vælge mellem pladserne...”¹⁴⁵

Debatten fortsatte på byrådsmødet den 16. december, hvor der blev foreslået to steder: Frederikskilde eller på Nytorv. Der var ikke nogle fysiske forhold, der hindrede en opsætning i Frederikskilde. Derimod var pladsen på Nytorv ikke lige så tilgængelig, og det ville give en merudgift at opstille statuen der. Der eksisterede endnu et problem ved at opstille statuen på Nytorv, idet byrådet havde planer om at anlægge en gade fra Nytorv til Dampskibspladsen. Dette ville medføre, at statuen skulle flyttes kort efter dens opsætning. Dette ville komplicere sagen yderligere, og byrådet valgte at udsætte spørgsmålet til næste byrådsmøde.¹⁴⁶ Det blev vedtaget på byrådsmødet den 23. december, at få komiteen til at undersøge, hvad merudgiften ville være ved at opsætte statuen på Nytorv.¹⁴⁷

Afgørelsen på placeringsdebatten kom på byrådsmødet den 26. maj 1879. Her fremlagde komiteen deres resultat af undersøgelsen af merudgiften, der ville blive på 4428, 75 kr., og komiteen fastholdt endnu en gang, at de ønskede statuen opstillet i Kilden. Byrådet valgte at stemme om placeringen. Resultatet blev 11 for og 5 imod. Dermed blev det besluttet at opstille Schleppegrell-statuen i Frederikskilde.¹⁴⁸

---

¹⁴³ Byrådsmøde den 1/7 1878. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1878” Aalborg 1879. p 39

¹⁴⁴ Byrådsmøde den 25/11 1878. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1878” Aalborg 1879 p. 72-73

¹⁴⁵ Byrådsmøde den 25/11 1878. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1878” Aalborg 1879. p 72-73

¹⁴⁶ Byrådsmøde den 16/12 1878. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1878” Aalborg 1879. p 78

¹⁴⁷ Byrådsmøde den 23/12 1878. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1878” Aalborg 1879. p 80

¹⁴⁸ Byrådsmøde den 26/5 1879. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1879” Aalborg 1880. p 30

I oktober 1951 blev Schleppegrell flyttet, da Aalborghallen skulle udvides.¹⁴⁹ I den forbindelse blev Moltkestøtten også flyttet. Schleppegrell blev ikke flyttet langt, men ca. 200 meter mod øst, da den ellers vil komme til at stå meget tæt på Aalborghallens nye udvidelse.¹⁵⁰ Ved flytningen i 1951 blev der fundet nogle mønter, dokumenter og aviser fra opsætningstidspunktet, der var indlagt i soklen.¹⁵¹ Disse dokumenter og mønter blev opbevaret i et glas, der dog var knust. Glasset lå inde i et zinkhylster, som var delvist ødelagt. Der blev fundet en del dokumenter, der var udsendt af ”Monument Komiteens Forretningsudvalg”, lige fra 31. marts 1876 indtil den 25. juni 1880, hvor der i et dokument står: ”... opgaven er nu lykkeligt tilendebragt”. Hvilket henviste til, at det var lykkedes at få opstillet et monument til ære for Schleppegrell.

Der blev desuden også fundet et program fra indvielseshøjtideligheden, og eksemplarer af Nordjyllands Folkeblad og Aalborg Stiftstidende fra den 24. juli 1880. Disse dokumenter var muligvis lagt ned i soklen, for at kommende generationer, ved evt. flytninger, vil være i stand til få indblik i indvielseshøjtideligheden samt få et glimt af den tid, hvori statuen blev opstillet.

Udover alle de gamle dokumenter, som blev lagt tilbage i sokkelen, blev der udfærdiget et nyt dokument, der havde til formål at fortælle kommende generationer om flytningen i 1951. Dette dokument blev underskrevet af alle medlemmerne i lystanlægsudvalget med undtagelse af murerformand Niels Nielsen, der forsinkede hele indstøbningsprocessen, da han ikke dukkede op til tiden. Da de øvrige medlemmer havde ventet en time, sagde borgmesteren, Marius Andersen:

*”Det er lige meget... jeg skal til barberen, saa nu skriver jeg under for ham”.*¹⁵²

Denne handling forargede dele af pressen, der var mødt op, og de brugte det meste af næste dags artikel til at beskrive dette falskneri og lagde ikke så stor vægt på nedstøbningen.¹⁵³

Dokumenterne blev, efter anvisning fra nationalmuseet, pakket sammen og lagt i et glas, der blev støbt ind i soklen. Det hele forgik under opbud fra pressen, der tog billeder af indstøbningen.¹⁵⁴ Det faktum, at nationalmuseet blev spurgt om hjælp, er med til at illustrere,

---

¹⁴⁹ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹⁵⁰ Djernø, Kjeld (1990)

¹⁵¹ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹⁵² Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹⁵³ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

¹⁵⁴ Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

hvor vigtigt det var for personerne bag indstøbningen at bevare dokumenterne, hvilket igen viser, hvor meget statuen betød for nogle af byens borger.

Efter kommunesammenlægningen i 1970, opstod der en debat om, hvorvidt Schleppegrell skulle flyttes til Nørre Uttrup til Dronningens Livregiment. Grunden til, at debatten opstod netop i dette tidsrum, var, at det var utænkeligt at flytte statuen til en anden kommune, men da Aalborg og Nørresundby blev lagt sammen, banedes vejen for en flytning. Motivet for at flytte Schleppegrell skyldes, at man ville give statuen som gave til garnisonens 300 års fødselsdag. Derudover var det tanken, at Schleppegrell skulle være nær sit gamle regiment. På et magistratsmøde den 25. januar 1978, blev der sagt ja til at flytte statuen.¹⁵⁵ Ønsket om at flytte den kom fra Forsvarskommandoen, hvilket medførte store protester fra nogle borgere i Aalborg. Derfor dannede de en borgerkomite til bevarelse af Schleppegrell i Kilden og indsamlede underskrifter herfor. Disse protester var nok til at få sat flytningen i stå, og rådmand Hans Brusgaard ville genoverveje sagen, selvom han tidligere havde givet lov til at flytte statuen.¹⁵⁶ Et af de argumenter, modstanderne brugte var: Hvorfor flytte Schleppegrell, efter at han havde stået i Kilden i næsten 100 år, til Nørre Uttrup kaserne, hvor offentligheden ikke normalt har adgang.¹⁵⁷ Derudover blev det anført, at Schleppegrell var en turistattraktion for de nordmænd, der gæstede Aalborg. Det bedste og kraftigste argument for ikke at flytte fremførtes i en avisartikel 5. maj 1982, hvor det blev slået fast, at Schleppegrell-statuen var en folkegave fra byen, og derfor kunne den ikke flyttes.¹⁵⁸ Ligesom med alle andre gaver, kan man ikke give dem væk til andre formål, end de oprindelig var tiltænkt, og det ville være respektløst overfor de folk, der havde givet midler til opførelsen af statuen i sin tid. Med det i tankerne, og nye medlemmer i bestyrelsen, blev der opnået enighed i bestyrelsen for ”Schlepperegrels Mindelegat” om ikke at flytte statuen. Herefter droppedes sagen, da der ikke længere var nogen, der kunne augmentere for en flytning.¹⁵⁹

Indvielsesceremonien

Lørdag den 24. juli 1880 var en sand festdag i såvel Aalborg som i resten af det efter 1864 amputerede Danmark. 30 år forinden havde danske soldater besejret de oprørske styrker fra Slesvig-Holsten i Slaget ved Isted, og i en tid, hvor nationalismen var i højse, og

---

¹⁵⁵ Aalborg Stiftstidende 1/8 1982

¹⁵⁶ Aalborg Stiftstidende 28/7 1978

¹⁵⁷ Aalborg Stiftstidende 5/5 1982

¹⁵⁸ Aalborg Stiftstidende 5/5 1982

¹⁵⁹ Aalborg Stiftstidende 26/6 1982

nederlaget fra 1864 stadig var i hukommelsen, blev denne jubilæumsdag fejret med pomp og pragt.

I Aalborg kunne man dog, i modsætning til andre danske byer, tilføje denne festdag et yderligere element af nationalfølelse, da man samme dag kunne afsløre en statue af en af heltene fra Slaget ved Isted: Frederik Adolph Schleppegrell.

Dagens begivenheder blev grundigt dækket af byens to aviser: Aalborg Stiftstidende og Nordjyllands Folkeblad

Op ad formiddagen havde folk fundet frem til Kildeparken og var klar til indvielsen af deres lokale helt og lytte til taler. At det var en dag udover de sædvanlige, kunne ses dels på omfanget af fremmødte, og af hvem der var repræsenteret. Våbenbrødreafdelingerne fra Nibe og Aalborg, som var hovedsponsorerne af statuen, og op til 10 andre afdelinger fra omegnen, var til stede. De prominente gæster talte byens og militærets autoriteter, Byrådet, Amtsrådet og et Rigsdagsmedlem. Festlighederne begyndte i morgentimerne omkring kl. 8 og fik deres afslutning med fyrværkeri omkring midnat. Dagens første begivenhed var indvielsen af statuen i Kildeparken, og senere gik de fremmødte i procession til Skovbakken, hvor dels jubilæumsdagen og indvielsesceremonien blevet fejret videre. På Skovbakken mentes der at have været op til 10.000 mennesker til stede, og der var indsat ekstratog til de mange udenbys gæster.¹⁶⁰

Som den første besteg Instructeur Holst talerstolen. I sin tale blev General Schleppegrell omtalt i varme og positive vendinger og karakteriseret som en god og tapper soldat. Længere henne i talen skulle Instructeur Holst derimod berøre nogle ganske interessante emner, hvori det er muligt at finde essensen af baggrunden for opsætningen af statuen i en for samtiden aktuel politisk debat, det budskab statuen skulle give omverdenen, og den nationale stemning, som prægede hele dagen:

”Hvorfor skal man reise et Mindesmærke over en Mand, der dog ingen Indflydelse har udøvet paa Eftertiden? Det er jo Nutiden vi leve i. Men vi Nutidens Mænd trænge til saadanne Minder, som vi kunne bruge som en Lægedom imod den qvalme Luft, vi leve i. Hvad Schleppegrell som Soldat havde virket for Eftertiden, vilde han overlade til hans Standsfæller at bedømme; men selv vilde han spørge Realisterne, hvad de da havde

---

¹⁶⁰ Djernø, Kjeld. (1990)

gjort, og om de maaske kunde redde Landet. Nei! Men de Mænd, der nu saa godt forstaa sig paa militaire Beregninger og paa at organisere armeer, hvor ville de hen, naar Holger Danske atter slaar i Bordet? Da ville de forsvinde og Schleppegrells, Ryes og Helgesens Aand og Begejstring vil atter føre Danmarks Sønner frem. Naar Schleppegrell havde været levende og havde seet og hørt den nu i 8 aar over Hærloven førte Strid, da vilde han vistnok have taget sin Sabel under Armen og være gaaet sin Vei, sigende: Med Eder vil jeg Intet have at bestille. Lad os nu afsløre Mindet, lad Folk see det i dets Simple Stolthed, saa at de sande, at der hverken udfordres Bram eller Brast for at være en Helt."¹⁶¹

Ovenstående citat er i sig selv enestående, eftersom det besvarer op til flere af de elementer, som vores problemstilling er baseret på.

Den Hærlov, som Holst omtaler, kræver en mindre præsentation. I 1871 havde Tyskland besejret Frankrig, og den gamle fjende var blevet endnu mere stærk, og der herskede i befolkningen en følelse af afmagt og frygt for, at Danmarks skæbne hvilede i det tyske kejserriges hænder. Derfor blev forsvarslovene revideret, hvilke afstedkom heftige debatter. Kort fortalt var sagkyndige officerer kommet med et forslag, der gik ud på at befæste København mod til gengæld at opgive ethvert forsvar af Fyn og Jylland. Disse landsdele var ikke lette at forsvare, set i forhold til den tekniske udvikling og det tyske militærs formåen, som man ville komme til at stå overfor. Man ville derfor, lidt ligesom i 1658, forsøge sig i København, indtil hjælpen kom udefra. Denne politik blev logisk nok modtaget meget kritisk i provinsen, og oppositionspartiet Venstre så her sit snit til at benytte provinsens vrede som politisk argument imod Højreregeringen.¹⁶²

På denne baggrund kan det derfor være muligt, at forstå Holsts personlige vrede imod forsvarspolitikken, da han som aalborgenser har følt sig ladt i stikken. Samtidig kan Holts udtalelser også give et indblik i, hvor væsentlig en rolle forsvarspolitikken spillede i den politiske debat, eftersom forsvarsbudgettet på daværende tidspunkt udgjorde 33 procent af de offentlige udgifter.¹⁶³

Instructeur Holst var ikke den eneste, som besteg talerstolen i løbet af dagen. Foran forsamlingerne i hhv. Kildeparken og senere på Skovbakken blev der holdt over 10 taler. De nationalistiske og patriotiske fraser og slagord gik som en rød tråd igennem alle talerne, hvilket næppe kan komme som den store overraskelse, når man ser på, indenfor hvilke

---

¹⁶¹ Aalborg Stiftstidende 26/7 1880

¹⁶² Hvidt, Kristian "Danmarks Historien Bind 11, 1850-1900" København 2004. p. 217-218

¹⁶³ Ibid. p. 216

rammer dagen blev fejret. Dagens helt Schleppegrell fik tillige rosende ord med på vejen af alle, men når de patriotiske paroler og de rosende ord til den gamle general var blevet sagt, skilte talerne sig ud fra hinanden ved enten at være mere nationalistiske, politiske, samtidsreflekterende og fremadskuende.

Som tidligere nævnt var dagen så at sige pakket ind i dannebrogsflag, fædrelandskærlighed, og vemodige tilbageblik på helte og sejre på slagmarken. Der blev anslået at være op til 10.000 fremmødte. Disse omstændigheder har uden tvivl været med til at skabe en følelsesladet stemning, og det er da også i dette lys, at man skal betragte de mange taler, som blev efterfulgt af mange hurraråb og klapsalver ifølge Aalborg Stiftstidende.

Et godt eksempel på den nationale ramme som kendetegnede hele dagen kom til udtryk i Stadslæge Boisens tale og den efterfølgende reaktion i menneskemængden. Talen var meget royalistisk inspireret, og var det ikke fordi Schleppegrell var dagens hovedperson, ville Boisen sandsynligvis kun have talt om éen person: kongen. Som den eneste tog Boisen sit udgangspunkt i nederlaget i 1864, hvilket, de andre taler taget i betragtning, nærmest var tabu:

*”Mindet om den paa hin Dag vundne Seir gjorde Festen til en Glædesfest, medens paa den anden Side Erindringen om, hvad vi paa hin Dag havde tabt, blandede en mere vemodig Stemning i Festglæden”*¹⁶⁴

Dette, set i forhold til dagens nationale stemning, dystre udgangspunkt brugte Boisen som en form for katalysator til sin lovprisning af kongen. Kongen blev fremstilet som manden, der i en svær tid alene klarede landet ud af nederlagsdepressionen og fik, sammen med det danske folk, landet til at se fremad mod bedre tider:

*”I snart 17 Aar har han regeret, og han har som Konge haft flere Sorgens end Glædes Dage. Men altid har hans Hjerte banket i takt med Folkets Hjerte. Derfor bør vi ære og minde ham. Gid han maa opleve mange lykkelige Aar. Kongen leve!”*¹⁶⁵

Folkemængden blev grebet af stemningen og *”livlige Hurraraab efterfulgte Leve...”*¹⁶⁶. I stemningens ånd foreslog næstformanden i monumentskomitéen Braëm, at man sendte

---

¹⁶⁴ Aalborg Stiftstidende 26/7 1880

¹⁶⁵ Nordjyllands Folkeblad 26/7 1880

¹⁶⁶ Aalborg Stiftstidende 26/7 1880

kongen et telegram, hvori deres loyalitet blev slået fast. Ifølge Stiftstidende var folkemængden tilhænger af dette forslag, og det blev sendt senere.

Boisens tale og folkemængdens reaktioner skal være med til at give et billede af de omstændigheder og rammer, som prægede dagen for dels 30 års jubilæet for slaget ved Isted dels indvielsen af Schleppegrells statue. I denne forbindelse kunne det have været interessant at have fået en anden vinkel på sagen evt. fra en avis med et andet politisk tilhørsforhold. Som det vil fremgå i næste afsnit om rytterstatuen af Christian IX, agiterer avisen Social-Demokraten klart imod opstillingen af en rytterstatue midt i Aalborg, da de generelt er imod alt, hvad der har med monarkiet at gøre. Boisens tale ville nok næppe heller have fået samme interesse, plads og ros i en lignende socialistisk avis i 1880, men det må forblive ved gisninger. Trods manglen på et modargumenterende organ mener vi dog stadig, at Stiftstidendes og Folkebladets fremlæggelser af begivenhederne er yderst brugbar. Nok er fremstillingen subjektiv, da begge aviser var forholdsvis kongetro, men beskrivelsen af stemningen og talerne giver alligevel et godt billede af de nationalistiske og patriotiske tendenser, som prægede Danmark i tiden efter 1864.

Delkonklusion

F. A. Schleppegrell havde virket i Aalborg i en lang årrække, og hans eftermæle var karakteriseret af såvel respekt som popularitet. Modsat en af sine forgængere, A. L. Moltke, blev Schleppegrell også hyldet som en national helt.

Selve dagen for indvielsen af statuen kunne næppe have haft bedre kulisser, eftersom dette også var 30 års jubilæet for den danske sejr i slaget ved Isted, hvor dagens hovedperson desuden havde spillet en hovedrolle og var faldet i kamp. Flere tusinde mennesker var mødt op til indvielsen i Kildeparken, og endnu flere fulgte med optøget til den efterfølgende fest på Skovbakken. Dagen igennem indtog flere personer talerstolen, og i den fælles ramme af respekt for Schleppegrell og nationalfølelse benyttede flere af dem også lejligheden til at berøre og kommentere flere aktuelle emner såsom den omstridte hærlov.

Dagens begivenheder blev dækket af to aviser, som i bund og grund ikke afskillede sig meget fra hinanden, og nogen større avisdebat var der ikke tale om. Potentielle modstandere af et sådant nationalt arrangement, kunne muligvis have været socialdemokraterne, men disse

havde på daværende tidspunkt endnu ikke fået etableret et konkurrerende nyhedsorgan, der kunne have givet et andet syn på dagens aktiviteter.

Erindringsteoretisk er det væsentligt at påpege, at selvom Schlepppegrell var en national helt, hvis statue blev afsløret på en national festdag, så blev han primært fremstillet som en lokal helt. Hans skulpturelle fremtoning gengiver mere den soldat i fredstid, som de lokale borgere huskede ham for, end en soldat der faldt i kamp.

Forholdet mellem Moltke-støtten og Schlepppegrell-statuen

A. L. Moltke og F. A. Schlepppegrell var begge officerer i den danske hær samt garnisonschefer i Aalborg. Endvidere var de også begge af fremmed herkomst; A. L. Moltke fra Hessen og F. A. Schlepppegrell fra Norge.

A. L. Moltke havde tidligere været i krig og overlevede, hvorimod den blev Schleppegrells død. Dette faktum skal også tages med i analysen af de to skulpturer. A. L. Moltke blev ikke hædret udelukkende pga. sin profession som general og tidligere militære bedrifter, men derimod for sin dominerende rolle i Aalborgs kulturelle udvikling.

Schlepppegrell derimod døde som konsekvens af sin metier. Udover at have boet i byen i mange år, fik hans eftermæle som konsekvens af hans deltagelse og død i krigen 1848-50, også et nationalt tilsnit, modsat A. L. Moltke, der erindres for sin lokale rolle.

En åbenlys forskel på de to mindesmærker, er deres udformning: en obelisk og en statue. Forskellen på denne præsentation skal dels ses i lyset af kunstperiode, budskab og person.

Nederlaget i 1864 bidrog til påvirkningen af billedhuggerkunsten i form af en opblomstring af statuer og mindesmærker af berømte afdøde mænd såsom Schlepppegrell. Modsat den klassicistiske Moltke-obelisk, er F. A. Schlepppegrell statuen udført i meget mere nationalistisk og naturalistisk form som følge af samtidens kunstneriske tendens.¹⁶⁷

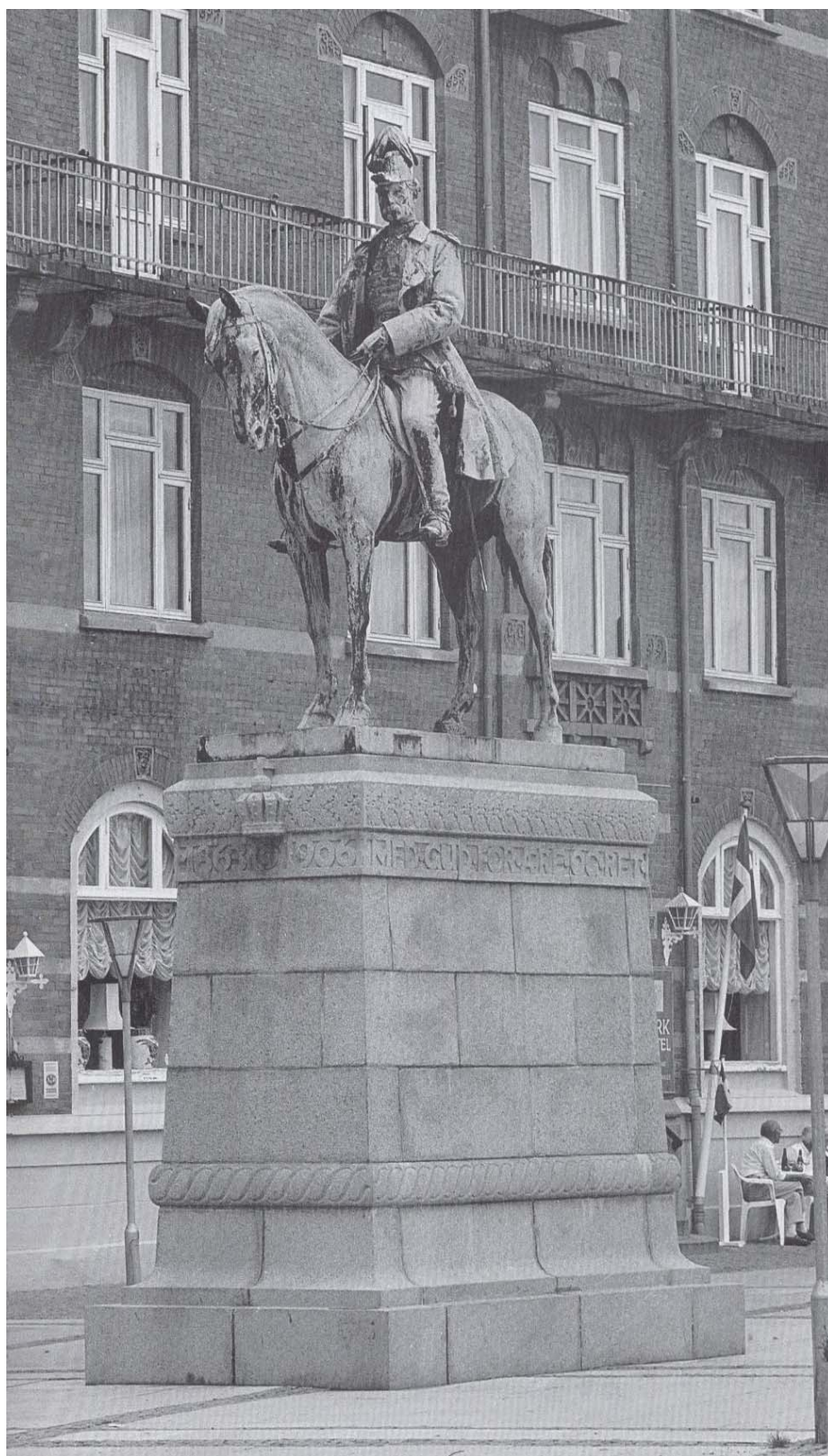
---

¹⁶⁷ Jf. p. 32-33 i Kunstafsnit.

Der er tale om to forskellige monumenter, der er rejst til ære for to garnisonschefer i Aalborg. De to levede dog to vidt forskellige liv, og afslutningen på deres liv og virke var også meget forskellig.

Christian IX's rytterstatue

Foto fra "Skulptur i det fri i Aalborg"

Præsentation af Christian IX

Christian IX besteg den danske trone på et meget usikkert tidspunkt i 1863, hvor der fra dansk side med den såkaldte Ejderpolitik var ført en meget dristig udenrigspolitik. Imod tidligere aftaler med stormagterne bestod Ejderpolitikken kort fortalt af indførelsen af en forfatning, som skulle indlemme Slesvig i den danske del af kongeriget. Frederik VII døde, kort før denne forfatning kunne underskrives, og ved sin overtagelse af tronen var dette det første, Christian IX blev stillet overfor. Under pres fra såvel befolkning samt den nationalliberale regering skrev han under, og krigen mod Preussen kom kort herefter.¹⁶⁸ Krigens udfald gjorde Christian IX til en slagen konge, og han måtte se, at hans kongerige mistede Nordslesvig, og grænsen rykkede op til Kongeåen. I årene efter var Kong Christian IX ikke specielt populær i befolkningen, og det faktum, at han talte dansk med tysk accent har næppe heller hjulpet.¹⁶⁹ Kongens støtte til Højre og hans ønske om at bibeholde Estrup som konseilspræsident var utvivlsomt medvirkende til hans upopularitet i de folkelige kredse. Dog var det lykkedes at få danske prinsesser giftet ind i nogle af de mest magtfulde og prestigefyldte kongehuse i Europa (bl.a. England og Rusland) og på den måde var Danmark, trods sin amputerede størrelse, på en måde repræsenteret blandt de store – dog uden at dette fik nogen politisk betydning.¹⁷⁰ Disse familiebegivenheder, den lange regeringsperiode og systemskiftet i 1901 gjorde at kongen vandt sympati i befolkningen. Ikke ubetydeligt for kongens eftermæle var det faktum, at han havde været landets konge før, under og efter ulykkesåret 1864, og ved hans død i 1906 var han blevet et symbol for den fremgang og udvikling som Danmark havde gennemgået i efterkrigstiden.¹⁷¹

Udseende, stil og placering

Rytterstatuen af Kong Christian IX er, siden den blev opstillet d. 27. september 1910 på Nytorv, blevet flyttet to gange og står i dag på J.F. Kennedys plads for enden af Boulevarden. Den første flytning skete d. 19. november 1926 som følge af, at byens rutebiler krævede mere plads. Herefter stod statuen foran banegården omgivet af et mindre parkanlæg. I 1995 krævede den trafikale omlægning endnu engang, at Rytterstatuen måtte vige pladsen. Denne gang dog kun få meter til sin nuværende plads.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Hvidt, Kristian (2004) p. 117-118

¹⁶⁹ Ibid. p. 149

¹⁷⁰ Ibid. p. 156.

¹⁷¹ Claus Bjørn ”Den Store Danske Encyklopædi” Bind 4.. København 1996. p. 189

¹⁷² Jensen, H.P. (1997) p. 50

Statuen forestiller Kong Christian d. IX til hest. Udover at en aalborgensiske brandmand har siddet model, har kunstneren arbejdet ud fra billeder af kongen samt fra hoffets side fået lov til at ekvipere modellen med den afdøde konges beklædningsgenstande i form af såvel hat, frakke og støvler. Ved udarbejdelsen af statuen var der kun en enkelt af den afdøde konges heste tilbage, og eftersom den stort set aldrig blev rørt, var den gået hen og blevet for tyk. I stedet valgte kunstneren at modellere efter husarheste, som var den type heste, kongen red på. Dertil kommer også, at den oprindelige sadel også er blevet udlånt til C. J. Bonnesen af hoffet.¹⁷³

Selve statuen er placeret på en sokkel, som gav en oprindelig samlet højde på ca. 8 meter. Ved flytningen i 1995 blev soklen dog afkortet med ca. en halv meter, så den passede bedre ind i dens nye og nuværende omgivelser. Soklens højde er ikke uden betydning, hvilket fremgår tydeligt i teoriafsnittet.¹⁷⁴ Den høje sokkel har haft til formål at vise omverdenen, i hvor høj grad aalborgenserne har respekteret og holdt af den afdøde konge. Derforuden tjener soklen også som bærer af følgende inskriptioner:

Front: *1863-1906* (Kongens regeringsperiode) Desuden er fronten prydet med en kongekrone og inskriptionen: *C9*, som står for Christian d. IX.

Højre side: *MED GUD FOR ÆRE OG RET* (Kongens valgsprog)

Venstre side: *REJST AF BYENS BORGERE*

Bagside: 1910

Inskriptionerne har til en vis grad samme formål som selve statuen: en forevigelse og udødeliggørelse. Kongens valgsprog og regeringsperiode giver beskueren lidt viden om, hvem kongen var. For Aalborg by har inskriptionen "*REJST AF BYENS BORGERE*" størst betydning. Begrundelsen for dette er, at de to første inskriptioner er en beskrivelse af kongen, hvorimod den sidste er af en mere personlig og lokal karakter og er med til at understrege, at statuen er en gave fra byen.

Forholdet mellem hest og rytter er ikke irrelevant når det drejer sig om rytterstatuer. I dette tilfælde efterlader såvel rytterens og hestens udseende ikke meget til debat. Forstået på den måde, at både hest og rytter er neutralt fremstillet. Ud fra teorien opfylder hest og rytter de opstillede kriterier, i form af at hestens hoved og resten af kroppen ikke fjerner fokus fra rytteren, som er statuens "hovedperson". Hippologisk er hesten også gengivet korrekt, og

---

¹⁷³ Aalborg Amtstidende 27/9 1910

¹⁷⁴ Se teoriafsnit på p. 13

problematikken med tyngde er løst ved at lade alle hestens fire ben være i kontakt med jorden. Rytterens greb om tømmeu giver desuden den klassiske forbindelse mellem hest og rytter. (jf. p. 14-15 i teori-afsnittet)

Trods at teorien hævder, at en sokkel skal være rund, før den indbyder beskueren til at gå rundt om skulpturen, mener vi dog, at selvom rytterstatuens sokkel er rektangulær, tilskynder den også beskueren til at gå rundt om statuen. Denne påstand begrundes i såvel statuens som soklens udformning, der er medvirkende til, at den kan beskues fra alle sider, samt at inskriptionerne er indgraveret på alle fire sider, og derved skal beskueren hele vejen rundt for at erhverve sig alle de tilgængelige informationer. Valget af en rektangulær sokkel er sandsynligvis gjort for at give beskueren en følelse af, at kongen på sin hest bevæger sig i en bestemt retning.

Kunstneren bag værket¹⁷⁵

C. J. Bonnesen blev født i 1868 i Aalborg og døde i København i 1933. Han var to år i tømrerlære i Aalborg, inden han i maj 1886 drog til København for at gå på Teknisk Skole. Et halvt år senere blev han dog optaget på Kunstakademiet, hvorfra han dimitterede to år senere i 1889. I 1894 tog han på sin første udlandsrejse til Paris efterfulgt af en rejse til Italien. Fire år senere fik han dog mod på at rejse noget længere væk, og det bragte ham til hhv. Østasien, Egypten og til sidst Washington, hvor han arbejdede et halvt år for Carl Rohl-Schmidts enke med færdiggørelsen af to grupper til monumentet for General Sherman.

C. J. Bonnesen modtog i sin tid som kunstner adskillige stipendier og udmærkelser, og blandt disse var de mest bemærkelsesværdige: Bronzemedaljen i Paris 1900, Den Lille Guldmedalje i München 1905 og Thorvaldsens Medalje 1930.

Det blev tidligt klart i C. J. Bonnesens værker, at han centrerede sig om en eksotiskorienteret motivkreds med figurgrupper af barbarer, hunnere, asiater o.a., hvilket bl.a. var inspireret af hans rejser til såvel Egypten og Østasien. Omkring slutningen af det 19. århundrede var der i kunstverdenen interesse for de ”primitive” typer. Denne interesse var fransk inspireret, og endnu inden sit ophold i Paris 1894-95, hvor han havde haft kontakt med ”inderkredsen”, kom

---

¹⁷⁵ Dette afsnit bygger på informationer som hovedsagelig er hentet fra Kunst Indeks Danmarks hjemmeside, som er det centrale register over kunstværker i danske samlinger og museer: www.kid.dk

denne stilart til udtryk i Bonnesens statue af Kain fra 1891, som sidder i dyb resignation og har fordybet sig i tanker over menneskets skæbne. Bonnesens produktion var stor og alsidig og karakteriseret af en livlig fantasi, som blev skabt takket være en betydelig håndværksmæssig kunnen. Dette talent udmøntede sig til tider i skulpturer, som var bygget i en så voldsom bevægelse og dristig komposition, at den naturalistiske stil, som de var blevet kreeret i, blev skubbet ud til den yderste grænse. Et eksempel herpå er En Rasende Kosak, som også er opstillet i Aalborg. Historien i skulpturerne var essentiel i Bonnesens værker, og denne søgte i højere grad et idealiseret end et realistisk formsprog, hvor historien kom til udtryk i form af dramatik og bevægelse.

I sin tid som aktiv kunstner fik C. J. Bonnesen opstillet 24 skulpturer over hele landet.

Initiativet bag opsættelsen af Christian IX's rytterstatue

Umiddelbart efter Kong Christian d. IX's død i 1906 opstod der i Aalborg en tanke om, at rejse et monument for den afdøde konge. I februar måned samme år udsendte repræsentanter for byens embedsmænd og handel- og håndværkerstandene et forslag om at starte en indsamling. I den forbindelse blev der nedsat et forretningsudvalg, bestående af Grosserer Klingenberg som formand, Købmand Georg Bendtzen, Stadsingeniør Høeg og Malermester Anton Lassen.¹⁷⁶

I sin tale til Frederik VIII på dagen for indvielsen af rytterstatuen d. 27/9 1910 forklarede Borgmester Bornemann bl.a., hvorfor man havde valgt at rejse en statue af den afdøde konge. Begrundelsen skulle findes i, at under den afdøde konges regeringstid fra 1863 til 1906 havde Aalborg undergået en yderst omfangsrig udvikling. Fra i 1863 at være en by med ca. 10.000 indbyggere var Aalborgs indbyggertal i 1906 på 30.000.¹⁷⁷

Forklaringen på det voksende antal indbyggere skulle ses i lyset af den specielle infrastrukturelle udvikling, som Aalborg havde gennemgået i sidste halvdel af det 19. århundrede. Den faste forbindelse mellem Aalborg og Nørresundby blev en realitet med en pontonbro, og da jernbanen også nåede til Aalborg, gik der ikke lang tid, før forbindelsen blev suppleret med en jernbanebro. Ved Hals Barre blev udsejlingen til Kattegat betragteligt

---

¹⁷⁶ Berlingske Tidende 27/9 1910

¹⁷⁷ Berlingske Tidende 27/9 1910

udvidet, hvilket var af stor betydning for handelen i Aalborg, da byen nu havde mulighed for at modtage større handelsskibe end før.¹⁷⁸

De forskellige udviklinger og ændringer var sket primært for byens egne midler og havde umiddelbart ikke nogen direkte forbindelse til kongen. Grunden til, at kongen alligevel skulle tilskrives en del af byens succes, skal nok søges i den lange periode, som udviklingen er sket hen over. Der har uden tvivl været mange forskellige aktører med hver sin andel af æren for udviklingen, men på hvert sit tidspunkt, og derfor har det i sidste ende måske nok været nemmere og mere overskueligt at rejse et monument over landets statsoverhoved igennem hele perioden end flere af de egentlige bagmænd bag udviklingen. Borgmester Bornemann gjorde det klart i sin tale, at monumentet over kongen dels skulle stå som et minde for et elsket statsoverhoved, og samtidig understrege nordjydernes trang og lyst til at fortælle resten af kongeriget, at med et lokalt bidrag ville man blive bedre husket, frem for at bidrage til et nationalt mindesmærke i hovedstaden. Med årstallene 1863-1906 kan statuen få en dobbeltbetydning i og med, at den også husker beskueren på en periode i Aalborgs historie, hvor byen undergik en positiv og betydningsfuld udvikling.

Debat omkring opstillingen af Chr. IX's rytterstatue

Det kildemæssige grundlag for denne politiske debat er primært baseret på uddrag fra forhandlinger i Aalborg Byråd i perioden 1908-1909, og de efterfølgende kommentarer til og fortolkninger af disse forhandlinger i de to lokale aviser; Aalborg Amtstidende og Nordjyllands Socialdemokrat.¹⁷⁹

Forhandlingerne om opsætningen af rytterstatuen strakte sig over fem byrådsmøder: 24/6 1908, 25/6 1908, 30/6 1908, 1/3 1909 og 3/8 1909.

Ud af byrådets 19 menige medlemmer udgjorde Socialdemokratiet 10. Højre og Venstre bestred de øvrige 9 pladser. Den kongeudpegede borgmester Bornemann kom tillige fra Højre.

---

¹⁷⁸ Aalborg Amtstidende 27/9 1910

¹⁷⁹ Dette er udelukkende baseret på byrådsprotokollerne, eftersom selve forhandlingerne gik tabt ved branden i 1945 jf. p. 5

Som det tidligere er angivet strakte den politiske debat sig over fem byrådsmøder. For overblikkets skyld vil vi gennemgå og analysere de fem byrådsmøder separat og løbende derudfra diskutere sagens gang.

Inden vi kommer så langt, er det dog på sin plads at se på, hvorfor der overhovedet opstod en debat.

Hovedårsagen var, at socialdemokraterne udvandrede under forhandlingerne og dermed forsinkede og forlængede beslutningsprocessen. Baggrunden for denne udvandring var fra officiel side, at byrådet ikke var fuldtalligt. Endvidere mener vi, at der også var en socialdemokratisk ideologisk tanke bag udvandringen, der kan spores tilbage til Socialdemokratiets Kongres i København i 1906, hvor følgende blev vedtaget:

”Kongressen vedtager, at Partiets Repræsentanter ikke kan bevilge Penge af offentlige Midler til Afholdelse af Fester for fyrstelige Personer eller til Forherligelse af Militarismen.”¹⁸⁰

Et tydeligt bevis på den afstandstagen, som socialdemokraterne havde til royalismen. Nok var der ikke bevilliget penge fra offentlige midler til rytterstatuen, men kommunen var efterfølgende pålagt at vedligeholde monumentet og på den måde efterfølgende bevillige penge.

Byrådsmødet d. 23/6 1908:

Komitéen til Opførelse af en Rytterstatue af Kong Christian d. IX anmodede ved sin formand, Borgmester Bornemann, om, at Banegårdspladsen, Gl. Torv eller Nytorv måtte blive stillet til rådighed for Komitéen.¹⁸¹ Det socialdemokratiske byrådsmedlem Chr. Thomsen var ikke til stede, og derfor begæredes sagen udsat af Leander Nielsen (Soc.dem). Borgmester Bornemann ønskede en afstemning i byrådet om en udsættelse, eftersom sagen ikke kunne falde ind under Forretningsordenens § 9.¹⁸² Socialdemokraternes reaktion på dette var en udvandring fra byrådet, som med den manglende repræsentation af over halvdelen af byrådsmedlemmerne, blev gjort inhabil i en beslutningsproces.¹⁸³ Den øvrige del forhandlede

---

¹⁸⁰ Nordjyllands Socialdemokrat 25/6 1908

¹⁸¹ Byrådsmøde den 23/6 1908. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1908-09” Aalborg 1912. p. 37

¹⁸² Forretningsordenens § 9 af Loven af 26 Maj 1868: ”Under Behandlingen af en Sag, hvori Beslutningen skal tages om noget ved Loven af 26/5 1868 eller særligt Regulativ til Forsamlingens Afgørelse henlagt Anliggende, kan Formanden eller ¾ af de tilstedeværende Medlemmer begære, at den skal udsættes, og foretages samme da atter i et paafølgende Møde.” ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1872” Aalborg 1873. p. 16

¹⁸³ Byrådsmøde 23/6 1908. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1908-09” Aalborg 1912. p. 37-38

sig alligevel enstemmigt frem til en indstilling af rejsningen af rytterstatuen på en af de forslåede pladser.

Men hvor var det udeblevne byrådsmedlem Thomsen, mens debatten foregik? Amtstidende ringede ham op og bragte næste dag følgende interview:

”Vi har ringet Byrådsmedlem, Avlsbruger Chr. Thomsen op i Telefonen og har spurgt ham, om han ville give Møde i eftermiddag. Han svarede:

- *Jeg er desværre forhindret. Jeg skal ud og taksere Heste og rejser Kl. 2.*
- *Er det en Hemmelighed, hvorledes De vilde have stillet Dem, hvis De havde kunnet møde?*
- *Nej. Jeg vilde hverken have stemt for eller imod. I Aarhus stiller socialdemokraterne sig jo ikke afvisende til den Slags Repræsentation.”*¹⁸⁴

Hvorvidt Hr. Thomsens forretninger havde forhindret ham i at møde op i byrådssalen, eller at han måske var blevet bedt om at blive væk fra afstemningen af de andre socialdemokratiske byrådsmedlemmer, har vi ingen konkrete beviser på. Dog var det ret belejligt for socialdemokraterne, at han ikke mødte op, eftersom hvis han havde stemt blankt, ville Komitéen for Opsættelsen af Rytterstatuen højst sandsynligt have fået 10 stemmer for (her er Borgmester Bornemanns stemme inkluderet), mod modstandernes 9 og Thomsens blanke. Desuden havde Leander Nielsen fået en undskyldning for at udvandre og dermed udsætte og chikanere forhandlingerne.

Byrådsmødet 24/6 1908:

Christian Thomsen var igen ikke til stede under forhandlingerne. Leander Nielsen ønskede igen en udsættelse, da socialdemokraterne ikke var fuldtallige. I takt med at Formanden (Borgmester Bornemann) fastholdte sin fortolkning af Forretningsordenens § 9 og socialdemokraternes manglende ønske om en afstemning om udsættelse, udvandrede socialdemokraterne nok engang fra forhandlingerne.

Her er det interessant at se nærmere på formandens fortolkning af Forretningsordenens § 9, og hvorledes han ikke ønskede den taget i brug. Det fremgår af paragraffen, at en udsættelse af en sag kan afgøres af enten Formanden eller $\frac{3}{4}$ af medlemmerne. Formanden, som i dette tilfælde også er formand for komitéen, har på ingen måde nogen interesse i at denne sag skal

---

¹⁸⁴ Aalborg Amtstidende 24/6 1908

udsættes, og eftersom socialdemokraterne ikke udgør $\frac{3}{4}$, men kun $\frac{1}{2}$ af medlemmerne kan disse heller ikke i henhold til denne paragraf få sagen udsat.

De resterende medlemmer forhandlede derefter videre, og ifølge Forretningsordenens § 5, stk. 2 vedtog de enstemmigt at give bemyndigelse til opsættelsen.¹⁸⁵ Bornemanns fortolkning og retfærdiggørelse af brugen af denne paragraf, skulle ses i lyset af det første møde d. 23. juni. Ifølge Bornemann var sagen allerede én gang, nemlig d. 23. juni, udsat, og derfor var mødet d. 24. juni at betragte som det næste ordentlige eller overordentlige møde, hvorved sagen kunne afgøres. Uden hensyntagen til, at socialdemokraterne var udvandet, eftersom mødet fra starten var et ordentligt møde jf § 5, Stk 2.¹⁸⁶

Byrådsmødet 30/6 1908

Til dette møde var alle til stede. Socialdemokraterne protesterede over den øvrige dels beslutninger d. 24. juni, og nedlægger protest i henhold til Forretningsordenens § 5, Stk. 1 og § 11 i Lov om Købstadkommunernes Styrelse af 26. Maj 1868.¹⁸⁷ Disse to paragrafer gjorde byrådets beslutninger, ifølge socialdemokraterne, ugyldige, eftersom de var truffet på et tidspunkt, hvor over halvdelen af byrådets medlemmer ikke var til stede, hvilket gjorde byrådet inhabil i en beslutningsproces.¹⁸⁸ Som følge heraf indgav de socialdemokratiske byrådsmedlemmer en klage til Indenrigsministeren.

Byrådsmødet 1/3 1909

Ved næste forhandling var der dels gået en rum tid og flere faktorer havde i mellemtiden ændret sig. Indenrigsministeren havde d. 19/1 1909 skrevet til Formand Bornemann og givet denne medhold i afgivelsen af en plads til komitéen og dermed en blåstempling af opsættelsen af en rytterstatue.¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ Forretningsordenens § 5, stk. 2 af Loven af 26. maj 1868: "Naar Forsamlingen ikke er fuldtallig kan Sagerne vel forhandles, men Formanden har at udsætte dem til ny Forhandling og Afgørelse til næste ordentlige eller til et overordentligt Møde." "Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1872" Aalborg 1873. p 14

¹⁸⁶ Nordjyllands Social-Demokrat 25/6 1908

¹⁸⁷ Forretningsordenens § 5, Stk. 1: "Forsamlingen er ikke berettiget til at tage Beslutning i nogen Sag, med mindre 10 Medlemmer foruden Formanden er til Stede." "Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1872" Aalborg 1873. p 14. § 11 af Lov om Købstadskommuners Styrelse af 26. maj 1868: "Byraadet kan tage endegyldig Beslutning, naar foruden Borgmesteren mindst Halvdelen af dets Medlemmer er til Stede." "Samling af Love og Anordninger. København 1894. p. 567

¹⁸⁸ Byrådsmøde 30/6 1908. "Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1908-09" Aalborg 1912. p. 40

¹⁸⁹ Byrådsmøde 1/3 1909 "Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1908-09" Aalborg 1912. p. 142

Endvidere havde der i januar været valg, og socialdemokraterne havde mistet to mandater til Højre, som nu sad stærkest i byrådet.¹⁹⁰ Mest afgørende for, at socialdemokraterne ikke på ny forpurrede forhandlingerne, var dog det kommende byrådsvalg, og holdningen i den socialdemokratiske vælgerkreds var overraskende nok ret positiv overfor kongehuset. Derfor turde socialdemokraterne så tæt på valget ikke følge deres ideologiske principper og gav efter for en bevilling til at give komitéen en plads.¹⁹¹

Byrådsmødet 8/3 1909

Til denne femte og sidste forhandling om opsætningen af en rytterstatue var det nærmest en formsag, og Højres sejr blev endvidere understreget ved, at de ikke var mødt fuldtalligt op. Leander Nielsen tog ordet, og ligesom han havde startet sagen, afsluttede han den også. Leander Nielsen accepterede opsætningen af statuen og erkendte indirekte, at flere af de vælgere, som socialdemokraterne repræsenterede ønskede statuen opsat.¹⁹²

Var det så en politisk sejr for Højre i sidste ende og et nederlag for socialdemokraterne? Både og. Trods lange forhandlinger havde ”Komitéen for Opsættelsen af en Rytterstatue” fået en bevilling, og Højre havde fået ført sin politik ud i livet. I socialdemokraternes tilfælde havde man tabt sagen om et lokalt ikon af den kongemagt, man ideologisk set var modstander af. Dog var dette ikke sket uden kamp eller, som det fremgik af Nordjyllands Socialdemokrat, uden omverdenens opmærksomhed.

Ifølge Amtstidende skyldes de socialdemokratiske protester, at man fra Socialdemokratiet ønskede hævn over Højres Klingenberg, som sideløbende med forhandlingerne om statuen ydede socialdemokraterne modstand i en sag om nedlæggelsen af et elektricitetsværk.¹⁹³

Denne påstand er der dog ingen dokumentation for, og vi er af den overbevisning, at socialdemokraternes oprindelige protest var af en ideologisk karakter.

Indvielsesceremonien

Ankomsten af Frederik VIII til Aalborg d. 27/9 1910 var noget af tilløbsstykke for en provinsby som Aalborg. Entusiasmen for og den journalistiske vinkel på denne begivenhed var dog meget forskelligt aviserne imellem. Eftersom højtidelighedernes hovedpersoner var et

---

¹⁹⁰ Bender, Henning, et al. ”Aalborgs Historie – Arbejderbevægelsen i Aalborg 1870-1970” bind 6. Aalborg 1998 p. 131

¹⁹¹ Ibid. p. 131

¹⁹² Aalborg Amtstidende 9/3 1909

¹⁹³ Aalborg Amtstidende 2/3 1909

daværende og et nuværende statsoverhoved, havde disse ikke bare vakt den lokale, men også den nationale presses interesse. Blandt de på dagen tilstedeværende journalister var der repræsentanter fra hhv. Jyllandsposten, Politikken, Berlingske Tidende og Illustreret Tidende. På den lokale front blev festlighederne beskrevet og kommenteret af Aalborgs tre største aviser på det tidspunkt: Aalborg Stiftstidende, Aalborg Amtstidende og Nordjyllands Social-Demokrat.

Størstedelen af aviserne skildrede begivenhederne i et positivt lys, mens andre som Politikken lagde låg på begejstringen og gav sine læsere et noget mere behersket billede af situationen. Endelig var der Nordjyllands Social-Demokrat, som i vid udstrækning benyttede en tone, som mest af alt kunne karakteriseres som sarkastisk og direkte anti-royal. Desuden lykkedes det også for Nordjyllands Social-Demokrat at få analyseret sig frem til revolutionære undertoner i befolkningen.¹⁹⁴ Der har med andre ord været meget forskellige syn på begivenhederne, hvilket vi kun kan betragte som værende positivt set i forhold til vores problemformulering.

I følgende afsnit vil vi fremstille indvielsesceremonien kronologisk og løbende inddrage citater og uddrag fra de omtalte aviser, og disse vil blive genstand for diskussion.

Endnu inden at den kongelige familie, ombord på Kongeskibet Dannebrog, havde anløbet Aalborg havn, var sindene allerede i kog blandt byens journalister. Det skyldtes især, at begivenhedernes ”hovedperson”, i form af rytterstatuen, var ankommet allerede d. 24/6 1910 og var blevet stillet op og gjort klar til indvielsesceremonien.

Nordjyllands Social-Demokrat valgte følgende fraser til at beskrive såvel statuen, dens placering samt en konkurrerende avis:

Hr. Bonnesens kongestatue ankom Lørdag Morgen [...] og blev [...] anbragt paa det urimeligt høje Fodstykke paa Nytorv og beskuet af adskillige Aalborgensere, der dog ikke alle var saa bjærgtagne af Loyalitet som ”Aalborg Amtstidendes” Redaktion, der skildrer Transporten i følgende højstemte vendinger: ”Nogle minutter senere rullede Blokvognen ned ad Broen, og i det samme brød solen gennem Regngusen. En Flig af Septembers køligblaa Himmel kom til Syne. Christian den Niende bragte godt Vejr til Byen.”

---

¹⁹⁴ Nordjyllands Social-Demokrat 27/9 1910

Det er næsten som at læse i salig Ingemanns "Valdemar Sejr" om det himmelfarne Dannebrog.[...] Det er skam ikke let at træffe den rette Snobtone, naar man af Skæbnen er bestemte til at kvæde andre Melodier.

Det første flygtige Indtryk af Statuen er dette, at Helten er godt modeleret og Portrætligheden og Virkelighedstroskaben upaaklagelig, men interessant er den Slags udramatiske, stemningsløse Billedhuggerarbejder aldrig. Og Statuen tager sig med sit alt for kolossale Fodstykke alt for dominerende ud. Navnlig set oppe fra den nye Boulevard virker det meget uheldigt, at Fodstykket næsten lukker for Kongensgade, medens Helten staar og kigger ind ad Loftsvinduerne paa den 2 Etagers Ejendom paa Hjørnet af Nytorv og Kongensgade."¹⁹⁵

Det citerede uddrag udgør de allerførste linier i Social-Demokratens tre dage lange dækning af rytterstatuens opstilling og indvielse. For avisens læsere markerede det ikke bare starten på en royal begivenhed, men i lige så høj grad et varsel om, hvor følelsesladet debatten vil komme til at forme sig.

Social-Demokratens klare afstandstagen til begivenhederne illustreredes ved brug af meget hånlige og sarkastiske vendinger som: "*Det er skam ikke let at træffe den rette Snobtone*" samt "*Helten staar og kigger ind af Loftvinduerne.*".

Avisens generelle holdning til nyheder som mord, statsbesøg eller udenlandske begivenheder fandt dog ofte plads, men uden at dominere.¹⁹⁶ Social-Demokraten havde nok foretrukket, på grund af sin meget anti-royale holdning, helt at ignorere, hvad der ville komme til at ske. I stedet valgte avisen at give begivenhederne næsten ligeså meget spaltepads som hhv. Stiftstidende og Amtstidende. Denne stillingtagen, mener vi, skyldtes flere ting. Grunden hertil skal hovedsagligt nok findes i, at avisen havde indset, at begivenheden i sig selv ville være for omfattende til at ignorere, samt ved aktivt at deltage i debatten kunne man give fuldt udtryk for sin afsky for hele den royale institution samt det aalborgensiske borgerskab. Der vil senere i dette afsnit blive inddraget flere lignende eksempler, som desuden også sætter spørgsmålstejn ved Social-Demokratens pålidelighed.

Social-Demokraten valgte at citere Amtstidende i det ovenstående citat, men hvorledes så Amtstidendes egen fremstilling ud, når man ser bort fra det enkelte uddrag og derimod ser på den større kontekst, som citatet var blevet taget ud fra?

---

¹⁹⁵ Nordjyllands Social-Demokrat. 26/9 1910

¹⁹⁶ Bender, Henning (1998) p. 196

Det uddrag, som Social-Demokraten havde valgt trykke i deres avis, stammede fra Amtstidende d. 24/9 1910, som var dagen, hvorpå statuen blev opstillet. Selve uddraget giver et meget godt billede af, hvordan Amtstidende valgte at dække denne begivenhed, samt gav læseren et godt bud på, hvorledes Amtstidende ville dække de næste dages begivenheder før og under kongebesøget. Det valgte uddrag fra Amtstidende var uden tvivl nøje valgt for at latterliggøre dennes royale begejstring. Ved nærmere eftersyn var resten af sproget i Amtstidendes artikel knap så malerisk, men entusiasmen for selve rejsningen af statuen blev ikke mindre af den grund. For at illustrere dette, har vi valgt selv at inddrage nogle citater fra samme artikel i Amtstidende, som kan belyse dette:

*"Folk, der ellers sover længe, var staaet tidligt op.", "Det var morsomt at se de rigtige, levende Heste iagttage Metal-Kollegaen paa Vognen.", "...nu står den [statuen] indhyllet, til den paa tirsdag officielt overgives Byen, ulmende i fin Bronzeglød."*¹⁹⁷

Som tiden nærmede sig det royale visit, steg de forskellige temperamenter i takt hermed, og i tiden under og umiddelbart efter var den dominerende tone i de forskellige aviser ikke overraskende meget subjektiv, og der opstod tilfælde, hvor journalisterne gik på kompromis med pålideligheden for at komme frem til det ønskede budskab

Op af formiddagen d. 27/9 1910 anløb Dannebrog Aalborg Havn, og da den rødklædte landgang blev lagt ud, kunne man i ordets bogstaveligste forstand hævde, at Kongen endelig, efter alle de mange forberedelser og forudgående debatter, var forbundet med byen.

Som tidligere nævnt betød den ophedede avisdebat, at Social-Demokraten i tilfældet valgte at gå på kompromis med sandheden i forsøget på at opnå det ønskede resultat, hvilket var at demonstrere overfor sine læsere og for omverdenen, hvor ligeglade aalborgenserne egentlig var med de kongelige. Det valgte eksempel tager sit udgangspunkt i angivelsen af det konkrete antal fremmødte aalborgensere på havnekajen og tolkningen af deres entusiasme, da Dannebrog anløb havnen, og senere på selve Nytorv hvor indvielsen skulle finde sted. Ifølge Aalborg Amtstidende forløb modtagelsen således:

*"Ca. 10.000 Ansigter ses omkring "Firkanten" i spændt Forventning rettet mod Skibet, der kommer. Hurraraabene begynder at lyde ude fra den østlige Del af Menneskehavet."*¹⁹⁸

---

¹⁹⁷ Aalborg Amtstidende 24/9 1910

¹⁹⁸ Aalborg Amtstidende 27/9 1910

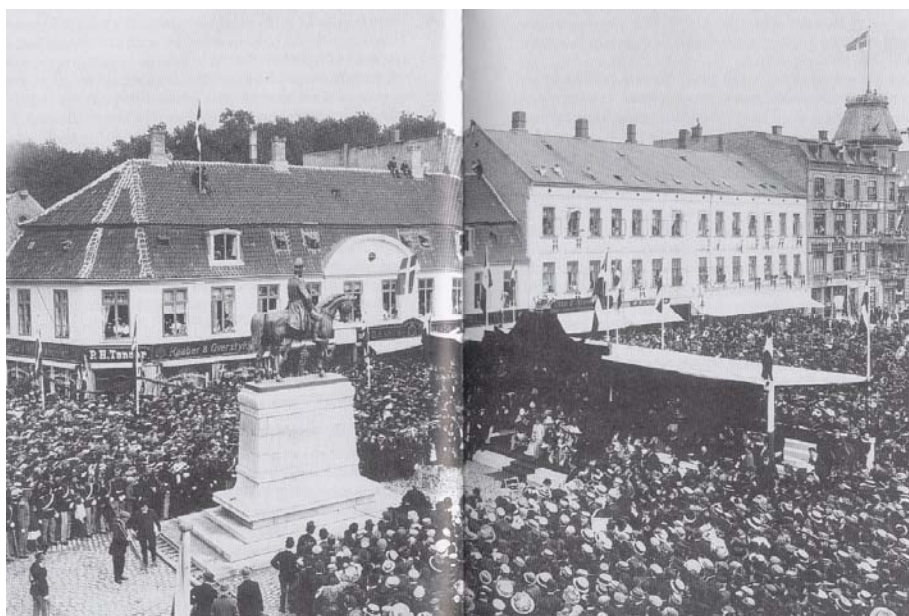
Denne anslåede størrelse på menneskemængden bekræftes bl.a. i Jyllandsposten:

*"Da Skibet nærmede sig Havnen saaes Kongen, Dronningen og Konsejlspræsidenten paa Dækket. Fra den forsamlede Menneskemængde, der talte 6-8000 Personer, lød der stærke Hurraraab."*¹⁹⁹

Social-Demokratens fremlægning af samme begivenhed havde følgende ordlyd:

*"Nogle Tusinde Mennesker havde klumpet sig sammen paa Pladsen, Men det var Synd at sige, at der var nogen særlig høj Begejstring. (...) men Mængden tog meget køligt paa Sagen; herfra lød Hurraerne meget svagt og spredt. (...) De nærmeststående paastod, at Klaus Berntsen [Konseilpræsident] rynkede Brynene og saa mørk ved den kølige Modtagelse."*²⁰⁰

Efter at kongefamilien havde hilst på de forskellige honoratiores, byråds- og komitéemedlemmer, gik turen videre til hhv. det nye posthus, latinskolen og til sidst mod dagens brændpunkt: rytterstatuen.

*Billede taget i fugleperspektiv af rytterstatuen og podiet med de kongelige æresgæster. Bemærk den store folkemængde og folk på såvel tage og i vinduer.
Foto: Fritz Karner.*

Formiddagens menneskemængde, som ifølge Jyllandsposten og Amtstidende lå på et sted mellem 6.000 og 10.000, havde nu vokset sig betydeligt større. Noget konkret tal på den store menneskemængde kunne ingen af aviserne forståeligt

¹⁹⁹ Jyllandsposten 28/9 1910

²⁰⁰ Nordjyllands Social-Demokrat 27/9 1910.

nok give, men Amtstidende skød på 15.000-20.000²⁰¹, Jyllandsposten anslog at mellem 20.000 og 25.000 var mødt op til indvielsesceremonien²⁰², og Aalborg Stiftstidende kom med dagens højeste bud på hele 30.000 fremmødte.²⁰³ Budet på den fremmødte menneskemængdes størrelse må siges at variere en hel del de tre aviser imellem. Derfor har vi valgt, at inddrage, hvorledes stemningen blandt de fremmødte var, og på den måde skabe os et billede af begivenheden. Amtstidende skrev:

*”Trængslen var saa voldsom, at hvert enkelt Individ blev viljeløs som et Atom af en Masse.”*²⁰⁴

Aalborg Stiftstidende beskrev den fremmødte menneskemængde således:

*” Paa Pladsen kæmpedes stille Kampe om de bedste Pladser (...) Allerede (...) - halvanden Time før Afsløringen! – var der stopfuldt af Damer og Børn i alle Kompagnihusets Vinduer, og enkelte Steder saas paa Tagene taalmodige Mennesker, som i Tide havde sikret sig en udsat Post.”*²⁰⁵

Disse uddrag vidner om en vis trængsel blandt de fremmødte, som vi mener at kunne tolke som en form for både interesse og entusiasme for de kongelige hovedpersoner.

Social-Demokraten valgte helt at undlade at beskrive såvel indvielsesceremonien samt den fremmødte menneskemængde. I stedet lagde avisen vægt på et par små hændelser, som skulle illustrere mængdens anti-royalistiske sindsstemning. Den første havde indirekte revolutionære undertoner og lød:

*En Gang imellem stak en lille, fin Drengestemme igennem med Strofer af ”Marseillaisen”, det var nu den Melodi, han syntes der passede bedst til Øjeblikket.”*²⁰⁶

Social-Demokraten indrømmede dog, at statuen var belejret af en hel del mennesker. Men blandt disse var den dominerende holdning hånlig og dyb sarkastisk orienteret. Avisen påstod, at det fløj med drøje vittigheder blandt de fremmødte om de aalborgensiske snobber:

---

²⁰¹ Aalborg Amtstidende 27/9 1910

²⁰² Jyllandsposten 28/9 1910

²⁰³ Aalborg Stiftstidende 27/9 1910

²⁰⁴ Aalborg Amtstidende 27/9 1910

²⁰⁵ Aalborg Stiftstidende 27/9 1910

²⁰⁶ Nordjyllands Social-Demokrat. 27/9 1910

*””Ka’ Du se, Pedersen, der staar paa Soklen, at Statuen er rejst af ”Byens Borgere”.
Har Du været med, hva’?”
””Gu’ har jeg ikke nikke nej. Du ka’ da for Fanden nok begribe, at je’ har andet at bruge
mine Smaaskillinger til. Ha! Byens Borgere! Ja, det vil sige, det er vel knap en Tyvendedel af
Byens ”Borgere” der har været med. Nej*

*ser Du, det er den gamle Sindder (?), at et Par af Byens Højremænd mener, at de er
hele Byens Borgere, Du. Det er noget godt Vrøvl. Det er bare ham Klingenberg, ham
Grosseren, Du ved nok, og Maleren og nogle flere, der har faaet en Del andre til at
spytte i Kassen, for om der ku’ falde lidt af til dem. Byens Borgere? Jo, den er go’ hva?
Nej, Du ka’ rolig be’ stemme bide Dig i Næsen paa, at de aller fleste a’ Byens Borgere
gi’er det hele en go’ Dag.””²⁰⁷*

Journalister fra de nationale aviser var også at se blandt de andre repræsentanter fra den skrivende presse. Blandt disse var Berlingske Tidendes udsendte korrespondent, som over to dage, d. 27/9 og d. 28/9 1910 berettede, hvorledes forberedelserne før kongebesøget og modtagelsen af statsoverhovedet forløb. Tonen i den udsendte korrespondents tekster var generelt positiv i forhold til, hvad der skete i byen før og under kongebesøget. Entusiasmen og begejstringen for det kommende visit blev fremstillet forholdsvis nøgternt og uden de samme store følelsesudladende og maleriske fremstillinger, der prægede den lokale presse. Bybilledet blev beskrevet som værende rigt udsmykket med såvel dannebrogssflag og billeder af såvel den afdøde konge og dennes søn, den nuværende konge. Stemningen blandt de fremmødte til indvielsesceremonien blev fremstillet på følgende måde:

”De kongelige Herskaber hilstes overalt med kraftige Hurraraab fra den forsamlede Mængde.”²⁰⁸

Byens interesse for kongebesøget og hvorledes byen var pyntet i dagens anledning, fik også en kommentar med på vejen af Berlingske Tidens korrespondent:

”I mange Forretninger er der arrangeret Vinduesdekorationer, ligesom der flere Steder paa Hovedgaderne ses store Billeder af Kongen og Dronningen og af vor afdøde Konge, omgivne af Dannebrogssflag. Adskillige større Forretninger vil holde deres Butiker lukkede under Afsløringshøjtideligheden.”²⁰⁹

---

²⁰⁷ Nordjyllands Social-Demokrat 27/9 1910

²⁰⁸ Berlingske Tidende 27/9 1910

²⁰⁹ Berlingske Tidende 28/9 1910

De udvalgte citater fra Berlingske Tidende kan trods deres forholdsvis objektive tone alligevel godt være med til dels at give et billede af situationen, samt bruges i en af- og bekræftelse af nogle af de lokale avisers mere følelsesladede og subjektive udsagn og fremstillinger.

Berlingske Tidendes dækning af begivenhederne gav læseren et billede af en talstærk menneskemængde, som var positivt indstillet overfor kongebesøget. Tonen blev dog ikke på noget tidspunkt ligeså malerisk og ærbødig som det kunne ses i Amtstidendes fremlægning. Den mere neutrale fremstilling kunne dog bekræfte den entusiasme, som Amtstidende og Stiftstidende kom frem til og afkræfte Social-Demokratens påstande om afstandstagen i befolkningen til begivenheden. Det, som taler for denne tolkning, må være, at byen var rigt udsmykket med dannebrogssflag og kongebilleder. Desuden påstanden om, at flere butikker valgte at lukke.

Billede taget ned ad Østerå mod havnen med rytterstatuen til højre i billedet. Illustreret Tidende 25/5-1879.

Helt alene stod Social-Demokraten dog ikke i sin afstandstagen til hele det royale cirkus. Politikken havde også en mand på stedet, og selvom denne ikke benyttede samme hånlige og

sarkastiske tone, så var dennes beretning dog med til at understrege det kritiske syn på hele sagen.

Politikkens fremstilling var endnu et eksempel på, hvorledes en i princippet enkel hændelse kunne blive fremstillet på forskellige måder. Avisen lagde sig hverken helt op ad Amtstidendes eller Stifttidendes begejstrede tone, ej heller helt op ad Social-Demokratens diametralt modsatte fremstilling. Et eksempel på Politikkens balancegang mellem de lokale avisers holdning kommer til udtryk, da avisen beskrev Aalborg som en kongetro by i almindelighed, men uden videre snobberi, hvilket ellers var et yndet udtryk i Social-Demokraten. Endvidere postulerede avisen, at man i Aalborg ikke længere så et kongebesøg som nogen specielt stor begivenhed. En påstand som Stiftstidende og Amtstidende vel næppe kunne nikke genkendende til.

Alt i alt tyder Politikken, ved første indtryk, på at være en avis, ligesom Berlingske Tidende, der skal tolkes som værende forholdsvis neutral og nøgtern i sin fremstilling af begivenhedernes gang. Denne tolkning er det dog for tidligt at drage, eftersom Politikkens journalist senere bekendte kulør, og i klare subjektive vendinger beskrev Grosserer Klingenberg i en nærmest latterlig tone:

*"Klingenberg er Typen paa en Kongeafløser, en af disse hyggelige Højrematadorer. Der ikke vide, hvad de gøre, men som efterhaanden alligevel bliver alle Komitéers Formænd og faar denne Verdens Goder med tilhørende Dobbelttakke og fem smaa Hager i Etager(...) Det fortælles, at Klingenberg selv har skænket 15.000 kr. til Rytterstatuen"*²¹⁰

Ovenstående citat kan modsat det udvalgte fra Berlingske Tidende ikke umiddelbart give billede af stemningen i byen. Derimod kan latterliggørelsen af Grosserer Klingenberg og dennes generøse tilskud til rytterstatuen måske alligevel bidrage lidt til Social-Demokratens kritiske og hånlige kommentar til inskriptionen "Rejst af byens borgere". En mand med hans udseende og velstand kan vel næppe karakteriseres som værende en gennemsnitlig repræsentant for byens borgere, og avisen sår derved lidt usikkerhed om motivet for opstillingen af statuen.

---

²¹⁰ Politiken 28/9 1910

Politiets håndtering af begivenhedernes gang

Et kongeligt besøg i Aalborg var dengang som nu ikke en helt almindelig begivenhed, og et stort opbud af mennesker var forventet. Dels til håndtering af begivenhedernes gang og som følge af at landets statsoverhoved var på besøg, var politiet selvfølgelig repræsenteret.

Vi fandt det derfor interessant at undersøge, i så vid udstrækning dette var muligt, hvorledes politiet valgte at håndtere kongebesøget samt hvordan det rent faktisk havde forløbet. Denne vinkel kunne måske være med til at be- eller afkræfte nogle af de forskellige avisers påståede opbud af mennesker eller mangel på samme. Hvor mange betjente der var involverede i dagens begivenhed, og hvor stor en del disse udgjorde af den samlede aalborgensiske politistyrke vides ikke. Dog stod betjentene, som det også vil fremgå i næste afsnit om filmmaterialet, i lange kæder for at holde menneskemængden tilbage. Herudfra mener vi at kunne tolke, at ordensmagten havde været talrigt repræsenteret.

Dog er det lykkedes at finde frem til Aalborg Byfogeds dagsjournal fra 1891-1912, hvor der nedskrevet en reaktion på dagens begivenheder. Denne reaktion er udtrykt overfor byens *politimester* og vedkommende som kom med denne tilkendegivelse var såmænd kongen selv:

*"Forinden sin Afrejse igaar Aftes har Hans Majestæt Kongen overfor mig udtalt sin Tak og Paaskønelse af den maade, hvorpaa Polititjenesten blev udført under Kongebesøget her i Byen samt sin Tilfredshed med Politiets besindige og elskværdige Optræden overfor Befolkningen."*²¹¹

Denne udtalelse er først og fremmest af en høflighedsmæssig karakter, og den fortæller ikke umiddelbart noget om politiets styrkemæssige opbud eller lokalbefolkningens antal. Dog er det værd at bide mærke i, at politiet bliver rost for deres besindighed over for befolkningen. Hvis den fremmødte skare havde været fåtallig og rolig, som Socialdemokraten hævdede, ville en besindig opførsel fra politiet nok være typisk og ikke bemærkelsesværdig. Har der derimod været mange mennesker og optakt til lidt tumult for at få en god plads, som såvel Stiftstidende og Amtstidende påstod, ville en besindig frem for en mulig grovere behandling af folk netop blive bemærket. Vi syntes derfor, at dagsbefalingen, understøttet af diverse avisudsagn, til dels kan være med til at bekræfte at der har været et betydeligt opbud af mennesker på dagen for kongebesøget.

---

²¹¹ Aalborg Byfoged. "Dagsbefalinger 1891-1912". Dagsbefalingen 29. sept. 1910. Bilag 3

Nu hvor de forskellige skrevne kilders fremstilling af begivenhederne er opridset og kommenteret, vil vi bevæge os over i en anden form for kildemateriale, som i ordets bogstaveligste forstand kan danne et klarere billede af hændelserne.

Billede- og filmmateriale

Udover journalister var der på dagen også fotografer og sågar filmfolk tilstede. Flere af aviserne bragte op til flere billeder af såvel statuen som begivenhederne på Nytorv.

Mest revolutionerende, men samtidig en bekræftelse af situationens usædvanlige karakter, var en filmoptagelse af kongebesøget og den efterfølgende indvielsesceremoni. Udover at give et helt exceptionelt billede af begivenhedernes gang markerede filmklippet også et historisk punkt i Aalborgs historie, eftersom det 8 min lange filmklip er den første filmoptagelse i Aalborg.

Blandt det udvalgte fotomateriale er der specielt tre billeder, som skiller sig ud, dels i kraft af deres gode kvalitet, dels i høj grad pga. deres indfangning af stemningen og visualiseringen af menneskene.

De to udvalgte billeder fra Illustreret Tidende viser, hvorledes byen er pyntet op med dannebrogssflag, og hvorledes trængslen dels omkring kongekareten og på Nytorv har fundet sted. Om der har været 15.000, som Amtstidende satte som minimum eller 30.000, som Stiftstidende satte som maksimum, er ikke til at sige, men ved at se nærmere på de to billeder af folkemængden på Nytorv, som for øvrigt at taget fra to forskellige vinkler, er det muligt at konstatere følgende:

- Menneskemængden har stået tæt.
- Folk stod hen ad Nytorv, stod i vinduerne og enkelte på tagene. jf. billede p. 75
- Folk stod ned ad Østerå (jf. billede på p. 78)
- Et opbud på mellem 15.000 til 30.000 er meget sandsynligt.

På Aalborg Stadsarkiv findes der, på VHS-bånd, en kopi af de første filmoptagelser i Aalborg. Titlen på dette 8 minutter lange filmklip er ”Kongebesøget i Aalborg & indvielsen af Chr. IX’s Statue den 27. september 1910” og er optaget af Fotorama i Århus.

Filmklippet er ikke en uafbrudt lang optagelse, men derimod en sammensætning af dagens højdepunkter. Derfor har vi valgt, ligesom med billedmaterialet, at opstille i punktform, hvad der kan tolkes ud fra dette filmklip:

- Byen er pyntet meget op, og der er dannebrogssflag dels på facader men også på stænger ud ad de fleste vinduer omkring Nytorv.
- Folk sidder i vinduerne, og tætheden stiger, jo nærmere man er på Nytorv. Så langt op som til Gammel Torv kan man ane folk i vinduerne.
- Der er megen trængsel omkring statuen, og da politiet på et tidspunkt har problemer med at holde folk tilbage, inden kongen kommer, træder Borgmester Bornemann selv frem og beder folk om at rykke tilbage.
- Folk står meget tæt.
- Filmklippene er filmet i menneskehøjde og ikke taget i fugleperspektiv ligesom de udvalgte billeder. Dette betyder, at ud fra filmklippene er det ikke muligt at komme med et konkret bud på folkemængdens størrelse.

Delkonklusion

Som afslutning på dette afsnit mener vi derfor at kunne konkludere, at entusiasmen for hhv. det kongelige besøg samt den nye kongestatue syntes generelt, at være stor i den aalborgensiske befolkning. Dette bekræftes i såvel lokale og nationale aviser uafhængigt af hinanden. Det udvalgte billedmateriale samt filmklippene bekræfter det store opbud samt indbyggernes interesse for kongen. Endvidere at Nordjyllands Social-Demokrat har givet flere eksempler på hvorledes man har gået på kompromis med sandheden, og derved fremstillet hændelser i et meget subjektivt lys for at opnå ønskede resultater. Og slutteligt at indvielsen af rytterstatuen, trods den generelle høje entusiasme herfor, har kunnet splitte sindene i Aalborg.

Stilmæssigt opfylder rytter og hest de teoretiske krav. Den neutrale fremstilling hjælper mht. tyngde da alle fire ben er forbundet med sokkelen. Hippologisk er hesten også gengivet korrekt og dens fremstilling påvirker ikke fokuset på rytteren. Disse to er endvidere klassisk forbundet med rytterens tag i tømmen.

Teoretisk set er rytterstatuen et symbol på hvorledes dele af Aalborgs befolkning ønsker fortiden husket. Implicit påvirker dette erindringen om en historisk periode. Ud fra dette mener vi, at man skal betragte modstanden fra såvel den socialdemokratiske gruppe i byrådet

og avisen Social-Demokratens eftersom de ikke ønsker, at perioden skal erindres med udgangspunkt i en kongestatue.

I vores arbejde med rytterstatuen af Kong Christian IX har vi benyttet os af flere forskellige slags kilder; byrådsforhandlinger, aviser, billede- og filmmateriale. Disse har, hver for sig og kombineret, understreget den omfattende debat, der herskede om rytterstatuen i Aalborg både før og under dennes opstilling.

Forholdet mellem Schlepppegrell-statuen og Christian IX's rytterstatue

Udseendemæssigt og kunstnerisk er der visse lighedspunkter mellem de to statuer, eftersom begge er fremstillet i en meget rolig positur.

Herefter ophører lighederne til gengæld også, da de to personer intet har til fælles. De repræsenterer hver sin historiske periode: hhv. midten af og sidste halvdel af det 19. århundrede. Endvidere var Schlepppegrell en lokal skikkelse i Aalborg, hvorimod Kong Christian IX var en national person.

Skipper Clement-statuen

Eget foto

Præsentation af Skipper Clement

Clement Andersen, dog bedre kendt som Skipper Clement blev født omkring 1485 ved Vedsted i Vendsyssel af en selvejerbondefamilie. Hans første egentlige tilknytning til Aalborg kom i forbindelse med, at han i en tid var købmand i byen. Hans titel ”Skipper” tilfaldt ham, da han var i Christian II’s tjeneste og opnåede rang af underadmiral. I 1525 begik han dog mytteri under den daværende konge, Frederik I, for i stedet at begå kapervirksomhed i sin gamle herre, Christian II’s, tjeneste.²¹²

I tiden 1534-36 led Danmark under borgerkrigsagtige tilstande, og konflikten er kendt som Grevens Fejde. Kort fortalt bestod denne konflikt af to parter. Disse var på den ene side Christian III, og den anden det tyske Hansa-forbund som havde til mål at genindsætte den fængslede Christian II på tronen. Hansa-forbundets mand i Danmark var Grev Christoffer af Oldenburg, og i sensommeren 1534 havde denne kontrol over hele Danmark undtagen Jylland. I den forbindelse blev der skabt kontakt mellem Grev Christoffer og Skipper Clement. Skipper Clement og hans folk blev sendt til Aalborg med det formål at vende lokalbefolkningen imod den lokale adel, og derved erobre landsdelen.²¹³ Skipper Clement ankom til Aalborg i september 1534, og var reelt leder af byen indtil dennes senere fald i december samme år. Oprøret bredte sig ned i gennem Jylland til Randers. I mellemtiden havde Hansa-Forbundet og Christian III sluttet fred, så Skipper Clement stod nu alene i sit bondeoprør. Ved Randers kunne bondehæren ikke bryde igennem og Skipper Clement trak sig tilbage til Aalborg, hvor han selv måtte opleve at blive belejret af Christian III’s feltherre Johan Rantzau. Aalborg faldt, men trods det at han var blevet såret, lykkedes det dog for Skipper Clement at flygte. Han blev dog senere fanget i Storvorde uden for Aalborg af Rantzaus tropper.²¹⁴ De næste tre år tilbragte Skipper Clement som fange under kummerlige forhold i hhv. Gottorp, Flensborg og Kolding, inden han blev henrettet i Viborg i 1536.²¹⁵

Stil og udseende

Statuen af Skipper Clement blev opstillet på pladsen ved Hobrovej, hvor denne skæres af Vestre Allé og Ny Kærvej, den 25 februar 1932.²¹⁶ Statuen er ikke siden blevet flyttet og står stadig på sin oprindelige plads.

---

²¹² Jensen, Lars Tvede ”Jylland i oprør – Skipper Clement-fejden 1534” Århus 1985. p.106

²¹³ Ibid. p.18

²¹⁴ Ibid. p.7

²¹⁵ Djernø, Kjeld (1990) p. 1

²¹⁶ Nordjyllands Socialdemokrat 25/2 1932

Skulpturens udseende afbilder en brysk og barsk udseende mand, der er iført rustning og med højre hånd holder stramt på et stort tohåndssværd, der samtidig også fungerer som støtte. Hvor højre hånds solide greb om sværdet symboliserer styrke og kontrol skal venstre hånd, som er åben og blottet, symbolisere hans forbindelse med bønderne, da den nøgne hånd er deres fornemste og vigtigste arbejdsredskab.²¹⁷ Hvorvidt Skipper Clement drog i kamp på hesteryg eller ej, ved vi ikke. Dog mener vi at kunne konkludere, at en rytterstatue i dette tilfælde ville have været upassende og ikke i den ånd, som statuen er bygget i. Den forøgelse i statuens højde, som en hest uden tvivl kunne have bidraget med, bliver der kompenseret rigeligt for med den 3½ meter høje sokkel, som drager næsten lige så stor opmærksomhed som statuen selv. Ser man nærmere på statuens udseende og opbygning, er det muligt at finde flere tegn på Skipper Clements rolle som dels folkets mand og en stærk leder.

”..han (Johannes Bjerg) har skildret Skipper Clement ud fra en bondetype fra vor tid. Det er en stærk rødhaaret jydekarl, i slægt med Johannes V. Jensens figurer i Kongens Fald...”²¹⁸

Næppe en hårpragt og et udseende, der ville være klædeligt for en kongelig. De strittende hårtotter har faktisk en funktion, eftersom manglen på en hjelm skal symbolisere oprørslederens resolute sind og konstante fremfærd mod overmagten, hvilket i tilfældet som her har gjort, at hjelmen er glemt.²¹⁹ Sluttelig må statuens højde og drøjde siges at spille en sidste og afgørende rolle. Med sine 3,3 meter i højden, den dominerende rustning og et sværd på 2,7 meter, lader den ikke megen tvivl tilbage om, at Skipper Clement skulle fremstå som en stærk leder i såvel fysisk som psykisk forstand.

Der eksisterer ikke noget maleri eller nogen præcis beskrivelse af Skipper Clement udseende. Derfor er kunstnerens gengivelse af ham ret upålidelig. Derfor har man valgt, at fremstille ham udelukkende ud fra den samtid han har virket i samt hvad han har bedrevet. Set ud fra vores teori, kan vi her tale om, at ud fra B's opfattelse af perioden A har prøvet at genskabe Skipper Clement. Tillige set ud fra den brugte teori er Skipper Clements udformning med til at understrege hvorledes initiativtagerne og kunstneren har ønsket at påvirke beskuerens

---

²¹⁷ Aalborg Stiftstidende 25/2 1932. Dette er kunstneren Johannes Bjergs egen fremstilling som han giver udtryk for i interviewet.

²¹⁸ Swane, Leo.” Johannes C. Bjerg. Vor Tids Kunst nr. 9”. København 1932. p. 17.

²¹⁹ Nordjyllands Socialdemokrat 25/2 1932

indtryk, og derved forsøgt at skabe en fælles kollektiv erindring af den portrætterede person. (jf. teoriafsnit p. 16-17)

Statuens materiale er bronze og soklen er lavet af mursten. Disse er på sin vis både simple og sædvanlige materialer i forbindelse med statuer og sokler. I Skipper Clements tilfælde var den oprindelige plan dog, at der skulle suppleres med en hesteskoformet plads med en mosaik rundt om monumentet.²²⁰ På mosaikken skulle der desuden have været en illustration af Skipper Clements henrettelse i Viborg, men af økonomiske grunde kunne dette projekt ikke gennemføres.²²¹

Prisen for skulpturen blev på ca. 30.000 kr., og Carlsberg-Fonden betalte halvdelen.²²²

Kunstneren bag værket

Statuen af Skipper Clement, som står på pladsen ved Hobrovej, er udført i tiden fra 1927 til 1931 af den danske billedhugger Johannes Clausen Bjerg. Han blev født i 1886 i byen Ødis nær Kolding²²³ og døde i 1955.²²⁴ I 1908 boede han i København, hvor han arbejdede som billedskærer og studerede kunst på egen hånd. Fra 1911 til 1. Verdenskrigs udbrud i 1914 opholdte han sig i Paris, hvor han blev påvirket af den kubistiske skulpturkunst.²²⁵ Fra midten af 1920'erne fik Johannes Bjerg større bestillinger, hvilket fik en indvirkning på hans værker, der gradvist skiftede fra modernistiske eksperimenter til en mere nyklassicistisk stil. Han blev i de følgende årtier betroet flere officielle opgaver, heriblandt udarbejdelsen af op til flere historiske personer, der udover Skipper Clement i Aalborg også talte Hans Tausen i Ribe.²²⁶ Johannes Bjergs arbejde med Skipper Clement-statuen var resultatet af en konkurrence, som denne havde vundet over kunstnere som Alf Cock-Clausen, Aksel P. Jensen og Anders Bundgaard.

---

²²⁰ Aalborg Stiftstidende 25/2 1932

²²¹ Nordjyllands Socialdemokrat 25/2 1932

²²² Aalborg Stiftstidende 25/2 1932

²²³ Swane, Leo (1932) p. 11

²²⁴ Abildgaard, Hanne (1994) p. 53.

²²⁵ Leo Swane (1932) p. 12-15

²²⁶ Abildgaard, Hanne (1994) p. 161-162

Debatten om opstillingen af en Skipper Clement-statue²²⁷

Initiativet til rejsningen af en statue af den nordjyske oprørsleder kan spores helt tilbage til 1908 altså 24 år før statuens opsætning. Initiativtagerne bestod af en vis overlærer Asmussen fra Katedralskolen og direktøren for Spritfabrikkerne Harald Jensen. Harald Jensen var udover direktør også en af byens største iværksættere på det kunstneriske område, og med ham som initiativtager til projektet, må det siges, at idéen havde fået en god start. Initiativet skal dog ses ud fra den igangværende debat om opsættelsen et andet monument; Chr.IX's rytterstatue. De to aalborgensere var af den opfattelse, at et monument for en lokal helt ville være langt naturligere, og debatten blev startet.²²⁸ Dette initiativ bekræftes i såvel Politiken 15/4 1908 og i Aalborg Stiftstidende 18/4 1908. Selv samme Harald Jensen blev efterfølgende formand i "Komitéen for Opførelsen af et Monument for Skipper Clement", og denne komité's mål var at indsamle 16.000 kr. til dette projekt.²²⁹

Tiden op til den statuens opstilling skulle vise sig at være fyldt med diskussioner i aviserne og fremkosten af flere udkast til statuens udseende end det, vi kender i dag.

Dog skulle der næsten gå et år, før sagen bliver genstand for en mere alvorlig debat, og på daværende tidspunkt havde idéen fået opbakning af flere, og blandt dem en ret så markant personlighed i samtidens Danmark. Forfatteren Johannes V. Jensen, med rødder i den himmerlandske by Farsø, aflagde i marts 1909 Aalborg et besøg i anledningen af udgivelsen af hans nye bog, "Kongens Fald". Dette værk omhandler den konge, Christian II, hvis sag Skipper Clement førte, og i sin tale i Håndværkerforeningen d. 4/3 1909 blev der fra Johannes V. Jensens side endnu engang sat liv i debatten. Som nationalist og ikke mindst lokalpatriot benyttede Johannes V. Jensen Skipper Clement som en metafor dels for det forhold der på daværende tidspunkt synes at have hersket mellem den almindelige borger og den herskende klasse, og dels ønsket om en forstærket nationalfølelse. Han slutter af med følgende:

*"Men lad os, der lever, enes om at sætte den urolige Skipper et Monument her i Aalborg (...) Sæt ham på torvet, hvor Bønderne kommer ind fra Landet, for at de kan glæde deres Øjne ved, at denne Mand dér i Harnisk, væbnet til Tænderne, var en af deres egne, en Bonde, der stod paa sin Ret. Vend hans Ansigt mod Fjorden, ud mod Kastevindene paa den blaa Alfarvej, for at vi, idet vi følger hans Blik, kan blive mindet om den aabne stormende Verden der udenfor – Columbus Vej – der fristede Skipper Klemen og blev hans Skæbne."*²³⁰

²²⁷ I dette afsnit vil såvel debatten om initiativet bag statuen og placeringen af denne indgå.

²²⁸ Politiken 15/4 1908

²²⁹ Clausen, Alf Cock. "Skipper Clements Monument" København 1911. p. 482

²³⁰ Nordjyllands Socialdemokrat 5/3 1909

Om Johannes V. Jensens brandtale har sat skub i initiativet vides ikke, men kort tid efter, d. 22/3 1909 blev sagen for første gang taget op i Aalborg Byråd:

*”Andragende fra komitéen for Opførelsen af et Monument for Skipper Clement om, at Pladsen foran Toldkammerbygningen maa blive reserveret til det nævnte Øjemed. Det vedtoges efter Indstilling af Udvalget for de tekniske Anliggender at imødekomme Andraget.”*²³¹

Komitéen fik et positivt tilsagn fra ”Udvalget for de tekniske Anliggender”, og idéen synes at være blevet hjulpet godt på vej. Lige så interessant er det dog at erfare, hvor komitéen oprindeligt har ønsket, at deres statue skulle stå, nemlig på pladsen ved Toldkammerbygningen, og dermed i den anden ende af byen, end hvor den endte med at blive opstillet.

I oktober samme år omtales komitéen endnu engang i byrådsforhandlingerne:

*”Komitéen for Opførelsen af et Monument i Aalborg for et Skipper Clement andrager om, at det af afdøde Grosserer A. Abel i sin Tid skænkede Beløb af 1000 Kr. til Udsmykningen af Pladsen foran Toldboden maa blive overladt Komitéen som Bidrag til Monumentets Opførelse. Havneudvalget erklærer sig rede til at afgive Beløbet til det angivne Øjemed, naar dets Realisation er sikret. Komitéen svares i Overensstemmelse med Havneudvalgets Erklæring.”*²³²

Finansieringen af statuen var gået i gang, og muligheden for at få et kommunalt bidrag søgtes også afprøvet. Havneudvalget, som bestyrede det ønskede beløb, tilkendegav deres finansielle støtte, dog med det forbehold, at der skulle fremvises konkrete forslag.

Det første konkrete bud på et Skipper Clement monument så dagens lys i september 1911, hvor kunstneren Alf Cock-Clausen i tidsskriftet ”Architekten” gav sit bud på og argumentation for et monument af oprørslederen. Alf Clausen var modstander af, at Skipper Clement skal afbildes på en statue, også selvom denne form i tiden var den mest populære. En logisk grund til Alf Clausens afstandstagen til denne form for portrættering skyldes, at ingen

---

²³¹ Byrådsmøde 22/3 1909 ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger 1908-09”. Aalborg 1912. p.152.

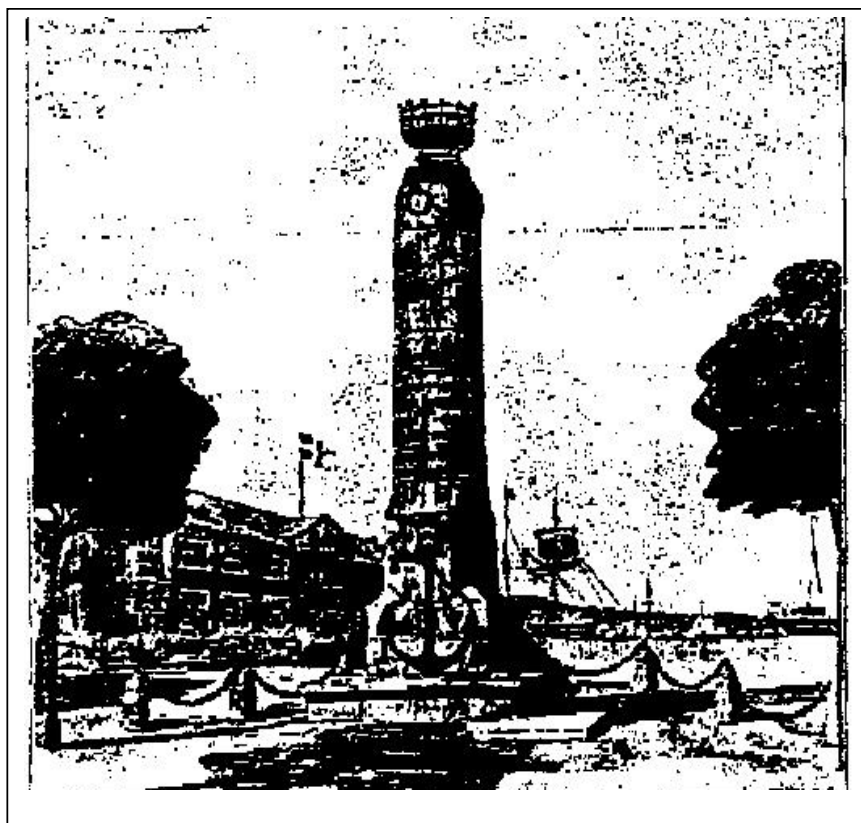
²³² Byrådsmøde 18/10 1909. ”Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlinger for 1908-09” Aalborg 1912. p. 101

vidste med sikkerhed, hvordan Skipper Clement så ud, og en statue af manden ville give en falsk fremstilling.²³³

Derimod mente Alf Clausen, at et monument over Skipper Clement måtte tage sit udgangspunkt i de mere mentale forestillinger, eftertiden dels havde om manden og den voldsomme og urolige periode, han virkede i. Voldsom og urolig syntes derfor også at passe fint i beskrivelsen af Alf Clausens udkast og de materialer, det skulle bygges i. Som det fremgår af tegningen var der tale om en høj varre bygget i granit:

*”paa toppen af den en Jærnkurv, hvor paa Festaftner (f. eks. Sct. Hans og Nytaarsaften) Begbaalet skulde lyse som Aalborgs Vartegn.”*²³⁴

Endvidere skulle granitsøjlen prydes med en indhugget beretning om Skipperen. Hans egenskaber som hhv. kriger og sømand skulle komme til udtryk ved et rustent sværd og et anker ved søjlens fod. Alt i alt må man sige, at dette bud var af den mere voldsomme karakter og havde et tilnærmelsesvis okkult skær over sig med sine grove materialer, begbål, rustent sværd og anker. Dette projekt forblev dog bare et udkast, og der hørtes ikke mere til det siden hen.

Alf Cock-Clausens udkast til et Skipper Clement monument. Gengivet i tidsskriftet Architeecten 1911.

²³³ Clausen, Alf Cock (1911) p.482

²³⁴ Ibid. p.483.

Vores videre undersøgelse af sagen bragte os frem til 1924, hvor debatten endnu en gang syntes at få et mere konkret udgangspunkt. I tidsskriftet "Fra Himmerland og Kjær Herred" nr. XIII fra 1924, er der en kort, men relevant artikel om opstillingen af en Skipper Clement-Statue i Aalborg. Aksel P. Jensens udkast afbilder en "... ægte nordjysk Skikkelse, ingen vil tage fejl af, hvor denne svært bevæbnede, trodsige Mand hører hjemme."²³⁵ Citatet forklarer udmærket, at der er tale om et monument af en nordjyde med tilknytning til Aalborg by. Udseendemæssigt er Aksel P. Jensens statue mere robust opbygget og mindre detaljeret end Johannes Bjergs statue. Fremtoningen i Aksel P. Jensens statue lægger endvidere mere vægt på personens krigeriske side i form af en meget dominerende udrustning bestående af såvel hjelm, og hvad der synes at fremstå som en rustning, der dækker størstedelen af kroppen. Hos

Aksel P. Jensens udkast til et Skipper Clement Monument. Gengivet i "Fra Himmerland og Kjær Herred" 1924.

Johannes Bjerg er der gjort plads til at vise, at der var mere bag Skipperen end en ren soldat. Dette kommer dels til udtryk i den manglende hjelm og den blottede hånd, der skal symbolisere dennes forbindelse til bondestanden. Afslutningsvis skal det dog nævnes, at Aksel P. Jensens statue kun var et udkast, og havde han fået den endelige bestilling, kunne flere ting, såsom detaljerne,

måske have været anderledes.

Placeringen af Skipper Clement statuen blev kraftigt debateret i samtiden. Det skete blandt andet på et møde mellem "Komitéen for Opførelsen af et Monument for Skipper Clement", hvor også kunsteren Johannes Bjerg og Arkitekten Steen Eiler Rasmussen deltog. Under

²³⁵ Stenholm, J. P. (red.) "Skipper Clements Minde – Mindesmærkes i Aalborg" Aalborg 1924. p. 170

mødet blev det foreslået at opstille skulpturen i Aalborg Slotshave, men dette forslag blev fejlet af bordet af Amtmand Bache. Deruover mente de tilstedeværende ikke, at staten ville gå med til denne placering. Komitéen nåede derefter til enighed om at opstille skulpturen der på sin nuværende plads.²³⁶

Nordjyllands Socialdemokrat mente, at den valgte placering var et stykke uden for byens centrum, men tilføjede, at der sikkert inden kort tid vil være et tæt bebygget kvarter omkring statuen. Dog skriver Socialdemokraten, at skulpturens naturlige plads ville være ved Aalborg Slot, med det forbehold at der kunne skabes plads og rum til den, så den ikke vil komme til at stå indeklemmt.²³⁷

Kunsteren selv, Johannes Bjerg, mente, det var en udmærket plads, endda den bedste plads, der havde været på tale. Det begrunder han med, at der var fri mulighed for at regulere området omkring statuen for på den måde at bringe pladsen i samklang med skulpturen. Hvis dette sker, tilføjede Johannes Bjerg, bliver det en god ordning. Endvidere kom han med denne kommentar: "... *Placeringen, som jo har voldt os ikke saa lidt Bryderi.*"²³⁸ Dette citat illustrerer udmærket den debat, der har været omkring placeringen, og udtrykker, at det ikke har været let at nå til enighed omkring skulpturens placering.

Inden statuen blev stillet op i Aalborg, var den på kunstudstilling i Oslo, hvor den stod i knap et år.²³⁹

Ved opstilling af Skipper Clement statuen fandt der ingen indvielsesceremoni sted, og ingen repræsentanter fra Byrådet eller komitéen, der har haft med monumentet at gøre, var til stede. Dette bunder muligvis i, at debatten havde været i ca. 24 år. Indenfor en så lang tidsperiode er det muligt at tro, at nogle af ophavsmændene enten er faldet fra af naturlige årsager eller har mistet interessen. Derudover kunne debatten og de forskellige forslag til statuen have skabt uenigheder blandt de involverede. Det faktum, at statuen havde været i Oslo og blev opstillet på en kold vinterdag i februar, kunne også være en afgørende faktor for det manglende opbud af mennesker.

---

²³⁶ Aalborg Stiftstidende 14/1 1931

²³⁷ Nordjyllands Socialdemokrat 14/1 1931

²³⁸ Nordjyllands Socialdemokrat 14/1 1931

²³⁹ Nordjyllands Socialdemokrat 14/1 1931

Selvom at indvielsesceremonien var beskeden, fik den dog plads i tre af byens aviser. Aalborg Stiftstidende beskrev kort og enkelt statuens udseende, og bidrog i det hele taget ikke med nogen større promovering af denne.²⁴⁰ Aalborg Amtstidende bragte en meget kort og nærmest telegrafisk skrevet artikel, der bl.a. indeholdt forkerte oplysninger omkring statuens vægt. Artiklen var skrevet på en ret uengageret måde, og det virker, som om avisen var repræsenteret mere af pligt end af lyst.²⁴¹ Nordjyllands Socialdemokrat bragte derimod en længere artikel omkring opstillingen af statuen, hvori de bl.a. interviewede billedhugger Bjerg, der fortalte lidt om statuen og begrundede dens udseende. Avisen afslutter med at konstatere, at Aalborg havde sit varetegn.²⁴²

Den 14/3 1932, behandlede Skipper Clement-statuen i byrådet. Her overtog byrådet ansvaret for vedligeholdelsen og takkede for monumentet, hvilket betød at statuen officelt blev kommunens ansvar.²⁴³

I starten af 1960'erne blev det diskuteret, hvorvidt Aalborg Slotshave skulle åbnes for offentligheden, og i den forbindelse så bl.a. museumsdirektør Kirkeby en anledning til igen at ansøge om Skipper Clement statuens opstilling ved Aalborg Slot. Der blev udvekslet en del korrespondance mellem Museumsdirektør Kirkeby, Stiftamtmand Lock, Arkitekt Leopold Teschl, Knud Preisler fra Inspektoratet for De Offentlige Lysthaver i København og Magister Stig Barfoed. Alle de omtalte personer undtagen Knud Preisler fra København var fortalere for en flytning af statuen til Aalborg Slot. Som Statens repræsentant afviste Knud Preisler de forskellige anmodninger med følgende ordlyd:

*”...det vil være forkert at placere en statue i slottets tidligere voldgrav nord for slottet, idet havneinspektoratets forslag i 1962 til boligministeriet vedrørende en sanering af voldområdet ved Aalborg slot, tilsigter at rense voldområdet for fremmede elementer”*²⁴⁴

Endvidere slog Knud Priesler fast i samme brev, at statuens placering ved Hobrovej ikke var et resultat af en kompromisløsning mellem de involverede parter, og derfor så han ikke nogen

---

²⁴⁰ Aalborg Stiftstidende 25/2 1932

²⁴¹ Aalborg Amtstidende 25/2 1932

²⁴² Nordjyllands Socialdemokrat 25/2 1932 – I afsnittet omkring udseende og stil, har vi været inde på hvad det er Johannes Bjerg fortæller om statuen.

²⁴³ Byrådsmøde 14/3 1932 ”Uddrag fra Aalborg Byråds forhandlinger for 1931-32” 1932 Aalborg p. 160.

²⁴⁴ Bilag 4. Brev fra Knud Preisler, Inspektoratet for De Offentlige Lysthaver. Kbh 17/11-1964

overbevisende grund til at den skulle flyttes til et område, der i forvejen var ved at blive saneret.²⁴⁵

De ovenstående forslag om hvor statuen skulle placeres er kendetegnende for den lange debat både før under og efter statuens opsætning. Når dette er sagt, er det dog væsentlig at konstatere, at ingen af de involverede parter kunne basere deres argumentation for en placering, set ud fra et historisk korrekt aspekt. Denne påstand bygger vi på de resultater, som J. P. Stenholm fremlagde tilbage i 1918.

J. P. Stenholms tilførte på daværende tidspunkt historien om Aalborghus Slot og dettes oprindelige placering et nyt og interessant perspektiv. Det er og var en kendt sag, at Skipper Clement såvel under sit korte styre af byen samt under slaget mod feltherren Rantzau opholdt sig i denne befæstning. Derfor er og var de resultater, som J. P. Stenholm publicerede i 1918 umulige at komme uden om. Den hvidkalkede bygning, som i dag ligger nede ved fjorden, bliver betegnet som Aalborg Slot. Denne antagelse er korrekt, men har derimod ikke det fjerneste at gøre med det Aalborghus Slot, som Skipper Clement opholdt sig på og kæmpede fra, hvilket er en hyppig fejltagelse blandt flere, som har skrevet om emnet.

Med Skipper Clement faldt det gamle slot, og umiddelbart efter 1534 blev det, vi kender i dag, bygget nede ved fjorden. Det gamle slot havde dog en efterfølgende levetid på omtrent 150 år.²⁴⁶ I slutningen af det 18. århundrede foretog ejeren af grunden, en vis gartner Mørk, nogle betydelige forandringer af grunden og stødte i den forbindelse på de gamle slotsrester. Dette vakte Inspektør ved det Naturvidenskabelige Museum, Dr. Phil. Henrik Bech's interesse, og der blev foretaget udgravninger. Det blev fastslået, at dette var den oprindelige placering af det Aalborghus Slot, som Skipper Clement havde opholdt sig på. Dette slot lå ikke nede ved fjorden, men ved det i slutningen af 1700-tallet daværende og nuværende Brandstrupsgade.²⁴⁷ J. P. Stenholm kommer dog frem til en næsten lignende konklusion, at slottet skulle ligge midt i, 1918 og nuværende, Rantzaugade.²⁴⁸ Disse to gader ligger tæt op ad hinanden, så de to forskeres placering af slottet skal ikke ses som to modstridende, men derimod skal de være med til at afkræfte den formodning om, at Skipper Clements

---

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Stenholm, J.P. "Skipper Klement – og Aalborg Slot" Aalborg 1920. p. 141

²⁴⁷ Ibid. p. 142

²⁴⁸ Ibid. p. 147

Aalborghus lå nede ved fjorden. J. P. Stenholm slutter meget passende af med følgende citat, som bidrager med en ny vinkel på debatten:

*”Naar Aalborg By engang rejser Klement et Mindesmærke – et større beløb er alt for Aar siden indsamlet -, bør det staa paa den indhegnede Mølleplads ved Enden af Rantzausgade. Her indskrev den modige Søulk sit Navn i Byens Historie.”*²⁴⁹

Manglende elementer i debatten og tilblivelsen af en Skipper Clement statue

Vi har nu præsenteret og diskuteret de forskellige debatter, som har foregået før, under og efter opsettelsen af statuen. Når dette er sagt er vi desuden bevidste om, at der stadig står enkelte ubesvarede spørgsmål tilbage. Spørgsmål hvis svar kunne være med til yderligere at synliggøre den lange proces, som tilblivelsen af denne statue har været igennem.

De tilbagestående spørgsmål er: Hvem og hvor mange, udover Harald Jensen sad i den såkaldte ”Komité for Opførelsen af et Monument for Skipper Clement”? Hvorledes blev de forskellige statue- og monumentudkast modtaget? Hvorfor blev Johannes Bjergs statue valgt til sidst?

En besvarelse af disse spørgsmål er blevet søgt i de kilder, som vi har fundet relevante. Disse kilder har omfattet Harald Jensens personlige korrespondance, byrådsforhandlinger, gennemgang af tidsskriftet ”Architekten” i perioden 1908 til 1933 og de lokale aviser. Til vores ærgrelse kunne disse kilder ikke give os svaret.

Svarene kunne uden tvivl have været med til at løfte sløret endnu mere for den lange proces, som Skipper Clement statuen gennemgik. Trods disse mangler er vi dog stadig af den overbevisning, at vi er kommet frem til et tilfredsstillende resultat, dels med at give et billede af den lange proces, og ikke mindst, at det er første gang, at der er foretaget en sådan forening og brug af kilder i forbindelse med Skipper Clement-statuen i Aalborg.

Delkonklusion

Hvorfor ender Skipper Clement statuen med at stå på Hobrovej, når man oprindeligt fra komitéens side ansøgte om at få den opstillet ved pladsen ved Toldkammerbygningen? Og hvorfor den kraftige agitation for at få statuen opstillet ved Aalborg Slot? Og endelig:

---

²⁴⁹ Ibid. p. 147

Hvorfor har man overhovedet opstillet en statue af en mand, der indirekte var skyld i, at byen først blev belejret og derefter plyndret og hærget? Dette er de hovedspørgsmål, som vi synes, kan udledes af den behandlede debat.

Da ”Komitéen for Opførelsen af et Monument for Skipper Clement” i marts 1909 henvendte sig til byrådet, var det med et ønske om at få et minde rejst af en lokale helt på pladsen ved Toldkammerbygningen. Komitéen fik medhold, og initiativet udviklede sig. Hvorfor det endelige statue ikke står på den oprindelige plads, ved vi ikke. Dog mener vi, at vi ud fra sagens lange forløb kan finde et svar. Det er ligesom med den halv-anonyme opstillingsceremoni, at placeringen blev en helt anden. Også her, mener vi, har det tidslange forløb gjort det umuligt at benytte den oprindelige plads, da denne næppe har kunnet være stillet i bero i 24 år, indtil man var kommet til enighed i debatten om statuen. Pladsen på Hobrovej er måske i nogens øjne malplaceret, men måske var den det eneste alternativ på daværende tidspunkt? Andre følte derimod, at statuen burde stå nede ved Aalborg Slot, da dette symboliserede et mere naturligt opstillingssted. Dette blev som sagt ikke til noget, og det virkede desuden ret urealistisk at opstille en offentlig statue her, eftersom slotshaven var lukket for offentligheden. At slotshaven var lukket for offentligheden, ser vi som hovedargumentet for, at Amtmand Bache og Staten ikke ønskede statuen opstillet her.²⁵⁰

I forbindelse med opstillingen i 1932 og i brevvekslingen mellem ledende aalborgensere og Inspektoratet for De offentlige Lysthaver i 1964-65, ser vi en klar tendens til, at statuen ønskes opstillet ved Aalborg Slot med henvisning til, at dette skulle være mere historisk korrekt. Denne argumentation, mener vi jf. J. P. Stenholms resultater, er uholdbar. Skulle flytningen af Skipper Clement-statuen tage sit udgangspunkt i historisk tilknytning, er en opstilling ved Aalborg Slot lige så ukorrekt historisk som pladsen på Hobrovej. Det slot, som Skipper Clement boede og kæmpede udfra, lå derimod ved det nuværende Mølleplads, og skulle statuen stå historisk korrekt, burde det være her.

Da Rantzaus landsknægte brød igennem Aalborgs forsvarsværker om morgenen d. 18. dec. 1534, blev byens omkring 900 forsvarere brutalt nedslagt. Under landsknægtenes plyndring af byen menes yderligere 1100 borger at have lidt samme skæbne.²⁵¹ Der er ingen tvivl om, at et

---

²⁵⁰ Bilag 5. Brev fra museumsdirektør Kirkeby til Aalborgs Borgmester Thorvald Christensen. Aalborg 7/5-1965.

²⁵¹ Tvede-Jensen, Lars (1986) p. 35-36

tal på omkring 2000 må siges at have været et hårdt slag for Aalborg på daværende tidspunkt. Nok havde Johan Rantzau og hans soldater påført befolkningen smerten, men det var Skipper Clement, der i sidste ende havde forskanset sig i Aalborg og dermed gjort byen til en krigsskueplads. Derfor har det undret os, hvorfor man fra den aalborgensiske befolkning har ønsket at mindes denne mand. Svaret skal måske findes i, at trods de hændelser han indirekte påførte byen, så har historien med tiden en tendens til at slette ubehagelige minder og fremmedgøre dem. Derfor har man små 400 år senere set mere på hans bedrifter som frihedskæmper og den lille og almindelige mands kamp mod overmagten. Havde man haft flere forskellige lokale berømtheder at vælge imellem, ville Skipper Clement måske den dag i dag ikke være afbildet på Hobrovej, men manglen på disse har gjort, at man har valgt at se igennem fingre med hans negative indflydelse på byen. Endeligt skal fremkomsten af en Skipper Clement statue også ses som en reaktion imod opstillingen af rytterstatuen, og havde det ikke været for denne var initiativet bag og opsættelsen af en Skipper Clement statue måske ikke blevet ført ud i livet.

Med udgangspunkt i erindringsteorierne er ovenstående et tegn på kollektiv erindring. Nok har Skipper Clement spillet en hovedrolle i forbindelse med byens plyndring, men eftersom størstedelen af initiativtagerne til statuen har valgt at se på ham som en lokal helt, forsøger de at skabe et kollektivt erindringsbillede af Skipper Clement. Dette ses desuden også i den fysiske fremstilling, eftersom kunstneren har arbejdet uden nogen form for kilder, som har kunne give et pålideligt billede af Skipper Clements udseende.

Har vi hørt det sidste til Skipper Clement statuen og dennes placering på Hobrovej? Sikkert ikke, da debatten måske får nyt liv, når den nye havnefront engang skal bygges.

Forholdet mellem Christian IX's statue og Skipper Clement statuen

Som omtalt i analysen af Christian IX var det en kreds af borgere der ønskede at vise den afdøde konge respekt ved at opstille en rytterstatue af ham. Christian IX var for Aalborg et symbol på fremgang, da byen havde udviklet sig kraftigt i hans regeringsperiode.

Da Christian IX monumentet blev diskuteret, var der en gruppe af borgere i Aalborg der gav udtryk for at de ønskede et monument af en lokal helt. Dermed opstod debatten omkring

Skipper Clement og om at denne lokale skipper tillige skulle have et monument. Er der en forbindelse mellem de to statuer?

De to skulpturere er forbundet via den tid de er blevet udtænkt i, og derudover var Skipper Clement en reaktion på debatten omkring opstillingen af Christian IX. Der er således et indbyrdes forhold mellem de to skulpturere, der udspringer af den historiske samtid, hvor de er blevet debatteret. Derimod er de afbildede personer ikke bundet sammen af en fælles fortid, da de ikke levede i den samme historiske periode.

By og Land, Cimbrertyren og Gåsepigen. Virksomhedsgaver til Aalborg by

Dette analyseafsnit vil, udover at være det sidste, også fremstå lidt anderledes end de foregående, eftersom vi her vil behandle tre statuer i et og samme afsnit, hvor vi førhen har behandlet statuerne enkeltvis. Denne fremgangsmåde skyldes, at disse tre statuer på flere måder skiller sig ud fra de forrige behandlede samt indbyrdes har flere ligheder.

Alle tre var de gaver til Aalborg by doneret af byens tre mest dominerende virksomheder. Cimbrertyren blev doneret af De Danske Spritfabrikker, Gåsepigen af tobaksfabrikanten C.W. Obel og By og Land blev doneret af Cementfabrikkerne.

Til forskel fra de tidligere behandlede statuer bar disse tre ikke præg af at afbillede en bestemt person, som havde ydet noget specielt for byen eller på anden måde havde gjort sig bemærket. Endvidere er forbindelsen mellem statue og giver umiddelbart også sværere at få øje på ved første øjekast i tilfældet med Cimbrertyren og Gåsepigen i forhold til de andre behandlede statuer. Det skal forstås på den måde, at de to statuer rent ikonografisk ikke giver et billede af forbindelsen mellem giver og motiv. Hertil havde Frederik Obel desuden også erklæret, at hans firma, tobaksfabrikken, på ingen måde havde interesse i, at statuen skulle symbolisere, at man fremstillede tobak.²⁵²

De tre virksomheder, som stod bag de forskellige donationer

Cementfabrikkerne (By og Land)

Skulpturen By og Land blev givet til Aalborg by af hele seks cementfabrikker fra Aalborg og omegn. De forskellige cementfabrikker så dagens lys sidst i det 19. århundrede. Disse blev kendetegn for byen, og Aalborg fik da også tilnavnet "Cementbyen". Disse virksomheder øgede befolkningstilvæksten, da de startede, men som tiden gik, måtte flere af dem lukke, hvilket skabte en naturlig og stor arbejdsløshed.²⁵³

De Danske Sprit Fabrikker (DDSF) (Cimbertyren)

C.F. Tietgen oprettede en række store firmaer i den sidste del af det 19 århundrede. Herunder blandt andet "De Danske Sprit Fabrikker". Målet med disse store firmaer var at opkøbe de

---

²⁵² Nørbæk, Jens Fr. "Gåsepigen i Aalborg" Aalborg 1973. p. 91

²⁵³ Bender, Hening (1998) p 24

mindre virksomheder og eventuelt lukke produktioner, der ikke var rentable, og i stedet samle produktionen i store moderne fabrikker. I 1881 blev "Aalborg Privilegerede Sirups- og Spritfabrik" en del af det landsdækkende samarbejde "De Danske Sprit Fabrikker". I 1883 solgte også Harald Jensen sin spritfabrik til DDSF.²⁵⁴ Produktionen af sprit fortsatte i Aalborg, men kapitalen og ledelsen var flyttet til København. Selvom Aalborg-fabrikken var den største i landet, oversteg antallet af ansatte ikke 100, da processen var blevet meget mekaniseret.²⁵⁵

C.W. Obel. (Gåsepigen)

C.W. Obel startede sin tobaksfabrik i 1787, og allerede fra 1850'erne var denne Aalborgs største arbejdsplads og fortsatte med at være det helt op til 1950'erne. En af grundene til, at den forblev den største arbejdsplads var, modsat spritfabrikken, at tobaksproduktionen ikke var blevet industrialiseret endnu, hvilket betød, at der fortsat skulle bruges mange hænder til at sortere og rengøre råtabakken.²⁵⁶ C.W. Obel var ikke kun den største tobaksfabrik i Aalborg, men var også den største i Danmark og i Norden fra 1870'erne og op til århundredeskiftet.²⁵⁷ Indtil 1950'erne var C.W. Obel den virksomhed, der beskæftigede flest i Aalborg. Ved indvielsen af Gåsepigen var det den største og sikkert også mest markante virksomhed i byen. Det betød utroligt meget for beskæftigelsen i byen, at det gik godt for fabrikken. I 1961 etablerede C. W. Obel sammen med Chr. Augustinus Fabrikker A/S og A/S Færchs Fabrikker Skandinavisk Tobakskompagni.²⁵⁸

---

²⁵⁴ Samuelsen, Eivind et al. "Brændevinsbrænderen Harald Jensen" Aalborg 1997 p. 26-28

²⁵⁵ Bender, Henning (1998) p 32-33

²⁵⁶ Ibid. p 30-31

²⁵⁷ Ibid. p 53

²⁵⁸ www.cwobel.dk

Skulpturerne

By og Land

Foto fra "Skulptur i det fri i Aalborg"

Udseende, stil og placering

"By og Land" er en figurgruppe placeret på en femkantet sokkel. Figurgruppen viser en maskinarbejder og en bonde ved en traktor, omkranset af et får, et lam, to gæs og en kalv.

På soklens kant står der i relief: VED SAMARBEJDE MELLEM HIMMERLAND OG VENDSYSSEL SKABTES AALBORG. På soklens fem sider er i relief: en plov, Aalborgs byvåben, skriftfelt med sponsorernes navne, hakke, skovl og spade samt en sejlbåd.

Skulpturen er placeret hvor Østerbro, Vangs Allé og Teglværks Allé støder sammen. Denne placering er den oprindelige, og den har på intet tidspunkt været flyttet herfra. Dog var den oprindelige plan, at "By og Land" skulle have stået på Vesterbro, nærmere bestemt hvor "Gåsepigen" står den dag i dag. Denne plan blev imidlertid droppet, eftersom man var bange

for, at skulpturen ville blive for dominerende.²⁵⁹ Skulpturen er støbt i lys cementmørtel, hvilket dels giver den et unikt udseende set i forhold til byens andre skulpturer og ligeledes danner en naturlig forbindelse til dens givere: seks cementfabrikker i Aalborg og omegn.

Kunstneren bag værket

Skulpturen ”By og Land” blev udført af den danske billedhugger Hugo Liisberg og leveret til Aalborg i 1935. Det ikke første gang, at Aalborg by havde afsløret et af hans kunstværker, da hans ”Havfrue på fisk” blev opstillet i det nyoprettede Østre Anlæg i 1934. Liisberg, der var født 1896 og døde i 1958, havde arvet sine kunstneriske evner fra faderen, Carl Frederik Liisberg, der også var billedhugger. Hans læretid tog sin start på Den Kgl. Porcelainsfabrik hvor han var elev, og senere var han i lære hos billedhuggeren Kai Nielsen. Sidstnævnte fik stor betydning for Liisbergs videre kunstneriske udvikling. Hans studier bragte ham uden for landets grænser til Frankrig, Italien og Grækenland. Han debuterede på Kunstnernes Efterårsudstilling i 1919. I 1927 modtog han Akademiets lille guldmedalje og i 1942 Eckersbergmedaljen.²⁶⁰

Indvielsesceremonien

På dagen for indvielsen, den 25. september 1935, var vejret ganske ugæstfrit, så i stedet for at være samlet omkring skulpturen havde arrangørerne været nødsaget til at forlægge festlighederne til restaurant ”Kilden” i Kildeparken. Inden da havde gæsterne dog været kort forbi, for at beskue dagens højdepunkt. Til stede blandt gæsterne var byens borgmester Marius Jørgensen, kunstneren Hugo Liisberg og repræsentanter fra donorerne (cementfabrikkerne).

Skulpturens skal symbolisere samarbejdet mellem by og land, og ved indvielsen udtalte direktør for cementfabrikkerne, Boeck-Hansen, sin glæde over, at cementindustrien havde fået lejlighed til at skænke denne skulptur, og benyttede lejligheden til at understrege det gode forhold mellem cementindustrien og dens nabo, landbruget:

”Vi vil som alle danske mænd ønske, at det gode Forhold mellem Industri og Landbrug maa fortsætte. Hvorfor skal vi i øvrigt se sort på Landbrugets Udvikling, selv om det er inde i en vanskelig Periode? Jeg tror, en væsentlig Aarsag hertil er Overproduktion,

---

²⁵⁹ Jensen, H.P. (1997) p. 47

²⁶⁰ Ibid. p. 81

*men man bør ikke give op. Hvorfor ikke tro paa, at en endnu større Del af Landets Befolkning kan komme til at leve ved Industrien, saa Danmark kan komme til at staa paa Linie med de saakaldte rige Industrilande. Der bliver ogsaa derved en bedre Basis for Landbrugets indenrigske Afsætning. Bliver man blot klar over dette, vil der ikke være Vanskeligheder i Forholdet mellem Land og By. Vi har rejst vort Kunstværk hvor de to mødes. Vi er glade for, at Kunstneren har kunnet faa noget saa smukt ud af vort materiale, saa det kan tale til Hjertet hos de Folk, der gaar forbi.”*²⁶¹

Ud over direktøren udtrykte kunstneren Hugo Liisberg tillige sin tilfredshed med værket og roste det benyttede materiale. Brugen af cement var, ifølge Liisberg, både fornuftigt og rigtigt, og han gik så langt som til at sige, at dette sandsynligvis kunne gå hen og blive fremtidens materiale til kunstværker. Dette begrundede han med, at det dels ville sætte omkostningerne ned, og dels ville helheden blive smukkere, end hvis man anvendte marmor eller bronze!²⁶²

---

²⁶¹ Aalborg Stiftstidende 25/9 1935

²⁶² Aalborg Stiftstidende 25/9 1935

Cimbreertyren

Foto fra "Skulptur i det fri i Aalborg"

Udseende, stil og placering

Selve tyren er støbt i bronze. Soklen er af cement og dækket af bornholmsk granit, hvorpå der er indhugget et digt af Johannes V. Jensen, der omhandler cimbrerne.²⁶³ Tyren er anatomisk korrekt gengivet, men i dens pande er der en trebenede Triskel, hvilket var Cimbernes mærke.²⁶⁴ Dette mærke er lavet for at sammenkæde tyren med Cimbernetogterne, som beskrives på soklen.²⁶⁵

---

²⁶³ Nordjyllands Social-Demokrat 14/4 1937

²⁶⁴ Aalborg Stiftstidende 14/4 1937

²⁶⁵ Cimbrerne var en germansk folkestamme, som i slutningen af 100-tallet f.Kr. drog hærgende ned igennem Europa mod Rom. Christiansen, Eigil. "Den Store Danske Encyklopædi", Bind 4. København 1996 p. 217

Tyren, der stod model til Cimbrertyren, var en tyr fra spritfabrikkernes egen besætning ved "Scheels Minde".²⁶⁶ Tyren er fremstillet med bøjet nakke og korte muskuløse ben, og fremstår i en position, hvor den er klar til at angribe.

Tyrens placering er ikke tilfældig, eftersom den står netop på det sted, hvor den oprindelige spritfabrik i sin tid var placeret.²⁶⁷ At tyren står i sydgående position skal ses i overensstemmelse med det gamle sagn om cimbrerne, der drog sydpå. Desuden har tyren sin tilknytning til Aalborg, eftersom der siden 1600-tallet har eksisteret en tradition for at gøre Himmerland til cimbrernes oprindelige hjemland. Deres danske oprindelse kan dog hverken bekræftes eller afkræftes.²⁶⁸

Pga. af Vesterbros gennembrud i 1931/32 skulle spritfabrikken flyttes, og igennem forhandlinger mellem byen og spritfabrikken, nåede man til enighed, således at kommunen fik lov til at gennemføre Vesterbro, og til gengæld fik spritfabrikken en ny plads nede ved havnen.²⁶⁹ Spritfabrikken takkede for den gode placering tyren havde fået, og var glade for, at det blev netop dér, hvor den gamle fabrik havde ligget.²⁷⁰

Kunstneren bag værket

Tyren er lavet ud fra et udkast af arkitekt Alf Cock-Clausen. Det blev imidlertid billedhugger Anders Bundgaard (1864-1937),²⁷¹ der udførte opgaven. Anders Bundgaards fortrukne materiale var granit, og han havde en god evne til at skabe skulpturer, der fortalte en historie eller en anekdote. Ofte havde de også et nationalt præg. Anders Bundgaard blev populær, bl.a. fordi hans værker var lette at forstå. Bundgaard var inspireret af bl.a. de franske naturalistiske skulpturer samt egyptisk kunst.²⁷² Tyren er støbt af Kgl. Hof-Bronzestøber Lauritz Rasmussen i København. Soklen er støbt i Aalborg af A/S Danalith.²⁷³

---

²⁶⁶ Jyllandsposten 15/4 1937

²⁶⁷ Aalborg Amtstidende 14/4 1937

²⁶⁸ Christiansen, Eigil (1996) p. 217

²⁶⁹ Spritfabrikkens nuværende placering

²⁷⁰ Aalborg Amtstidende 14 /4 1937

²⁷¹ www.kid.dk

²⁷² www.kid.dk

²⁷³ Aalborg Stiftstidende 14/4 1937

Indvielsesceremonien

Omkring 2000-3000 aalborgensere overværede Cimbrertyrens indvielse, og Vesterbro var afspærret for trafik, så menneskemængden uforstyrret kunne følge indvielsen. Direktør for spritfabrikkerne Chr. Olesen kom i sin tale ind på, at det var landskendt, at byens borgmester Marius Jørgensen var meget interesseret i byen udseende. I 1930 havde borgmesteren spurgt Spritfabrikken, om ikke de ville give byen et monument. Allerede i 1933 var der drøftelser om emnet, der senere førte til Cimbrertyren.²⁷⁴

Borgmester Jørgensen takkede på byens vegne spritfabrikkerne for den storstilede gave, og samtidig takkede han også spritfabrikken for deres forståelse for Vesterbros gennembrud og det gode samarbejde, der havde været mellem byrådet og fabrikken.²⁷⁵ Herefter udbragte Borgmesteren et leve for spritfabrikken.

---

²⁷⁴ Aalborg Amtstidende 14/4 1937

²⁷⁵ Nordjyllands Socialdemokrat 14/4 1937

Pigen med gåsen (Gåsepigen)

Foto fra "Skulptur i det fri i Aalborg"

I juli 1937 kunne C.W. Obels tobaksfabrikker fejre deres 150 års jubilæum, og i den forbindelse blev "Pigen med gåsen" afsløret på Vesterbro. Siden da har skulpturen dog udelukkende gået under benævnelsen "Gåsepigen".

Udseende, stil og placering

Gåsepigen er udført i bronze og står på en mindebrønd, der er lavet af granit. Ud af gåsens mund springer en lille vandstråle, der rammer ned i mindebrønden. Det er ikke pænt at snakke om kvinders vægt, men Gåsepigen vejer omkring 300 kg,²⁷⁶ hvilket man erfarede i 1998, da Gåsepigen pludselig væltede ned fra sin plads. Dette skyldes sandsynligvis metaltræthed, og da der kun var en enkelt bolt, der holdt den 300 kilo tunge pige, måtte hun en tur i asfalten.

---

²⁷⁶ Aalborg Stiftstidende 3/3 1998

Om hun blev skubbet eller på anden måde havde været udsat for hærværk eller overgreb, er der ikke fundet beviser for, selv om det antydes i samtidens aviser.²⁷⁷

Gåsepigen er udført i naturalistisk stil, hvilket bl.a. illustreres i kraft af, at pigen er fremstillet uden tøj, og endvidere er hendes "tag" på gåsen enten kælede eller erotisk. Det var ikke sådan en landmand ville tage om sine gæs, hvis de skulle flyttes. Grunden til disse erotiske undertoner skal ses i forhold til, at Gåsepigen refererer til sagnet om "Leda og Svanen", hvilket var et tema kunstnere havde beskæftiget sig meget med. De to kunstnere bag værket, Gerhard Henning og Kaare Klint, havde lavet mange forskellige udkast til en skulptur. De startede med at lade en indianerpige ligge på nogle tobaksblade, og herefter var indianerpigen i en lang periode det foretrukne motiv dog med skiftende omgivelser. Mindebrøndens første udkast var firkantet og større. Senere kom der dog forslag om, at der skulle være en båd i mindebrønden. Kunstnerne overvejede, pga. debatten omkring placeringen, at lave en Javapige, der skulle sidde på tobakssække og kigge ud over Limfjorden, da det også var på tale at placere skulpturen nede ved havnen.²⁷⁸ Det var fra starten meningen, at skulpturen skulle opstilles, der hvor den gamle fabrik havde ligget, nemlig på Klostertorvet. Det blev senere ændret, og Gåsepigen blev som bekendt placeret ved den nye hovedfærdselsåre: Vesterbro. Dermed fik Gåsepigen en central placering i Aalborg

Udviklingen af skulpturen tog en drejning, da C.W. Obel meddelte, at man fra fabrikkens side ikke ønskede en skulptur, der havde noget med tobak at gøre. Dermed droppedes planerne om en skulptur, hvori der skulle indgå tobaksplanter eller sække. I 1934 fik Gerhard Henning lavet et udkast, der viste en pige og en gås. I de første udkast basker gåsen med vingerne, og gåsen og pigen er sat op på en piedestal. Mindebrøndens udformning havde også undergået en del forandringer, fra at være firkantet til en manglekantet nærmest rund brønd. Arealet omkring mindebrønden blev brolagt, og det virkede nærmest som en afgrænsning mellem kunstværk og plads.²⁷⁹ Undervejs i processen opstod der kontroverser mellem de to kunstnere, og en overgang ville Gerhard Henning ikke læse de breve Kaare Klint sendte til ham. Venskabet blev dog genoprettet, og i 1935 var der igen fred og idyl.²⁸⁰

---

²⁷⁷ Aalborg Stiftstidende 27/2 og 3/3 1998

²⁷⁸ Nørbæk, Jens Fr. (1973) p. 90

²⁷⁹ Ibid. p. 100-101

²⁸⁰ Ibid. p. 101

Kunstneren bag værket

Gåsepigen og den dertilhørende mindebrønd er skabt af billedhugger Gerhard Henning (1880-1967) og arkitekt Kaare Klint (1888-1954).²⁸¹

Den svenske fødte Gerhard Henning havde skabt et stort antal statuer af erotisk karakter og flere af dem over temaet Leda med Svanen.²⁸² Hans inspiration stammede fra antikkens digterkunst og Metamorfoser, dog var det gennemgående tema nøgne kvinder. Gerhard Henning er den danske kunstner, der har bidraget mest til at afbilde kvindefiguren i skulptur.²⁸³

Indvielsesceremonien

Ved indvielsen af Gåsepigen var der mødt tusinder af mennesker op. De hørte Frederik Obel sige tak for den smukke plads, monumentet havde fået. Han takkede blandt andet også de to kunstnere for deres smukke udførelse af skulpturen.²⁸⁴ Frederik Obel kom også ind på, hvorledes C.W. Obels og Aalborgs Historie var sammenkædet, i og med at såvel Aalborg og tobaksfabrikken gennem de foregående 150 år havde vokset sig større og stærkere. Herefter afsløredes Gåsepigen, og vandstrålen plaskede fra gåsens næb ned i mindebrønden.²⁸⁵

Borgmester Jørgensen takkede på Aalborg bys vegne for skulpturen. Som tak til C.W. Obel omdøbtes Klostertorv til C.W. Obels plads til minde om, at på dette sted havde C.W. Obel startet sin virksomhed.²⁸⁶

Initiativet bag de tre skulpturer

I 1930'erne markerede Aalborg sig som fremskridtets by, og den ånd, som havde karakteriseret perioden, blev i 1946 sammenfattet og brugt som byens slogan: "Aalborg viser Vej."

I perioden kom Aalborg til at mærke mange ændringer i sit udseende. Som i resten af landet fik Aalborg andel i den krise, der eksisterede på arbejdsmarkedet, men med de mange nye planer og ændringer i bybilledet håbede byens socialdemokratiske borgmester Marius Jørgensen, at man kunne komme nogle af disse problemer i forkøbet.²⁸⁷

---

²⁸¹ www.kid.dk

²⁸² Nørbæk, Jens Fr. (1973) p. 84

²⁸³ www.kid.dk

²⁸⁴ Jyllandsposten 27/6 1937

²⁸⁵ Aalborg Amtstidende 27/6 1937

²⁸⁶ Aalborg Stiftstidende 26/6 1937

²⁸⁷ Jensen, Bente (2003) p. 13

På det infrastrukturelle område blev Aalborg i 1931-32 gennembrudt af den store nye hovedvej igennem byen: Vesterbro, i 1933 blev en ny Limfjordsbro indviet, i 1936 blev den første lufthavn i provinsen bygget i Rørdal, og to år senere mødte 75.000 mennesker op, hvilket næsten svarede til hele Aalborgs, Nørresundbys og den nærmeste omegns indbyggere, for at indvie den kommunale lufthavn.²⁸⁸

På det kulturelle plan lå Aalborg ej heller på den lade side. I 1933 lagde byen kulisse til N.U. (Nordjysk Udstilling). Grundkonceptet i udstillingen var at skildre forudsætningen for det nordjyske erhvervsliv i form af bl.a. cement, akvavit, tobak m.m. Kunsten skulle også være repræsenteret, og det skete i form af værker udført af de bedste lokale kunstnere. N.U. blev et sandt tilløbsstykke, og da udstillingen lukkede den 31. juli 1933 havde den haft 359.000 besøgende.²⁸⁹

I perioden 1931-37 blev der opstillet 22 skulpturer og statuer i Aalborg, hvilket må siges at være et pænt antal for en dansk provinsby. Opstillingen af disse skal også ses i lyset af den fremgang, som byen gennemgik. Som i de andre projekter havde den socialdemokratiske borgmester Jørgensen også indtaget en afgørende rolle mht. skulpturopsætningerne. Han havde bogstaveligt taget været rundt, og stemme dørklokker hos byens ledende erhvervsfolk for at opfordre dem til at sponsorere en statue eller skulptur. Som resultat af denne kontante fremgangsmåde fik Marius Jørgensen bl.a. gennemført opstillingen af ”By og Land”, Cimbrertyren og ”Gåsepigen” uden selv at skulle dykke ret dybt i kommunens kasse.²⁹⁰

Delkonklusion

Alle tre skulpturer er produkter af den fremgang, som Aalborg gennemgik i 1930'erne. Virksomhederne var en del af udviklingen, og på samme måde var det kulturelle liv. Den kulturelle udvikling, specielt de mange statue- og skulpturopsætninger, skyldes et stort benarbejde fra den daværende borgmester Marius Jørgensen. Ved hjælp af et overvejende socialdemokratisk byråd, lykkedes det borgmesteren at gennemføre mange af sine planer uden de store problemer. Desuden hjalp de mange projekter også på byens

---

²⁸⁸ Ibid. p. 17

²⁸⁹ Ibid. p. 42

²⁹⁰ Det dokumenteres i følgende tre avisartikler, at Marius Jørgensen havde opfordret virksomhederne til at donere de pågældende statuer: Aalborg Stiftstidende 25/9 1935, Aalborg Stiftstidende 26/6 1937 og Aalborg Amtstidende 14/4 1937

arbejdsløshedsproblemer. Opsætningerne kunne gennemføres, skyldes primært, at virksomhederne i Aalborg var villige til at yde økonomisk bistand, hvilket ikke drænedes de kommunale finanser.

De tre skulpturer, By og Land, Cimbrertyren og Gåsepigen er alle gaver fra tre store Aalborg virksomheder. Rent kunstnerisk adskiller disse tre skulpturer sig fra de tidligere behandlede statuer og skulpturer, eftersom forbindelsen mellem giver og motiv hos disse tre er svære at få øje på.

Inddragelsen af disse tre skulpturer skyldes dels, at de skal være med til at vise byens udvikling i 1930'erne, som havde en klar indvirkning på kunsten, og ikke mindst den nye motivform, hvor objektet bliver mere abstrakt i forhold til det, man ønsker at minde.

Forholdet mellem Skipper Clement statuen og By og Land, Cimbrertyren og Gåsepigen

Statuen af Skipper Clement er den sidste i dette forløb, der afbilleder en specifik person. De sidste tre motiver er mere skulpturer end statuer. Endvidere er den historiske forbindelse mellem de tre skulpturer og byen mindre synlig, i det de enten (Cimbrertyren og Gåsepigen) henviser til mytologiske sagn eller i tilfældet med By og Land helt konkret henviser til samtidens forhold mellem industri og landbrug. De tre skulpturer er desuden også virksomhedsgaver, og på det felt adskiller de sig tydeligt, ikke bare fra Skipper Clement statuen, men også de øvrige. Den mere abstrakte kunstform, som ses ved de to mytologiske skulpturer, markerer endvidere også en ny overgang og forskel i kunsten set i forhold til de tidligere statuer.

Perspektivering og kontekstuel bearbejdning af statuerne

De syv statuer er i analysen blevet behandlet individuelt dog med mindre afsnit, som har skullet binde de enkelte dele sammen. Den specifikke behandling af statuerne i dette afsnit vil bestå af en fremgangsmåde, hvis hovedformål vil være at sætte statuerne ind i en samlet kontekst. Dermed vil vi forsøge at give et billede på deres mere symbolske rolle i perioden 1816-1937. Fremgangsmåden vil tage sit konkrete udspring i tre spørgsmål, hvis opbygning er baseret på analysens resultater, erindringsteoretiske tilgange og de historiske udviklinger i perioden 1816-1937. Overskrifterne på de tre spørgsmål er som følger:

- Hvilken betydning kan statuens lokalisering i bybilledet have på erindringen?
- Under hvilke omstændigheder bliver statuerne indviet?
- Statuernes rolle i den lokale historie set i forhold til den nationale udvikling.

Hvilken betydning kan statuens lokalisering i bybilledet have på erindringen?

Placeringen af en statue har i vores arbejde med de syv forskellige statuer i Aalborg vist sig at indtage en lige så betydelig rolle som de adskillige andre elementer, der indgår i opsætningen af en statue. Der hersker ikke nogen tvivl om, at placeringen har indflydelse på beskuerens erindring, hvilket vi vil gå i dybden med i følgende afsnit.

Forbindelsen mellem statue og placering er synlig hos flere af de behandlede statuer i dette projekt. De enkelte debatter, der opstod før, under og efter opsættelsen af de forskellige statuer, vil blive inddraget, dog ikke i samme detaljerede form som i analysen. Derimod vil vi prøve at trække nogle lange linier, og derudfra se på hvorledes erindringsbegrebet har spillet ind i forholdet mellem statue og placering.

Statuens fysiske tilstedeværelse fungerer som en kilde til folks erindring af en bestemt person eller begivenhed. Andre elementer såsom lyde, lugte, omgivelser m.m. kan ligeledes forstærke vores erindring, og jo større koncentration af disse forskellige elementer, jo bedre er erindringen hjulpet på vej. Dette supplerende element kommer Alf Cock-Clausen bl.a. ind på i sin artikel i forbindelse med konkurrencen om et Skipper Clement-monument:

”Og jeg har tænkt mig, at der paa de mørke Aftner, naar det flammende Baal [på toppen af søjlen] spejler sig i den sorte Fjord, vilde kunne skabes en betagende, eventyrlig stemning.”

I forbindelse med statuer og deres placering kan omgivelserne derfor også hjælpe dels med at fremhæve statuens budskab og symbolværdi, f.eks. kan en statue af en berømt general rejst på den slagmark, hvor han udmærkede sig, fastholde en bredere erindring hos beskueren, da denne kan sætte statuen ind i en større sammenhæng frem for at betragte den alene og i omgivelser, der måske er helt misvisende.

Af de syv behandlede statuer har flere af dem muligheden for at kunne inddrage omgivelser ud fra deres placering. Denne mulighed er opstået primært ud fra det kriterium, at de har et lokalt tilhørsforhold til byen og dens historie. Derimod kan en national statue såsom Chr. IX ikke på samme måde kan benytte sig dels af sin tidligere og nuværende placering eller andre i byen, da dennes tilknytning til byen er i en mere overført forstand.

Da By og Land blev opstillet tilbage i 1935 skete det samtidig på et tidspunkt, hvor bybilledet kunne bidrage til statuens navn og betydning, eftersom den stod ved bygrænsen og der hvor oplandet begyndte. Dette skel har kunnet tjene til statuens budskab og betydning, men nu hvor den står omgivet af høje beboelsesblokke og i omgivelser der udelukkende er urbane, kan denne statue ikke drage den store nytte af sine omgivelser.

Når vi så ser samlet på de syv statuers placering, så er det faktisk kun Moltke-støtten, der kan drage nytte af sine omgivelser ud fra sin placering. Andre statuer med et lokalt tilhørsforhold (Schlepppegrell statuen og Skipper Clement statuen) kan ikke drage nytte af omgivelserne på samme måde. Faktisk er tilfældet med disse to, at deres placering har været oppe til heftig debat flere gange, men de har endnu ikke røkket sig ud af stedet

En flytning af de to omtalte statuer vil imidlertid næppe blive aktuel set ud fra flere aspekter. Helt konkret vil en flytning og omplacering af eksempelvis Skipper Clement-statuen ødelægge gadebilledet, men set i et mere erindringsteoretisk perspektiv, så ville en flytning ikke kunne blive en succes, eftersom begge statuer, trods deres lokalhistoriske baggrund, spiller en erindringsmæssig rolle frem for en historisk i den kollektive erindring. Denne påstand baserer vi ud fra Pierre Noras opdeling af historie og erindring. Han taler om det traditionelle og det moderne samfund. I det traditionelle samfund er erindringen endnu ikke adskilt fra fortiden, og derfor eksisterer der stadigvæk en ægte og uberørt erindring. I og med at man stadig lever med erindringen, kan man ikke skelne denne fra historien. I det moderne

samfund derimod er forbindelsen mellem erindring og historie efterhånden blevet mere og mere ophævet, og de fremstår, som tiden går, til sidst som modsætninger.²⁹¹ De to statuer står ikke længere i et traditionelt samfund, eftersom opstillingstidspunktet i hhv. 1880 og 1932 gør, at de står i et moderne samfund. Nu hvor historien er ved at forsvinde, knytter folk derfor deres erindring, selvom denne måske er historisk ukorrekt, til de to statuers nuværende placering og historisk ukorrekte omgivelser. Erindringen om den afbildede person er set i sammenhæng med omgivelserne og muligvis i højere grad accepteret, da man ikke har levet i den ægte og uberørte erindring. Derfor kan en flytning på nuværende tidspunkt virke forkert.

Kan placeringen af en statue vække bekymring for fremtidens kollektive erindring? Ser vi på rejsningen af Chr. IX's statue i 1910 er det tydeligt at se, at der var grupper i samtiden, der var bekymrede over statuens indflydelse på samtidens og fremtidens kollektive erindring. Her tænker vi på såvel den socialdemokratiske byrådsgruppe og den socialdemokratiske avis: Nordjyllands Socialdemokrat. Modsat de to tidligere behandlede statuer var socialdemokraternes protest ikke grundet i en historisk korrekt placering, men derimod en ideologisk. Enhver placering af rytterstatuen i den indre by ville have medført protest fra socialdemokraternes side. Ligeledes blev rytterstatuen opstillet i et traditionelt samfund og ikke et moderne, da den stod som symbol på en periode, som mange af de fremmødte og nulevende havde levet i. Opdelingen af samfund i traditionelt og moderne har ikke eksisteret i opinionens bevidsthed på samme konkrete vis, og så måske alligevel lidt. Ud fra samtidens aviser samt socialdemokratisk politik skyldes modstanden en klar anti-royal holdning. Det er dog heller ikke umuligt at tro, at modstanden også har taget sit udspring i den tanke, at en statue også vil blive stående til kommende generationer, og på den måde vil statuen stå i det moderne samfund, som en erindring om daværende periode. Endvidere kan statuens meget centrale placering midt i Aalborg også have influeret på modstanden, i og med alene placeringen gjorde statuen meget synlig, og dermed stod som en tydelig påmindelse om kongemagten.

I tilfældet med de resterende fire skulpturer har der ikke eksisteret en lignende debat, hvilket skyldes, at de enten står i omgivelser, som er historisk korrekt (Moltke-støtten) eller på steder, hvor omgivelserne ikke har lagt op til debat om placeringen (By og Land, Cimbrertyren og Gåsepigen)

---

²⁹¹ Jensen, Bernard Eric (1996) p. 244

Afslutningsvis skal det pointeres, at placeringen af en statue er relevant for den kollektive erindring. Når det er sagt, skal det samtidig også slås fast, at den kollektive erindring kan have forskellige opfattelser af placeringerne alt afhængig af tid og statuens samspil med omgivelserne. Visse statuer i Aalborg ville måske få et bedre historisk samspil med omgivelserne ved en flytning, men grundet ændringer i bybilledet, statuernes fysiske størrelse og ikke mindst den med tiden kollektive opfattelse af, at statuen hører til, der hvor den nu engang står, så er flytninger og nye placeringer, historisk tilknytning eller ej, næppe aktuelle.

Under hvilke omstændigheder bliver statuerne indviet?

Indvielsen af en statue kan være med til at give et billede af, hvorledes den afbildede person erindres i samtiden. Derfor er det vigtigt at inddrage andre elementer end det afslørede monument. Vi vil også se på de andre omkringliggende begivenheder: talerne, de fremmødte folk, stemningen osv. Disse elementer har i høj grad indflydelse på, hvordan folk på daværende og senere tidspunkt erindrer personen. Er eksempelvis alle talerne negative, er det med til at danne et dårligt billede af personen og dermed påvirke erindringen af denne.

Omgivelserne og stemningen spiller ind, når folk skal erindre. Hvorvidt indvielsen har fundet sted på en solskinsdag eller en regnfuld og kold dag, er der ingen tvivl om at de vejrmæssige forhold har spillet en væsentlig rolle i forhold til stemningen og ikke mindst opbudet af mennesker.

Størrelsen af menneskemængden kan have indflydelse på den stemning, der påvirker erindringen. Hvorvidt stemningen er positiv eller negativ, tryk eller skræmmende har efter vores overbevisning ikke umiddelbart noget at gøre med menneskemængdens størrelse. En stor menneskemængde kan både virke skræmmende og fremmedgørende, men også fungere forstærkende på fællesfølelsen i positiv forstand. Hos mindre grupper kan en positiv medleven udeblive pga. få mennesker, dog kan sammenholdet virke lige så intenst som i den store forsamling og måske endnu mere intimt.

Konklusionen herpå må være, at deltagerantallet ikke er altafgørende, men at den under alle omstændigheder, i alle former har indflydelse på, hvordan en begivenhed erindres.

Tiden spiller også vigtig en rolle. Dette fremgår tydeligt i forbindelse med opsætningen af Skipper Clement-statuen. Tidsproblematikken skal dels ses ud fra det faktum, at Skipper Clement levede 500 år tidligere, samt at det tog initiativtagerne 24 år om at få opsætningen gennemført. Disse to forskellige tidsfaktorer kan tilsammen give en forklaring på, hvorfor indvielsen af Skipper Clement-statuen foregik under meget ydmyge omstændigheder, der uden tvivl har påvirket stemningen i en negativ retning. Vi fundet et lignende eksempel i England, hvor interessen blandt folk for at fejre 300-års jubilæet for ”The Glorious revolution” i 1988, fuldstændig udeblev. Denne hændelse blev derefter betegnet som ”*a celebration of glorious indifference*”.²⁹² Problemet var i dette tilfælde, som det også var med indvielsen af Skipper Clement-statuen, at de to befolkninger ikke havde noget forhold til hhv. begivenhedens tema eller personen. De 24 år det tog at få statuen sat op, var kun en forstærkende faktor til den manglende motivation for at interessere sig. Med en hyldest af en historisk person, som ingen havde nogen personlig eller erindringsmæssig tilknytning til, er det essentielt, at der skulle smedes, mens jernet var varmt. Det var det omkring 1909, hvor statuen skulle fremstå som en lokal pendant til den kommende rytterstatue, og hvor den landskendte og lokale forfatter, Johannes V. Jensen propaganderede herfor i aviserne. Det blev ved snakken, og da man afslørede statuen i 1932, var interessen lige så fraværende, som den havde været det før 1909.

Konklusionen på dette må være, at over tid kan interessen forsvinde, og manglen på interesse er en af de faktorer, der påvirker erindringen.

I det følgende afsnit vil vi kort opridse de elementer i indvielsesceremonierne, som vi mener kunne have influeret på erindringen. At vi inddrager indvielsesceremonierne i forbindelsen med erindring skyldes, at de elementer og faktorer, som kendetegnede en given indvielsesceremoni også kan fremstå som indikator for, hvorledes samtiden har ønsket at erindre en person, hvilket også må siges at have indflydelse på eftertidens erindring af samme.

Ved indvielsen af Moltke-støtten var der flere faktorer, som kunne give et billede på stemningen. Det menneskelige opbud var massivt, festlighederne foregik i solskinsvejr, og flere af byens officielle repræsentanter var til stede, der blev holdt flere taler, der hyldede

---

²⁹² Ibid. p. 242-243

dagens hovedperson A. L. Moltke. Disse elementer bidrog til, at der herskede en højtidelig og positiv stemning blandt de mange fremmødte.

Indvielsen af Schlepppegrells statue foregik i et meget nationalistisk lys, og dette skinnede tydeligt igennem i talerne, og den omfattende nationale udsmykning såsom flag og i repræsentationen af våbenbrødre-afdelinger. Den nationale ånd blev endvidere forstærket af det massive opbud af mennesker. Festlighederne var kendetegnet af at være meget følelsesladede. Vejret var godt, hvilket også har spillet en rolle i stemningen og i antallet af fremmødte. Fokus blev efterhånden fjernet fra Schlepppegrell-statuen, eftersom det tillige var jubilæumsdagen for slaget ved Isted. Denne ændring af fokus, mener vi kan være med til at illustrere, hvorledes man faktisk fejrede to begivenheder på én gang: fejringen af Schlepppegrell som lokal helt, og efterfølgende sejren ved Isted som en national fest, hvilken Schlepppegrell gik hen og blev en del af. Dette faktum må uden tvivl have influeret på erindringen af Schlepppegrell.

Da rytterstatuen af Christian den IX blev afsløret, oplevede Aalborg de største festligheder i forbindelse med indvielsen af en statue. En væsentlig begrundelse herfor var, at kongen (Frederik VIII) og dennes familie ankom i samme forbindelse, hvilket uden tvivl har bidraget til den omfattende udsmykning af byen og det massive opbud af mennesker. Vejret var ikke en faktor, der holdt folk væk. Ligesom det var tilfældet ved indvielsen af Schlepppegrells statue, tog denne ceremoni også en drejning væk fra dagens egentlige midtpunkt: indvielsen af statuen. Afledningen af fokus på statuen skyldtes kongefamiliens tilstedeværelse, og erindringen fra denne dag kunne være: ”Jeg så kongen den dag”, i stedet for: ”Vi mindedes den afdøde konge”. Talerne fastholdt dog fokus på den afdøde konge. Tilstedeværelsen af kongefamilien, mener vi, har været med til at forstærke den stemning, som influerede på erindringen om den afdøde konge, eftersom dagens levende hovedpersoner bidrog til at forstærke den royale stemning, som rytterstatuen var et produkt af.

Afslutningsvis vil vi her opsummere de elementer, som kan have påvirket den stemning, der har hersket ved de forskellige indvielsesceremonier, og som kan have påvirket erindringen. Der er eksempler på store menneskemængder og en enkelt, hvor den folkelige repræsentation var yderst ringe. Tidsfaktoren var en forklaring på, hvorfor en ceremoni var stiltfærdig og næsten ydmyg, og nationalfølelser var det grundlæggende element i to tilfælde, hvor der i begge forbindelser var mødt mange frem. Var erindringen af personen så mere negativ ved

den stille og ydmyge ceremoni end hos de andre? Måske, men samtidig indgik der elementer i de større ceremonier, der i sidste ende delvist fjernede fokus fra dagens egentlige hovedperson. I det ene tilfælde (rytterstatuen) blev erindringen forstærket af ”afledningen” i form af kongefamilien. Dette skyldtes, at kongefamilien symboliserede det samme som statuen, hvilket var kongemagten. I tilfældet med Schleppegrell blev begivenhederne drejet over på et nationalt plan, hvilket var som følge dels af jubilæumsdagen og dels Schleppegrells egen aktive rolle i Treårskrigen. Hans rolle som lokal helt, og erindringen af ham som sådan, kunne muligvis derfor blive sekundær.

Statuernes rolle i den lokale historie set i forhold til den nationale udvikling

De syv statuer er rejst over en periode på 121 år, indenfor hvilken både det nationale og det lokale Danmark gennemgår en omfattende udvikling på såvel det politiske, samfundsmæssige og sociale område. Vi vil i dette sidste perspektiveringsafsnit prøve at benytte de syv statuer i en mere symbolsk kontekst, og lade dem være omdrejningspunkter for de udviklingstendenser, der har været gældende i deres respektive perioder. Vi håber på den måde, at statuerne kan være med til at belyse, hvorledes Aalborg på et lokalt plan har gennemgået de udviklinger, som er sket på nationalt plan.

For god ordens skyld har vi valgt kort at præsentere, hvilken udvikling de forskellige statuer dækker over.

Marmorstøtten over Adam Ludvig von Moltke repræsenterer i Aalborgs udvikling, at byen fik sit første grønne rekreatiomsområde, samt at byen var blevet en fast garnisonsby.

Dette grønne område er et tegn på bymæssig og kulturel udvikling. F. A. Schleppegrells statue er et symbol på to perioder; hhv. før og efter 2. Slesvigske Krig. Som national og lokal helt fra Slaget ved Isted bliver han i 1880 brugt som symbol på den nationalistiske opblomstring. Chr.IX's rytterstatue står som et symbol på efterkrigstiden i Aalborg 1863-1906. I denne periode gennemgår Aalborg en omfangsrig udvikling. Skipper Clement-statuen er et produkt af et lokalt initiativ opstået på baggrund af et nationalt symbol: rytterstatuen af Chr. IX. Den oprindelige idé var, at Skipper Clements statue skulle fremstå som pendant til rytterstatuen. Initiativet til statuen tages i 1908 og kan muligvis ses som et symbol på arbejderklassen. De tre virksomhedsgaver; By og Land, Cimbrertyren og Gåsepigen er med til at markere Aalborgs udvikling på såvel det industrielle som det kulturelle område.

Opsætningen af Aalborgs første monument, Moltke-støtten i 1816 sker i en krisetid. To år forinden var Danmark som konsekvens af sin alliance med Frankrig tvunget til at afgive Norge, og dette havde en betydelig indvirkning på Aalborg. Baggrunden for denne opsætning skal dog søges få år tilbage i historien og på et tidspunkt, hvor krigens konsekvenser endnu ikke havde påvirket Aalborg. I 1802 tager A. L. Moltke det første skridt til beplantningen af ”Papegøjehaven” og dermed anlæggelsen af byens første grønne rekreatiomsområde, Kildeparken.

Ser vi konkret på Moltke-støtten demonstrerer denne i sammenhæng med Kildeparken en kulturel og bymæssig udvikling og overskud. Det kunne derfor være interessant at se på, om der var andre byer i Danmark, der på samme tidspunkt oprettede parker, rekreatiomsområder eller andre lignende grønne områder.

Idealiseringen af naturen, som romantikken førte med sig, førte til oprettelsen af haver og parker i de danske byer. Vi vil kort komme ind på, hvordan denne udvikling var i andre storbyer i Danmark.

I Århus overtog oberstløjtnant Julius Høegh-Guldberg i 1824 et sumpet område. Han aftalte med byen, at han 24 år senere skulle give området tilbage til byen, beplantet og omdannet til en park med 3000 træer, blomster, planter og stisystem. Han fik løst opgaven, og Århus havde dermed fået sit første grønne rekreatiomsområde.²⁹³

I Odense var forholdene lidt anderledes. To af byens velhavende mænd, Iversen og Kellinghuusen anlagde store haver ved deres landsteder ca. ½ times gang fra Odense by. Disse haver blev i 1780’erne åbnet for offentligheden, og odenseanerne benyttede dette tilbud ”... i et sådan omfang, at det under tiden kunne knibe for ejerens familie selv at finde plads i haven..”²⁹⁴

I København blev det meste af ”Kongens have” (Rosenborg Slotshave) åbnet for offentligheden tidligt i 1700-tallet.²⁹⁵ Før åbningen havde det bogstavelig talt været kongens have, og den var ikke åben for offentligheden.

---

²⁹³ Gejl, Ib ”Århus byens historie 1720-1870” bind 2. Århus 1997 p. 56

²⁹⁴ Thestrup, Poul et al. ”Mod bedre tider Odense 1789-1868” Odense 1986 p. 442-444

²⁹⁵ <http://www.ses.dk> (Slots og ejendomsstyrelsens hjemmeside.)

1848 var et år, hvor store dele af Europa, herunder også Danmark, blev ramt af uroligheder. Det danske problem bestod i, at der i Holsten agiteredes for, at Slesvig skulle indlemmes i et fælles slesvig-holstensk hertugdømme. Den danske Kong Frederik 7, der overtog kongemagten tidligt samme år, ønskede sammen med regeringen at bevare Slesvig som en del af det danske rige. Marts 1848 blev en både afgørende og begivenhedsrige måned, som kulminerede med den slesvig-holstenske indtagelse af fæstningen i Rendsborg. Kort herefter gik den danske konge reelt af til fordel for det såkaldte martsministerium, der skulle forberede en ny fælles forfatning. Krigen med Holsten kom desuden også kort herefter, og treårskrigen var en realitet. I juli 1850 kom freden, og Danmark fik anerkendt retten til at regere over Slesvig og Holsten. Dog opnåede Danmark ikke retten til at indlemme Slesvig i det danske kongedømme.²⁹⁶

Aalborg blev også mærket af begivenhederne i 1848-50, og tilstandene i hertugdømmerne skabte en del furor i lokalbefolkningen. Som resultat af situationen i Slesvig-Holsten blev bl.a. ”Comiteen for en Folkebevæbning” oprettet, og i det hele taget var stemningen præget af den stærke nationalfølelse, der dominerede landet i tiden. Som tidligere omtalt eksisterede der et tæt forhold mellem Aalborgs garnison og lokalbefolkningen, bl.a. i indkvarteringsforholdene, så da 11. Bataljon fra Aalborg blev sendt i krig, tog hele byen del i afsendelsen af denne.²⁹⁷ Som følge af den aalborgensiske bataljons deltagelse i krigen, faldt en af dens mest højtskattede og respekterede officerer general F. A. Schleppegrell imidlertid i Slaget ved Isted i 1850. Dette tab forbandt Aalborg, rent statuemæssigt, med krigen, da man 30 år senere rejste en statue i Kildeparken til ære for den faldne general.

Der skulle imidlertid ikke gå mere end 14 år, før konflikten på ny blussede op mellem Danmark på den ene side og Holsten, Preussen og Østrig-Ungarn på den anden. Resultatet af krigen i 1864 var dansk afståelse af hele Slesvig, og det danske rige var nu blevet stærkt reduceret i sin størrelse. Aalborg mærkede også følgerne af krigen, dels ved at garnisonens soldater deltog, og dels ved en efterfølgende besættelse af byen af preussiske tropper. Trods det militære nederlag og de efterfølgende landafståelser, oplevede Danmark i den efterfølgende tid økonomisk og kulturel fremgang. Grundlaget for denne udvikling var bl.a., at flere handelslove blev liberaliseret. Eksempelvis kunne Aalborg nu eksportere korn direkte til England, hvor man førhen skulle afsende det til lagrer i Hamborg, for dernæst først at kunne eksportere det videre, når den engelske høst ikke var tilstrækkelig. Endvidere betød

---

²⁹⁶ Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 144

²⁹⁷ Gotfredsen, Ebbe (2002) p. 100

afståelsen af hertugdømmerne, at Aalborg på det hjemlige marked indtog en ny og forstærket rolle som handelsby.²⁹⁸

Det tyske kejserrige slog i tiden efter 1864 sin stormagtsposition fast flere gange dels med sejre over Østrig-Ungarn i 1866 og Frankrig i 1871. Som følge af det franske nederlag i 1871, rejste der sig i Paris et stort socialistisk arbejderoprør også kaldet kommunardopstanden. I en kort periode havde kommunarderne kontrollen med Paris og indførte et kommunistlignende styre. Den slagne franske hær slog dog oprøret ned og gjorde kort proces med opstandens ledere. Trods kommunardernes nederlag, havde de alligevel formået at sende et signal til omverdenen, om at arbejderne alene kunne rejse sig politisk og militært og blive en magtfaktor uden for det politisk organiserede liv. Dette var i 1871 noget nyt. Danmark og dermed også Aalborg blev også hurtigt påvirket af den socialistiske politiske udvikling, og i november 1871 blev 1. Internationales afdeling stiftet af Poul Geleff i Aalborg.²⁹⁹

Hændelserne i Paris i foråret 1871 og nederlaget i 1864 påvirkede også danskernes holdninger og samfundsopfattelser på anden vis. For mange blev hændelserne anledningen til en opblomstring af fædrelandskærligheden og en opblomstring af de romantiske og nationale traditioner fra begyndelsen af århundredet. For specielt den yngre del af befolkningen virkede hændelserne nærmere som en katalysator for en mere realistisk og kynisk virkelighedsopfattelse. Disse to livsholdninger kom til at være at karakteriserende for de næste årtiers samfundsdebat og åndsliv.³⁰⁰

Den socialistiske bevægelses udvikling og opblomstringen af fædrelandskærligheden, mener vi, var essentielle og afgørende faktorer i de bagvedliggende argumenter og samtidige debatter i forbindelse med opsætningen af flere af Aalborgs statuer. Her henviser vi først og fremmest til Schleppegrells statue, Chr. IX's rytterstatue og Skipper Clement statuen. Forbindelsen mellem samfundsdebatterne, udviklingen og statuerne vil vi komme ind på i følgende afsnit.

Som tidligere beskrevet i analysen gik indvielsen af Schleppegrells statue ikke stille af. Den nationale stemning nåede endvidere også betydelige højder, eftersom man på dagen fejrede dels en lokal og national helt samt jubilæet over en militær sejr. Oven i dette kom der et betydeligt antal taler, æresbevisninger fra andre byer og i et følelsesladet øjeblik, blev der

---

²⁹⁸ Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 116-117

²⁹⁹ Bender, Henning (1998) p. 16-17

³⁰⁰ Hvidt, Kristian (2004) p. 191

opfordret til at sende kongen et telegram, hvilket var et godt eksempel på folkemængdens nationalfølelse. Den sindsstemning, som karakteriserede dagen, mener vi, er med til at give et godt billede af, hvor dominerende nationalfølelsen var i samfundet i tiden efter 1864 og 1871, og hvorledes rejsningen af Schleppegrells statue kan sættes ind i et større samfundsmæssigt perspektiv. Den opblomstrende socialistiske bevægelse mærkedes ikke blandt de fremmødte. Hvorfor vides ikke med sikkerhed, men socialisternes klare antiroyale holdninger var næppe faldet i god jord hos deltagerne i æresfesten, og aviserne ville sandsynligvis have omtalt deres tilstedeværelse.

På nationalt plan var opsættelsen af et monument over en helt fra Treårskrigen ikke kun forbeholdt Aalborg. I Fredericia rejstes der hele fire monumenter over enkeltpersoner fra denne krig samt et overordnet monument for alle de faldne danske soldater. General Schleppegrell var ikke blandt de ærede, som fik rejst et personligt monument. Statuen i Kildeparken er den eneste af ham. Dog kan der alligevel ses flere ligheder mellem nogle af monumenterne og statuerne i Fredericia, og det som står over Schleppegrell i Aalborg. Specielt kan monumentet over General Rye give visse associationer til Schleppegrells statue i Aalborg, da Ryes monumentet dels er rejst på samme tid (1880), dels hylder en falden helt, dels at Olaf Rye ligesom Schleppegrell var norsk frivillig og tillige general.³⁰¹ Mest interessant i denne sammenhæng er dog, at Olaf Ryes monument er med til at understrege den nationale trang i efterkrigstiden til at hylde helte fra en tid, hvor Danmark endnu havde den nationale ære i behold.

Kampen mellem borgerskab og arbejderklasse begyndte så småt at tage sin form i slutningen af det 19. århundrede, og i tiden omkring 1908-1910 afspejles denne meget tydeligt i debatten om og opsætningen af Chr. IX's rytterstatue og Skipper Clement-statuen.

Ud fra vores arbejde med og behandlingen af rejsningen af Chr. IX's rytterstatue ved vi, at borgerskabets parti, Højre, havde lagt mange kræfter i opsætningen, og at der fra deres side nærede en stor respekt for monarkiet. Derfor kunne det være spændende at se på, om Skipper Clement-statuen i så fald var et symbol på den aalborgensiske arbejderklasse.

Vi ved at idéen til Skipper Clement-statuen opstod i 1908 bl.a. som en modreaktion på opførelsen af Chr. IX's rytterstatue. En af initiativtagerne, Harald Jensen havde siddet i byrådet for Højre, men han følte sig dog ikke tilpas i partiet, da han på flere områder ikke var

---

³⁰¹ Nielsen, Niels et al. "Trap Danmark", Vejle Amt. Bind VIII, 3. København 1964 p. 867

enig i partiets dispositioner. Noget tyder på, at Harald Jensen måske følte, at han havde et bedre forhold til den almindelige borger end til den del af samfundet, som hans parti repræsenterede. Ligesom det formodes, at Skipper Clement havde et bedre forhold til bønderne, end han havde til adelen og den købmandsstand, han kom fra.³⁰²

Der kan muligvis, i overført forstand, ses ligheder mellem Skipper Clements oprør i det 16. århundrede og den politiske og samfundsmæssige magtkamp, der udspillede sig i landet omkring århundredeskiftet. Dengang som i 1908-1910, opstod der en kritik af magthaverne, dog var den første konflikt mere blodig end den anden.

Det Højre-dominerede byråd i Aalborg har næppe frygtet lige så blodige repressalier, som dem Skipper Clement efterlod sig i kølvandet, men symbolværdien i noget så fysisk som en statue har måske nok alligevel skræmt Højrepolitikerne lidt. Fik arbejderklassen først deres eget symbol på en oprører mod systemet, så kunne denne muligvis indgå i arbejdernes motivation for dels at bekæmpe systemet, blive bedre organiseret og få styrket deres magtposition. Dette argument bygger vi bl.a. på Eivind Samuelson og Henning Asp-Poulsens forklaring på, at opsætningen af statuen af Skipper Clement blev forpurret:

*"Harald Jensen havde således litterær opbakning for sagen [Johan Skjoldborg], men hvad gavnede det mod det højredrejede byråd, der måske ikke havde udprægede sympatier for en tidligere bondefører."*³⁰³

Eivind Samuelsons og Henning Asp-Poulsens påstand kan måske bestyrkes af, at selv samme byråd ret konsekvent fik gennemtrumfet opsætningen af rytterstatuen, og havde de samme politikere ikke set Skipper Clement-statuen som en trussel, kunne de måske have givet sagen et skub i retningen af at få den opført.

Rytterstatuen illustrerede den igangværende og for samtiden aktuelle magtkamp mellem arbejderklassen og borgerskabet. Desuden står den også som symbol på den lokale og nationale udvikling i tiden efter 1864.

Uden at inddrage såvel avis- som byrådsdebatterne på ny i forbindelse med opsættelsen, skal det dog pointeres, at med rejsningen af rytterstatuen får Aalborg et fysisk omdrejningspunkt

---

³⁰² Samuelson, Elvind et al. (1997) p. 66-67

³⁰³ Ibid. p. 67

dels for en gennemgået udvikling og dels for en igangværende. Begge udviklingsscenarier indeholder såvel nationale og lokale aspekter. Den første udvikling, der er tale om, er tiden efter 1864, som Chr. IX om nogen var blevet et symbol på, eftersom hele hans regeringsperiode udgjorde størstedelen af denne tid. Den anden udvikling, som i 1910 må betegnes som igangværende, var den politiske magtkamp, der udspiller sig på såvel lands- som lokalt plan. Vi kan i tilfældet med Aalborg se, at arbejderfløjen har udviklet sig kraftigt, siden 1. Internationale åbnede en afdeling i Aalborg i 1871. Den socialistiske bevægelse har et betydeligt antal repræsentanter i byrådet, og organiseringen af kræfterne understreges desuden i fremkomsten af en avis, Nordjyllands Socialdemokrat, hvilket gør det muligt at have et talerør i formidlingen af sin politik samt agitation mod borgerskabet. På det nationale plan udviklede Danmark sig kraftigt, herunder bl.a. på det infrastrukturelle område, og i borgmester Bornemanns tale får vi et indtryk af, hvorledes Aalborg også på lokalt plan har undergået en omfattende udvikling i perioden. Overordnet er perioden præget af fremgang, og Aalborgs entusiastiske hyldest af regenten, som stod som symbol herfor, ses tillige i flere andre større provinsbyer, da Esbjerg, Odense, Slagelse og Nakskov stort set indenfor samme tidsrum, omkring 1910, også rejste rytterstatuer af Chr. IX.

Der er rejst i alt fem rytterstatuer af Christian IX rundt om i Danmark i perioden 1900-1927.³⁰⁴ I den forbindelse syntes vi, at det kunne være både interessant og relevant at se på de bagvedliggende motiver bag en anden af disse rytterstatuer, end den som står i Aalborg. Vi har valgt at se på Esbjergs bidrag.

Allerede i 1896 blev der dannet en komite der ønskede at opføre en rytterstatue af Christian IX, blandt andet fordi han havde underskrevet loven om bygningen af Esbjerg havn. Byfoged S.S. Jespersen var formand for komiteen, indtil Christian IX gjorde opmærksom på, at han ikke ønskede et monument, så længe han endnu levede. Tanken blev ikke helt opgivet, og en ny komite arbejdede videre med planen. Der blev, blandt 179 personer, indsamlet 31.817,50 kroner.³⁰⁵ Komitéen bestilte billedhugger Ludvig Brandstrup til at udføre rytterstatuen. Dette var dristigt gjort, eftersom at kongen allerede havde afvist planerne herom en gang. Placeringen af rytterstatuen voldte ikke de store problemer, og kommunen var villig til at donere pladsen på torvet til formålet. Der var derimod flere diskussioner om, hvilken vej

---

³⁰⁴ Felding, Carl "Nordens Rytterstatyer" Trelleborg 1998. p. 12

³⁰⁵ Fem personer gav dog noget større beløb: Sadelmager C. Bendixen - 3.000, skibsreder Lauritzen, Breinholt, N.J. Poulsen og muremester gav større beløb. Bruhn, Verner "Esbjergs Historie 2, 1850-1910 – En by bliver til" Esbjerg 1994. p. 140

kongen skulle ride. Nogle mente, at den skulle stå på tværs af torvet, mens andre syntes, at kongen skulle ride ned mod havnen. Disse stridigheder blev dog løst, og kongen kom på soklen, og statuen blev afsløret d. 28/6 1900. De prominente gæster til indvielsen bestod bl.a. af rigsdagsmedlemmer og ministre. Kongen var dog ikke til stede, men havde sendt sin søn Frederik (den senere Frederik VIII) i sit sted. Udover de fine gæster var der mellem 8.000 og 10.000 mennesker på gaden for at følge indvielsen.³⁰⁶ Det var en stor festdag for byen.

Ved at sammenligne motiverne for opstillingen af rytterstatuerne i Aalborg og Esbjerg, har vi fundet ud af, at der er overensstemmelser i nogle af de bagvedliggende motiver. Disse overensstemmende motiver skal ses ud fra, at de begge gennemgik en betydelig og positiv fremgangsperiode. Mest betydelig for Esbjerg var havnen, og for Aalborg drejede det sig om en vækst i befolkningen og en udbygning af byens infrastruktur. Disse vækstperioder mener vi, er hovedårsagen til at de to byer uafhængigt af hinanden valgte at hylde Christian IX med en rytterstatue.

Aalborg gennemgik en omfattende udvikling indenfor såvel handel og industri i de første årtier af det 20. århundrede.

Aalborgs handel fik i starten af 1900-tallet nye muligheder og betingelser, såsom udvidelse af jernbanen, bedre og større skibe, lastbiltransport og liberalisering af handelslove, hvilket resulterede i en vækst i handlen. Aalborgs handelsopland blev udvidet, og Aalborg fik cementeret sin position som den centrale handelsby i Nordjylland.

Overgangen til animalsk produktion skabte en øget eksport, og fra 1891 til 1902 steg eksporten af animalske produkter med 162 %. Samtidig voksede efterspørgslen på korn, koks og olie, som følge af befolkningstilvækst og velstandsstigning. Denne udvikling profiterede Aalborgs handel af.³⁰⁷

Perioden fra omkring starten af det 20. århundrede var en opgangsperiode med stigende vækst, men omkring 1917-18 gik det den anden vej, og de stabile tider afløstes i 1920'erne af

---

³⁰⁶ Ibid. p 137-140

³⁰⁷ Christensen, Per Bo et al. (1990) p. 320

op- og nedture. I begyndelsen af 1930'erne havde handlen det dårligt, men udviklingen vendte, og perioden blev afløst af bedre tider.³⁰⁸

Ser vi på Aalborgs udvikling indenfor industrien i forhold til Odense og Århus, er det tydeligt at se, at Aalborg i begyndelsen af det 20. århundrede var en stor handelsby. Ud af 1000 indbyggere var 129 beskæftiget med handel i Aalborg, hvorimod tallene for Århus og Odense var på hhv. 115 og 111. De tilsvarende tal for industrien viser, at der i Aalborg var beskæftiget 194, hvorimod der i Århus var 196 og i Odense 241.³⁰⁹ Selv om der var et større antal aalborgensere, der var beskæftiget inden for handel (ca. 20 %), var de dominerende erhverv i perioden 1890-1950 håndværk og industri, som beskæftigede omkring 45-50 % af den samlede aalborgensiske arbejdsstyrke.³¹⁰

Dele af industrien var i perioden udsat for en omfattende industrialisering. Bedste eksempel herpå var spritfabrikken, der i et stort omfang blev mekaniseret. C. W. Obels produktion undergik imidlertid heller ikke denne udvikling, eftersom denne stadig var meget afhængig af manuelt arbejde. Den vækst og det overskud, der blev dannet i opgangsperioden i 1930'erne, er symboliseret ved de tre virksomhedsgaver (By & Land, Cimbrertyren og Gåsepigen). De er med til at vise, at virksomhederne havde et økonomisk overskud til at bekymre sig om byens udsmykning, og ikke kun koncentrere sig om at holde hjulene kørende i fabrikkerne.

De tre virksomheder kan også ses som symboler på hele den udvikling, der skete på det industrielle område, men måske mere interessant er, at de også kan ses som symboler på Aalborgs udvikling fra en "lille" by til en "stor" by. Denne udvikling kan bl.a. illustreres ved hjælp af C. W. Obel-fabrikkerne. Ligesom Aalborg by, der udviklede sig fra at have en beskeden størrelse til at sprænge de gamle rammer (bygrænsen fra renæssance), således udviklede C. W. Obel sig fra at være et lille foretagende til at være Nordens største producent af tobaksvarer.

Samme udvikling gjorde sig ligeledes gældende for spritfabrikkerne, der som før omtalt fusionerede med flere spritfabrikker i Aalborg og resten af landet. Denne vækst og fusion var

---

³⁰⁸ Ibid. p. 321

³⁰⁹ Ibid. p. 321

³¹⁰ Ibid. p. 308

medvirkende til, at De Danske Spritfabrikker blev til den største distributør af brændevin på det danske marked.

Cementindustrien var med også med til at kendetegne Aalborg såvel indad som udadtil. Dette skete dels på den omfattende handel med cement, men i lige så høj grad i det fysiske præg, eftersom fabrikkerne var lavet i selv samme materiale. "Cementbyen" blev efterfølgende et af de karakteristiske, velkendte synonymmer for Aalborg.

Det er således muligt at følge Aalborgs udvikling og vækst via de tre virksomheder, der i samme periode som Aalborg gennemgår en række forandringer og positive udviklinger. Dog skal det huskes, at de tre virksomheder ikke kun var symboler på udviklingen, men at de udgjorde en væsentlig del af den. Gaverne (de tre skulpturer) signalerede, at virksomhederne var stolte af at være en del af denne udvikling, samt at de var taknemmelige for de forhold, som Aalborg havde givet dem, og som de kunne udvikle sig under. "Byen med de rygende skorstene" blev endnu et synonym på Aalborg fra omkring 1906 og frem.³¹¹

---

³¹¹ Bender, Henning (1998) p. 219

Konklusion

I vores undersøgelser og analyser af de enkelte statuer har det flere gange vist sig, at tiden før, under og efter opsætningen har medført debatter i samtidens aviser og byråd. Dette har vi valgt, at betragte som et tydeligt bevis på, at de behandlede statuer har spillet en væsentlig rolle i såvel de samfundsmæssige og politiske debatter. Baggrunden herfor skal samtidig også ses i lyset af de udviklinger som resten af landet, og dermed også Aalborg, har gennemgået op igennem perioden. Her kan eksempelvis nævnes den nationale opblomstring i tiden efter 1864, og de politiske udviklinger i starten af det 20. århundrede med et voksende politisk alternativ i form af socialdemokraterne. Sidstnævnte eksempel kom tydeligt frem i forbindelse med opsætningen af rytterstatuen i 1910, hvor opsætningen i den grad kunne illustrere hvorledes en statue havde spillet en rolle der strakte sig langt udover fysiske begreber som udseende, stil og placering, og i stedet blev et symbol på samtidens aktuelle klassekamp.

Den fysiske placering af en statue er ikke irrelevant for den kollektive erindring. Når det er sagt, skal det samtidig også slås fast at den kollektive erindring kan have forskellige opfattelser af placeringerne alt afhængigt af tid og statuens sammenspil med omgivelserne. Visse statuer i Aalborg ville måske få et bedre sammenspil med omgivelserne ved en flytning. Men grundet ændringer i bybilledet, statuernes fysiske størrelser og ikke mindst den med tiden kollektive opfattelse af, at den enkelte statue hører til hvor den nu engang står, historisk tilknytning eller ej, gør at flytninger og nye placeringer næppe er aktuelle.

En vigtig del af statuernes eksistensgrundlag er baseret på befolkningens interesse. Denne interesse er grundlaget for initiativet, selve opsætningen og den efterfølgende erindring. En af påvirkningerne på interesse er tidsfaktoren, som repræsenterer den konstant voksende distance mellem opsætning og den efterfølgende fremtid. I takt med at tiden skrider frem er chancen for, at interessen og erindringen i forbindelse med en statue og dens budskab forsvinder stor. Som indikator på hvorledes samtiden har været interesseret i at erindre en person, har vi inddraget de enkelte indvielsesceremonier. Disse har afspejlet dels tidens ånd, men taget opbudet af mennesker, antallet af taler, og antallet af ledende skikkelser m.m. i betragtning har vi fået et udmærket bud på, hvor stor interessen har været i at erindre den givne person.

Det er første gang at et udvalg af Aalborgs statuer har undergået en undersøgelse og analyse i et så dybdegående regi som dette, samt blevet forenet i et projekt og sat i et større perspektiv, der har søgt at tildele statuerne en rolle i Aalborgs samfundsmæssige og politiske udvikling i en given periode. Denne proces har været inspirerende og yderst interessant og bragt en hel del nye resultater frem i dagens lys. Dog skal det ikke ignoreres, at vi undervejs har fulgt spor som endte blindt og dermed besværliggjorde enkelte delkonklusioner. Her tænker vi specielt på afsnittet om Skipper Clement statuen, hvor den lange tidsperiode mellem initiativ og opsætning var medvirkende til mangel på kilder, og synagogebranden i 1945 der ødelagde det kommunale arkiv. Disse mangler fremstod nærmere som et irritationselement end en decideret forpurring af projektets formål.

Taget disse mangler i betragtning er vi dog stadig af den overbevisning, at vi har kommet frem til et acceptabelt resultat, og at vi har været i stand til at svare på de spørgsmål vi stillede i problemformuleringen.

Oprindeligt blev vores nysgerrighed for dette projekt vakt ved, at der egentlig ikke var nogen, ej heller os selv, der forinden havde stoppet op og spekuleret over tilstedeværelsen af Aalborgs statuer. Dette fandt vi interessant eftersom disse indtager en omfattende fysisk plads i gadebilledet, men rent mental får det kun et fåtal til at stoppe op. Med dette projekt har vi fundet ud af, at der kan eksistere omfattende historier bag de statuer, som vi passerer hver dag i vores færden igennem byen.

Summary

The purpose of this project has been to discover any hidden stories that may lie behind seven carefully selected statues in Aalborg, which were erected between 1816–1937. The project attempts to disclose the preceding debates and processes which made the erection of the statues possible.

The events surrounding the time period of each statues erection have also been analysed and investigated. Then the events that occurred during the actual set up of the statues has been analysed and investigated. In conclusion any possible subsequent debates have also been thoroughly investigated regarding each statue. Finally any eventual subsequent debates have also undergone a thorough investigation.

The theoretical aspect of this project is based on a combination of sculpture- and remembrance theory. The combination of multiple theories is due to the fact that the topic of this project has been virtually unexplored, which means there are no superior theories in connection with the subject matter.

Since the different statues reflect both a part of the local history and have an obvious artistic weft, the main developments in locale- and art history have also been presented.

The study of the statues has been characterized by being a specific analysis concentrating on the individualistic qualities of each statue. However due to numerous similarities amongst three of the sculptures they have been analyzed together. The analysis of each of the statues is based on exploration of the following criteria: a description of the statue, the artistic style, appearance, placement, the sculptor/artist, the initiative, the debate connected to the erection, the consecration ceremony and final conclusion.

The various statues are also able to be viewed as symbols of the local and national development which also have been analyzed. The remembrance theory and the results of the analysis presented in this project have been combined with the purpose of placing the results into a broader perspective.

This is the first time that a selected number of Aalborgs statues have undergone such a study, which has also had an effect on the amount of available sources. Although this has been the

case we have been able to disclose some of the intriguing stories behind the statues and put them into to a broader perspective in an satisfactory and understandable way.

Litteraturliste

Abildgaard, Hanne: "Ny Dansk Kunsthistorie – Tidlig modernisme" Bind. 6. Forlaget Palle Fogtdal A/S. København 1994

Bender, Henning, et al. "Aalborg Historie" Bind 6; "Arbejderbevægelsen i Aalborg 1870-1970". Nordjyllands Bogtrykkeri 1998

Bjørn, Claus "Den Store Danske Encyclopædi" Bind. 4. Gyldendal. København 1996

Bramsen, Bo "Politikkens historie, set indefra 1884-1984", Bind 1 1884-1934 Politikens Forlag København 1983

Bruhn Verner: "Esbjergs Historie 2, 1850-1910 - en by bliver til" Rosendahls Forlag Esbjerg 1994

Christiansen, Eigil. "Den Store Danske Encyclopædi" Bind. 4. Gyldendal. København 1996

Christensen, Per Bo og Topholm, Jens: "Aalborg Historie" Bind 5; "Aalborg under stilstand og fremgang fra 1814-1970" udgivet af Aalborg Kommune Aalborg Stiftsbogtrykkeri. 1990

Clausen, Alf Cock: "Skipper Clements Monument" Architekten. 13. aargang nr. 52. København 1911

Djernø, Kjeld "Det grønne Aalborg – historien gennem 200 år" Aalborg kommune. Aalborg 1999

Djernø, Kjeld. Artikel i Det Ældre Aalborg. Aalborg, oktober 1990

Engelstoft, Poul. "Dansk Biografisk Leksikon" Bind. 10. J. H. Schultz Forlag. København 1936

Engelstoft, Poul. "Dansk Biografisk Leksikon" Bind. 11. J. H. Schultz Forlag. København 1937

Felding, Carl "Nordens Rytterstatyer" Skogs Bogtrykkeri, Trelleborg 1998

Friis, Hjalmar "Rytterstatuens historie i Europa" Gyldendals Forlag. København 1932

Gejl, Ib "Århus byens historie 1720-1870" bind 2, udgiver; Århus byhistoriske Udvalg 1997

Gotfredsen, Ebbe "Aalborg og Garnisionen" Aalborgbogen 1996. Selskabet for aalborgs historie. Aalborg 1996

Gotfredsen, Ebbe. "Kildeparken – glimt fra garnison og militærmusik" Aalborg kommune. Aalborg 2002

- Hansen, Søren Toft. "Det stod i avisen... - kildekritiske overvejselser ved brug af aviser" Småskrifter fra Historiestudiet. Aalborg Universitet. Nr. 3, 2001
- Hvidt, Kristian " Danmarks Historie, Bd 11, 1850-1900." Gyldendal og Politikken. Kbh. 2004.
- Jensen, Bente: "Moderne gennembrud i Aalborg i 1930erne" Bræmer tryk A/S Aalborg 2003
- Jensen, Bernard Eric et. al. "Erindringens og glemslens politik" Roskilde Universitetsforlag. Roskilde 1996
- Jensen. H.P "Skulptur i det fri i Aalborg" Aalborg Kommune, magistratens 2. afdeling Park- og kirkegårds- forvaltningen. Aalborg 1997
- Jensen, Lars Tvede "Jydske Efterretninger – Historien om Aalborg Stiftstidende gennem 225 år" Aalborg Universitetsforlag. Aalborg 1991.
- Jensen, Lars Tvede "Jylland i oprør – Skipper Clement-fejden 1534" Historisk Revy. Århus 1985
- Kryger, Karin "Frihedsstøtten" Landbohistorisk Selskab. København 1986
- Lebech, Mogens "Illustreret Tidende for 100 år siden..." Viggo Borch København 1961
- Munch, P. "Købstadstyrelsen i Danmark: fra Kristian IV's Tid til Enevældens Ophør (1619-1848)" Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie. København 1977
- Nielsen, Niels et al. "Trap Danmark, Vejle Amt." Bd VIII, 3. Gads Forlag København 1964
- Nielsen, Tønnes Bekker: "Kultur, mentalitet og ideologi." Den jyske historiker. - Nr. 29/30 1984.
- Nørbæk, Jens Fr. "Gåsepigen i Aalborg" Fra Himmerland og Kjær Herred. 1973. Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred. Aalborg 1973
- Poulsen, Vagn, et al. "Dansk kunst historie 1750 – 1850" Bind 3; "Akademiet og Guldalderen" Politikens Forlag. København 1972
- Poulsen, Gert og Christensen, Per Bo "Aalborgs Historie – Aalborg fra politisk skandale mod økonomisk katastrofe fra 1680 til 1814" Bd. 3. Aalborg Kommune. Aalborg 1990.
- Samuelsen, Elvid og Henning ASP-Poulsen "Brændevinsbrænderen Harald Jensen" Forlaget Bellis Aalborg 1997
- Schiern. I. "Støtten ved Frederiks-Kilde" Peder Friis Sandall. Aalborg 1821
- Stenholm, J. P. (red.) "Skipper Clements Minde". Fra Himmerland og Kjær Herred 1924. Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aalborg Amt. Aalborg 1924

Stenholm, J. P.: "Skipper Klement og Aalborg Slot" Fra Himmerland og Kjær Herred 1918-20. Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aalborg Amt. Aalborg 1920

Swane, Leo: "Johannes C. Bjerg" Vor Tids Kunst 9. København 1932

Søllinge, Jette D. et al. "De Danske Aviser 1634-1989" Bind 1 (1634-1847). Odense Universitetsforlag 1988

Søllinge, Jette D. et al. "De Danske Aviser 1634-1989" Bind 2 (1848-1917). Odense Universitetsforlag 1989

Thestrup, Poul et al. "Mod bedre tider Odense 1789-1868" udgivet af Odense Kommune, Odense Universitetsforlag 1986

Troelsen, Anders et al. "Synsvinkler på skulpturen – antologi om skulpturanalyse" Århus Universitetsforlag. Århus 2002

Villadsen, Ole. "Dansk skulptur – udtryk, udvikling og sprog" Nordisk Forlag A/S. København 2001

Voss, Knud "Dansk kunst historie 1850 – 1900" Bind 4; "Friluftsstudier og virkelighedsskildring" Politikens Forlag. København 1974

Wivel, Henrik: "Ny Dansk Kunsthistorie – Symbolisme og impressionisme" Bind. 5. Forlaget Palle Fogtdal A/S. København 1994.

Aviserartikler

Aalborg Stifts Jydske Efterretninger. 16/8 1816

Aalborg Stiftstidende 26/7 1880

Aalborg Stiftstidende 14/1 1931

Aalborg Stiftstidende 25/2 1932

Aalborg Stiftstidende 25/9 1935

Aalborg Stiftstidende 25/9 1935

Aalborg stiftstidende 14/4 1937

Aalborg Stiftstidende 26/6 1937

Aalborg Stiftstidende 17/10 1951

Aalborg Stiftstidende 27/6 1954

Aalborg Stiftstidende 21/4 1966

Aalborg Stiftstidende 28/7 1978

Aalborg Stiftstidende 1/8 1982

Aalborg Stiftstidende 5/5 1982

Aalborg Stiftstidende 27/2 1998

Aalborg Stiftstidende 3/3 1998

Aalborg Amtstidende 24/6 1908

Aalborg Amtstidende 2/3 1909

Aalborg Amtstidende 9/3 1909

Aalborg Amtstidende 24/9 1910

Aalborg Amtstidende 27/9 1910

Aalborg Amtstidende 14/4 1937
Aalborg Amtstidende 27/6 1937

Berlingske Tidende 27/9 1910
Berlingske Tidende 28/9 1910

Illustreret Tidende 25/5 1879

Jyllandsposten 28/9 1910
Jyllandsposten 15/4 1937
Jyllandsposten 27/6 1937

Nordjyllands Folkeblad 26/7 1880

Nordjyllands Social-Demokrat 25/6 1908
Nordjyllands Social-Demokrat 5/3 1909
Nordjyllands Social-Demokrat 27/9 1910
Nordjyllands Social-Demokrat 14/1 1931
Nordjyllands Social-Demokrat 25/2 1932
Nordjyllands Social-Demokrat 14/4 1937
Nordjyllands Social-Demokrat 14/4 1937

Nordjyske Stiftstidende 21/6 2004
Nordjyske Stiftstidende 21/10 2004

Politiken 15/4 1908
Politiken 28/9 1910

Anmeldelser

Bogrevy i Weekendavisen 20/1 1995
Friborg, Flemming i Weekendavisen 23/9 1994
Federspiel, Søren i Historie 2000, 2. Jysk Selskab for Historie. Århus 2000
Jørgensen, Claus Møller i Historie 1997, 2. Jysk Selskab for Historie. Århus 1997
Madsen, Carsten i Fortid og Nutid 1997, 3 Oktober. Side 153-235. Dansk Historisk Fællesråd. København 1997
Mordhorst, Mads i Historisk Tidsskrift Bd. 98, hæfte 1. Den danske historiske Forening. København 1998
Nørlyng, Ole i Berlingske Tidende 15/9 1994
Rüdiger, Mogens i Berlingske Tidende 13/12 2003
Rüdiger, Mogens i Berlingske Tidende 20/3 2004
Thorslund, Jørgen i Noter nr. 133, maj 1997. Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF. Odense 1997

Tilstandsrapporter fra Aalborg Kommune Teknisk Forvaltning

Tilstandsrapport og renoveringsforslag over Moltke-støtten. Aalborg kommune Teknisk Forvaltning Park og Natur 17/3 2003.
Tilstandsrapport og renoveringsforslag over By og Land. Aalborg kommune Teknisk Forvaltning Park og Natur 17/3 2003.

Byrådsforhandlinger

”Uddrag af Aalborg Byrådsforhandlinger for 1872” Aalborg 1873

”Uddrag af Aalborg Byrådsforhandlinger for 1878” Aalborg 1879

”Uddrag af Aalborg Byrådsforhandlinger for 1879” Aalborg 1880

”Uddrag af Aalborg Byrådsforhandlinger for 1908-09” Aalborg 1912

”Uddrag af Aalborg Byrådsforhandlinger for 1931-32” Aalborg 1932

Lovsamlinger

”Samling af Love og Anordninger m.v.” Udgiven efter Indenrigsministeriets Foranstaltning 1865-69, 7de Bind. København 1894

Filmmateriale

”Kongebesøget i Aalborg & indvielsen af Chr. IX’s Statue den 27. september 1910” og er optaget af Fotorama i Århus. Forfindes på VHS-bånd på Aalborg Stadsarkiv

Billedemateriale

Utrykte kilder

Brev fra Thomas Prior til Aalborg Museum 4/11 1944. Hentet i Nordjyllands Kunstmuseums arkiv.

Brev fra Knud Preisler, Inspektoratet for De Offentlige Lysthaver Kbh 17/11-1964. Hentet i Nordjyllands Kunstmuseums arkiv.

Brev fra museumsdirektør Kirkeby til Aalborgs Borgmester Thorvald Christensen. Aalborg 7/5-1965. Hentet i Nordjyllands Kunstmuseums arkiv.

Aalborg Byfoged. Dagsbefalinger 1891-1912. Dagsbefalingen 29 sept. 1910. Tilgængeligt på Nørrejylland Landsarkiv i Viborg.

Internetsider

www.kid.dk / Kunst Indeks Danmark

www.cwobel.dk

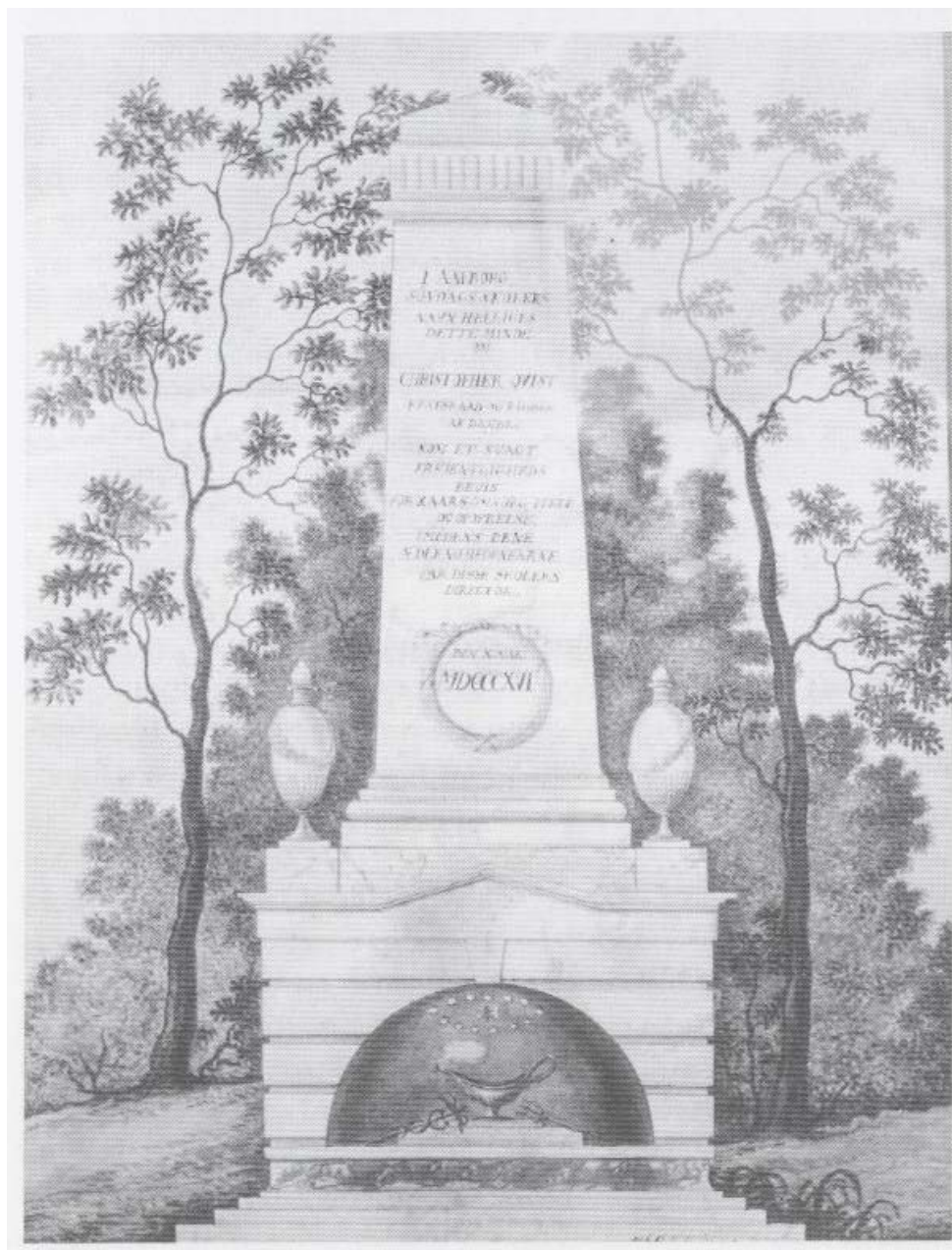
<http://www.ses.dk>/ Slots og ejendomsstyrelsens hjemmeside

Bilag

Bilag 1

Tegnet obelisk over Christoffer Quist (1757-1815) i anledning af hans interesse for og ledelse af søndagsskolerne i Aalborg.

Billede taget fra: Christensen, Per Bo et al. "Aalborgs Historie 3 – Aalborg fra politisk skandale mod økonomisk katastrofe fra 1680 til 1814. Aalborg 1990. p. 323

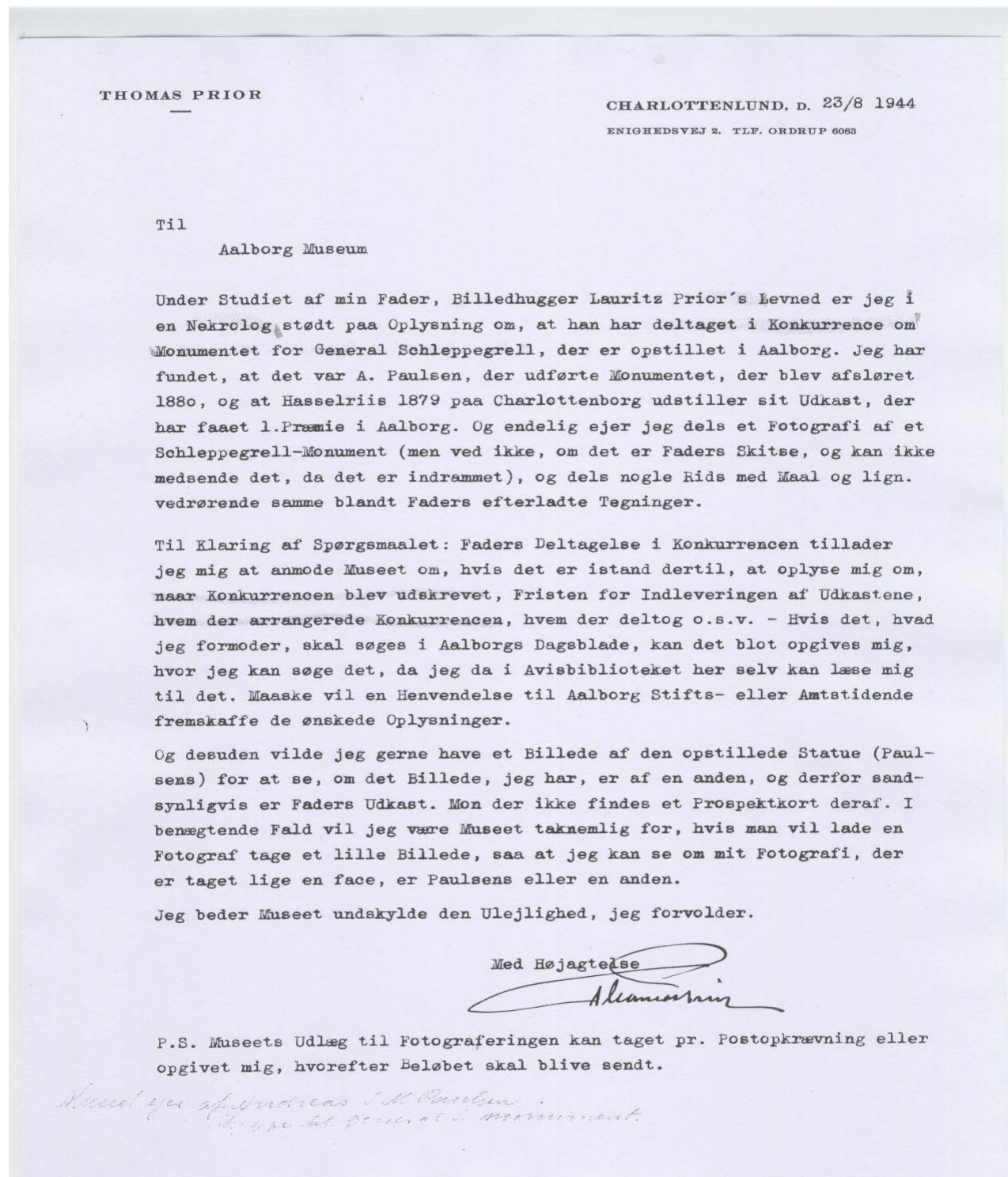
Bilag 2

Korrespondance mellem Thomas Prior og Aalborg Museum.

Thomas Priors brev til Aalborg Museum.

Aalborg Museums svarbrev til Thomas Prior.

Hentet fra Nordjyllands Kunstmuseums arkiv.

4 November 1944

Hr. Thomas Prior
Enighedsvej 2
Charlottenlund

I Besvarelse af Deres Brev af 23 f.M. kan jeg oplyse følgende:

I Kunstmuseets Samling findes af Monumentet for Schleppegrell følgende Udkast:

- 1) Et Udkast i brændt Ler, 42 cm højt. Figuren staaende, højre Fod frem og højre Haand stukket ind i Uniformsjakken, venstre Haand hvilende paa Sablen. Iført Uniformskappe.

Mærket: paa Siden Poulsen, bagpaa A.P. 23/10 76 (7)
Dette er Modellen til Monumentet i Frederikskilde.

- 2) Et Udkast i Gips, 84 cm højt. Figuren staaende, venstre Haand støttet til Sablen, venstre Fod frem og højre Haand holder en mindre Kikkert. Iført Uniformskappe.

Mærket: .....sen 23 Okt. 1878

- 3) Et Udkast i Gips 71 cm høj. Figuren staaende uden Uniformskappe, højre Haand frem og begge Hænder hvilende paa Sablen. Figuren bærer intet Signatur eller Mærke.

For Nr. 2 og 3 Vedkommende, da er begge fra gammel Tid forsynede med en paahængt Navneseddel, som anriver Nr. 2 som Poulsen og 3 som Hasselriis, hvilket iøvrigt synes at være i Overensstemmelse med det ældste Katalog der forefindes. Til en yderligere Undersøgelse har jeg Materiale, og kan saaledes heller ikke oplyse om de nævnte figurer. Udkast har været udstillede og hvor ev. manglerde er bleven af.

Arbødigst

Bilag 3

Dagsbefalinger fra Aalborg Byfoged. Dagsbefaling 29/8 1910.

Hentet fra Landsarkivet i Viborg.

25. d. M. i Tiden mellem Kl. 11 og 12
Eftmiddg. iført Uniform har opholdt
sig i Hotel "Skandinaviens Restau-
rationslokale".

Aalborg Politikammer, den 30. Aug. 1910

Maas

Forinden sin Afrejse igaar Aften har
Hans Majestæt Kongen anført mig ud-
talt sin Tak og Taknemmelighed af den
Maade, hvorpaa Politifunctionen blev
udført under Kongebesøget her i Byen
samt sin Tilfredshed med Politiets
besindige og elskverdige Optræden over-
for Befolkningen.

Under 27. d. M. har Hans Maje-
stæt Kongen tildelt Inspektionsbeføjelse
Mr. B. J. C. Jacobsen i Solvindsdalle
med Ret til at bære samme.

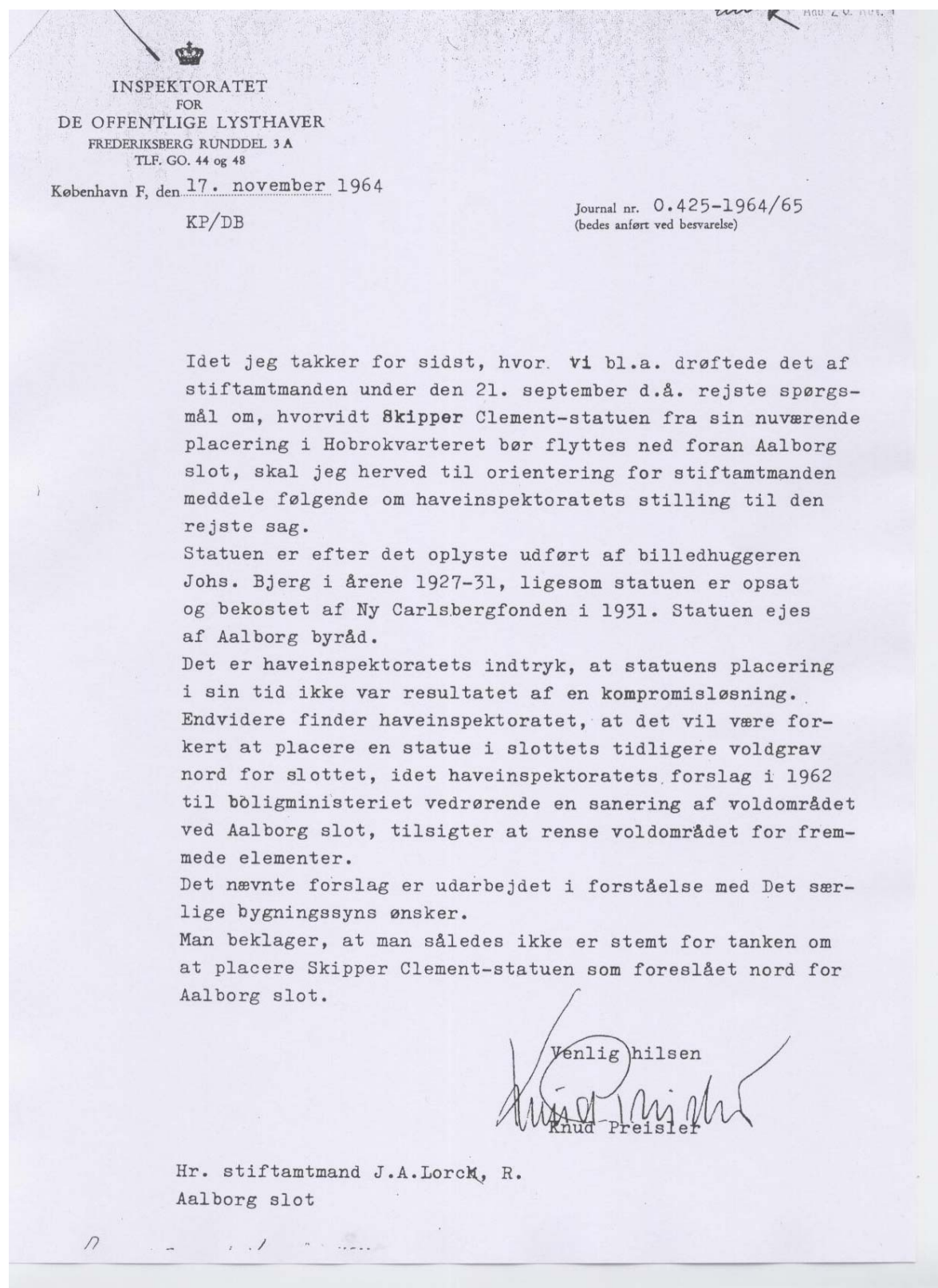
Aalborg Politikammer, den 29. September 1910.

Maas

Bilag 4

Brev fra Knud Preisler fra Inspektoratet for De Offentlige Lysthaver i København

Hentet fra Nordjyllands Kunstmuseums arkiv

Bilag 5

Brev fra Museumsdirektør Kirkeby

Hentet fra Nordjyllands Kunstmuseums arkiv

Aalborg, den 7. april 1965.
Strandvejen 18.

Hr.borgmester Thv.Christensen,
Aalborg.

I anledning af, at en del af haven (vestvolden) ved slot-
tet i Aalborg agtes åbnet for offentligheden efter en gennem-
gribende omlægning, tillader bestyrelsen for AALBORG KUNSTMUSEUM
sig at vende tilbage til et gammelt spørgsmål, som har ligget
mange af dens tidligere medlemmer stærkt på sinde, lige siden
formanden i 1910 satte sig i spidsen for en indsamling til rejs-
ning af en statue af Skipper Clement. Selv om der var mange for-
slag fremme til statuens placering, var det dog almindeligt
anerkendt, at statuen burde anbringes ved Aalborg Slot, og det
var også ud fra denne forudsætning, at billedhuggeren JOHS.
BJERG skabte monumentet. Det vakte derfor skuffelse blandt
mange, at statuen i 1932 blev rejst ved Hobrovej, og i muse-
ets bestyrelse er vi gang på gang blevet stillet overfor spørgs-
målet om muligheden for at få statuen flyttet til slotshaven,
bl.a. også fra den tidligere formand for NY CARLSBERGFONDET,
der som bekendt bidrog med halvdelen af udgiften til statuens
erhvervelse.

Når statuen ikke som påtænkt blev placeret i slotshaven,
stod det naturligvis i forbindelse med, at haven var lukket
for offentligheden, ligesom der dengang heller ikke hos amtet
var interesse for en sådan placering. Dette bliver imidlertid
nu omsider ændret, idet parken formentlig ret snart bliver åb-
net for offentligheden, og stiftamtmand J.A.LORCK har meddelt
os, at man fra amtets side er villig til at medvirke til at fin-
de en passende placering i slotshaven, enten op ad slottets
nordmur ud mod Slotspladsen, således som det oprindelig var
tanken, eller i den nordlige ende af vestvolden, ligeledes
med front mod nord. Stiftamtmand LORCK har således erklæret
sig parat til at søge BOLIGMINISTERIET's godkendelse af en
sådan placering, såfremt byrådet går ind for tanken. (Stift-
amtmanden pointerer dog, at BOLIGMINISTERIET's stilling er
usikker; der er således ikke tale om noget forhåndstilsagn).

Side 2 af brev af 7.april til borgmesteren.

Pladsen ved Hobrovej, hvor omgivelserne ikke giver statuen den rette baggrund, vil kunne nyttiggøres til parkering, hvilket er stærkt tiltrængt her. At navnet "Skipperen" vil være knyttet til kvarteret også efter flytningen af statuen, kan næppe rejse betænkeligheder. Det er f.eks. mange år siden, at der har ligget en mølle ved Møllepladsen.

Det tilføjes, at NY CARLSBERGFONDET's direktion og billedhuggeren JOHS.BJERG's enke stadig meget gerne ser en flytning foretaget, og bestyrelsen har derfor gerne i anledning af den ny situation, der foreligger ved slotshavens åbning, villet rejse spørgsmålet endnu engang i håbet om, at lystanlægs-udvalget, til hvem statuen blev overdraget i 1932, vil bringe denne sag til løsning.

Med venlig hilsen

sign. H. Kirkeby